
प्रसिद्ध कर्त्ताएँ आ पुस्तकने छापवा छपाववा संबधी
सब हक पोताने स्वाधिन राख्या छे

પ્રસ્તાવના.

જૈનધર્મનાં વહુ પુસ્તકો અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો નાશ કરનારાં છે છતાં શ્રીવજ્રસેને સૂરિના શિષ્ય હરિમુનિયે રચેલું ચિંતામણિ રત્ન તુલ્ય કર્પૂરપ્રકર નામનું પુસ્તક પોતાની કાવ્ય ચમત્કૃતિથી અને રસ તથા અલંકારોથી માણસોને અનહદ આનંદ ઉપજાવે છે. મુનિયે ચોરાશીદ્વાર દેખાડવાના મોપથી જૂદાં જૂદાં કાવ્યોવડે ઇવો સરસ ઉપદેશ આપેલો છે કે, જેને સાંભલવાથી માણસોનાં મન સહજમાં આનંદ પામેછે. મૂલ ગ્રંથ ઉપર શ્રી જિનવર્દન સૂરિની પાઠે થયેલા શ્રી જિનચંદ્ર સૂરિના શિષ્ય જિનસાગર સૂરિયે સરલ સંસ્કૃત ટીકા રચી છે તે ઇટલાજ હેતુથી કે, ભવિષ્યનાં થનારી પ્રજા થોડું સંસ્કૃત જાણનારી હોય તો પણ તેનો લાભ લઈ શકે. પરંતુ હાલમાં કાલ મહાત્મ્યને લીધે સંસ્કૃતનો પરિચય ઓછો થઈ જવાથી આવા રસદાયક સરલ ગ્રંથનો લાભ લેવાને હાલની પ્રજા અશક્ત થઈ પડી છે માટે આ ગ્રંથનો હાલની પ્રજા પણ લાભ લઈ શકે ઇવા હેતુથી અમે તેનું સરલ ગુજરાતી ભાષાંતર કરી મૂલ ટીકા અને ગુજરાતી ભાષાંતર સાહિત તે પુસ્તક છપાવી વહાર પાડ્યું છે વલી સંસ્કૃત વાંચનારોએને સુગમતા થવા માટે ટીકામાં વહુ સરલ શબ્દો વાપર્યા છે હું આશા રાખું છું કે, નજ્જનો અર ગ્રંથનો આદિથી અત સુધી વાંચવાનો લાભ લઈ મહાન્ પુરુષે કરેલો ઉપકાર ભૂલશે નહીં.

આ ગ્રંથનું ગુજરાતી ભાષાંતર કરતી વખતે ટીકાની ગ્રણ પાઠો ઇકઠી કરી હતી પરંતુ તે ગ્રણ કેટલેક ટેકાએ અગ્રુહ તેમજ સંબંધ વિનાની હતી; તેને સુધારી લેવામાં આવી છે તો પણ કોઈ ટેકાએ દષ્ટિદોષથી અગ્રુહ રહી ગયું હોય તો તે નજ્જન પુસ્તક સુધારી લેવું.

લ. પ્રસિદ્ધકર્તા.

(२)

कर्पूरप्रकर.

ननिचयः कुमुदसमूहः । पुनः किभूतः । पुण्यमेव धर्मप्राप्ति
समुद्रस्तस्य फेनोदय इव डिंडीरपिडोच्छाय इव पुण्यान्विफेन
दयः ॥ पुनः किभूतः । मुक्तिरेव श्रीः मुक्तिश्रीः सिद्धिर्लभ
स्याः करपीडने विवाहेऽच्छो निर्मलः मिचयइव वस्त्र मिवाच्छमि
यः । पुनः किविशिष्टः । वाग् वाणी मैव कामधेनुः क यदु तस्य
पय इव दुग्धमिवपयः ॥ एतावता कर्पूरचंद्रा पन ननिचय
नोदयाच्छमिचयपयः समानोज्वलो जिनदंतकातिसमूहो वो
क्षतु ॥ १ ॥

शांतिरूप अमृतजलने विषे कपूरना समूह समान, खरप
चंद्रमानी ज्योत्स्ना (चांदणी) समान, केवलज्ञान रूपी वृक्षना पु
ष्पना समूह समान, पुण्यरूप समुद्रना फीणना उदय समान, मुक्ति
रूप श्री (वधु)ना विवाहने विषे निर्मल वस्त्र समान अने वा १०५
कामधेनुना दूध समान एवो जे जिनेश्वर भगवाननो व्याख्यान समये
देखातो मनोहर दांतनी कांतिनो समूह, ते तमारु रक्षण करो. ॥१॥

हवे आ ग्रंथने विषे कहेवानां द्वारनां नामो एक काव्यथी कहेहे

(स्रग्धरावृत्तम्.)

भव्या लब्धवार्यदेशं कथमपि नृभवं सत्कुलं साधुसंगं,
बोधं देवादिशक्तीः कुरुत शमयतिश्रावकत्वव्रतानि ॥
सप्तक्षेत्रीजिनार्चनयविनयसुवैराग्यदानादिपुष्टिं,
शब्दद्यूतक्रुधादेर्जयमपि सुकृताहेषु सत्कर्म मुक्त्यै ॥२॥

भव्येति ॥ भो भव्या भाविकाः ! आर्यदेशं पुण्यवन्निगमं १.
 कथमपि महता कष्टेनापि २ नृभवं मनुष्यजन्म ३ सत्कुलं प्रधान
 वंशं ४ साधुमंगं सत्पुरुषसंगतिं ५ बोधं उपकारकार्युपदेशवचनं ६ दे
 वादि देवः सर्वज्ञः आदिर्यस्य तत् आदिशब्दात् सम्यक्त्वगुरुधर्माणां
 त्रयाणां ग्रहणं १० शक्ति शरीरसामर्थ्यं ११ लब्ध्वा प्राप्य ॥ किं कुरुते
 त्याह ॥ शमं उपशमं १२ यतित्वं साधुत्वं १३ श्रावकत्वं श्राद्धत्वं
 १४ व्रतानि द्वादशव्रतानि २६ कुरुत विधत्त ॥ पुनः किं कुरुते
 त्याह ॥ सप्तक्षेत्रीः जिनभवनविषयस्तकादिकाः ३३ जिनार्चा दे
 वपूजां ३४ नयं न्यायं ३५ विनयमभ्युत्थानादिकं ३६ सुवैराग्यं
 विरागतासिद्धितंत्रं ३७ दानादि दानमादिर्यस्य तत् । आदि शब्दा
 च्छीलं तपो भावना च तेषां पुष्टिं पोषणं कुरुत ॥ पुनः किं ।
 शब्दद्यूतकृधादेः (आदि शब्दग्रहणात् रूपरसगंधस्पर्शानां । मांस
 सुरापानवेग्यापापाद्धिस्तेयपरस्त्रीणां । क्रोधमानमायालोभानां च ।
 शब्दद्यूतकृधादेरित्यत्रादिशब्देन प्रतिपदमेतेऽनुक्रमेण ग्राह्या)
 जयं कुरुत ॥ भूयः किंकुरुतेत्याह ॥ मुकृताहेषु मुकृतस्य पुण्य
 स्याहानि दिवनानि तेषु सत्कर्म मुक्त्यै सिद्धये कुरुत ॥ इति द्वा
 रकाव्यं व्याख्यातं ॥ २ ॥

हे भव्यजनो ! महाकष्टाची प्राप्त ध्येला कोइ पुण्यना उदययी
 आर्यदेशने, सारा कुलने, मनुष्य जन्मने अने साधु पुरुषना संगने
 पामोने मुक्तिने माटे सम्यक्त्वने, देव, गुरु अने धर्मेने विषे शक्तिने,
 उपशमपणुं, यतिपणुं श्रावकपणुं अने श्रावकना वारवत तेना आराध
 नने सातक्षेत्र, जिनपूजन, न्याय विनय वैराग्य, दान, शील, तप अने

भावनीना पुष्टिने जड्, रूप, रस, गंध, स्पर्श, शून, मांस सुराणां
वेद्यागमन, पापसंपात्ति, चोरी, परस्त्रीगमन, क्रोध, मान, माया, लोभ
य विगरेणा जयने अने पुण्यना दिवसने विषे साग कार्यने करो. ॥

हवे ये काव्यर्था आर्यदेशानुं स्वरूप कहे छे.

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

कोऽपि स्याल्लघुकर्मकः सुकृतधीर्देशोऽप्यनार्ये स्वत-
स्तस्याप्यार्द्रकुमारवद्गुणचयः किंत्वार्यदेशाश्रयात् ॥
क्षाराब्धौ शशिनोऽथ कौस्तुभमणेः सा श्रीः कुतोऽपि
गंगाशालिनि शंभुमूर्ध्नि कमलागारे हरेश्वोरसि ॥ ३ ॥

कोऽपीति । कोऽपि कश्चिदनार्येऽपि देशे म्लेच्छमंडलेऽपि स्वत-
स्वयमेव लघुकर्मको लघु कर्म यस्येति सुकृतबुद्धिः पुण्यबु-
ध् स्यात् भवेत् ॥ तस्य लघुकर्मकस्यापि किंत्वार्यदेशाश्रयात् पु-
युक्तदेशाश्रयणाद्गुणचयो गुणसमूहः स्यात् । किंत्वा । आर्द्रकुमा-
रवत् । यथार्द्रकुमारो लघुकर्मकोऽनार्येऽपि देशे पुण्यबुद्धिरभूत् ॥
तद्वदन्यस्यापि जीवस्यार्यदेशाश्रयात् सम्यक्तत्वादि लाभो भवति ।
अत्र लौकिकदष्टान्तमाह ॥ शशिनश्चंद्रस्य सा श्रीः शोभा क्षाराब्धौ
क्षारसमुद्रे कुतः । या श्रीर्गंगाशालिनि जाह्नवीमनोहरे शंभुमूर्ध्नि ह-
रमस्तकेऽभवत् । अथ शब्दश्चशब्दार्थः । कौस्तुभमणेश्च सा श्रीः शो-
भा क्षीरसमुद्रे कुतोऽभूत् । या श्रीर्हरेश्वरसि नारायणस्य हृदयेऽभ-
वत् । किंभूते हृदये । कमलागारे कमलाया आगारं कमलागारं
तस्मिन् लक्ष्मीगृहे ॥ ३ ॥

कोइ लघुकर्मि जीव अनार्य देशने विषे उत्पन्न धइने पोतानी मेळे धर्मबुद्धिवालो थाय छे. तो तेने पण आर्द्रकुमारनी पेठे आर्यदेशना आश्रयथी गुणसमूह प्राप्त थाय छे. इहां दृष्टांत कहेंछे गंगाथी शोमता एवा शंकरना मस्तकने विषे चंद्रनी अने लक्ष्मीना निवास स्थान एवा कृष्णना हृदयने विषे कौस्तुभमणिनी जेवी शोभा छे. तेवी खारा समुद्रमां चंद्रनी अने कौस्तुभमणिनी शोभा क्यांथी होय ? अर्थात् नज होय. ॥ ३ ॥

आर्यं देशमवाप्य धर्मरहितोऽप्यन्यस्य धर्मक्रियां,
धर्मस्थानमहांश्च वीक्ष्य सुगुरोःश्रुत्वा च धर्मं क्वचित् ॥
बोधं याति कुलोत्थनास्तिकमतो भूपःप्रदेशी यथा.
सत्यं चंदनसंगिनःक्षितिरुहो नान्येऽपि किं चंदनाः ॥४॥

आर्यमिति । धर्मेणरहितो धर्मरहितः कोऽपि प्राणी । आर्यं दे-
शमवाप्य प्राप्य बोधं याति उपदेशं गच्छति । किं कृत्वा । अन्यस्या-
न्यमनुजस्य धर्मक्रियां पुण्यकर्तव्यं वीक्ष्य दृष्ट्वा । च पुनः धर्मस्थान-
महान् धर्मस्य स्थानं तस्य महान्स्थान् पुण्यस्थानमहोत्सवानवलोक्य
॥ पुनः किं कृत्वा । क्वचित् कदाचित् सुगुरोः सकाशात् धर्मं श्रु-
त्वाकर्ष्य ॥ क इव बोधं याति ॥ प्रदेशी भूप इव यथा प्रदेशी नाम
राजाऽऽर्यं देशं लब्ध्वा धर्मरहितोऽप्यन्यस्य बुबुद्धिमंत्रिणो धर्मकार्यं
दृष्ट्वा सुगुरोः कोशिगणधरात् धर्मं श्रुत्वा बोधं गतवान् तथाऽन्योऽ-
पि ॥ किंभूतः प्रदेशी ॥ कुलोत्थं नाम्निकमतं यस्यनः कुलोत्थना-
स्तिकमतः कुलक्रमागतचार्वाकधर्म इत्यर्थः एवं विधोऽपि ॥ दृष्टां-
तमाह ॥ पूर्वोक्तस्वरूपं मतं । चंदनसंगिनश्चंदनवृक्षाश्लेषवतः भं

તોઽપિ ક્ષિતિરુહો વૃક્ષાઃ કિં ચંદના નરયુથંદનવૃક્ષાઃ કિં ન ભવં
તિ ? અપિ તુ ભવંત્યેવેતિ ॥ ૪ ॥

ધર્મરહિત પ્રાણી પળ આર્યદેશ પામીને, બીજાઓની ધર્મક્રિયા
તેમજ ધર્મના સ્થાનોના મહોત્સવોને જોઈને અને કોઈ વચ્ચે સુગુરુચર
ધર્મ સાંભળીને કુલપરંપરાથી નાસ્તિક મતવાલા પ્રદેશી રાજાની
પેટે વોધ પામે છે, એ સત્ય છે. દૃષ્ટાંત કહણે કે, ચંદનવૃક્ષના સ
ગવાલાં બીજાં વૃક્ષો પળ શું ચંદન નથી થતાં ? અર્થાત્ થાય છે. ॥૪॥

હવે એ કાવ્યે કરીને કથમપિ દ્વાર કહે છે.

ઉન્મર્ષિણ્યવર્માર્ષિણીઃ ક્ષિતિમરુત્તેજોપ્સ્વસંરુયા વને-
ન્નંતાસ્તા વિકલે ગણેયશરદો જાત્યાવિપત્યા નયેત ॥
સતાઘૌ તુ ભવાંસ્તિરશ્ચિ મનુજે જીવોંસ્તરેત્રાસ્ય ચે-
દ્ધર્મસ્તદ્વરેણંદ્રવત્સ મુર્ગતિ પ્રાપ્નોતિ તિર્યહ્ઃપિ ॥ ૫ ॥

॥ ઉન્મર્ષીતિ ॥ જીવઃ પ્રાણી ક્ષિતિમરુત્તેજોઽન્મુ ક્ષિતિશ્ચ
મ્ચ તેજશ્ચાપચ તિતિમરુત્તેજોપસ્તેષુ પૃથ્વીવાયુવન્દિપાનીયકાં
પ્ત્વમરુયા ઉન્મર્ષિણ્યવર્માર્ષિણીર્નયેત પ્રાપયેત ભ્રામ્યતીત્યર્થઃ ॥
વને વનસ્પતિકાયેન્નતા ઉન્મર્ષિણ્યવર્માર્ષિણીર્નયેત ॥ વિકલે તિ
કલેન્દ્રિયે ગણેયશરદો ગણનીયવર્માર્ષિ નયેત । કયા । જાન્યા જન્મ
ના વિપત્યા મર્ગેન । તિર્ગશ્ચ તિર્યદ્વેગોનાં મનુજે માનુષ્યભવે મમા
દ્ધા ગ મગ્ધાન નયેત । ભવાતંગેર્મ્મન ભવયેઽસ્ય જીવસ્ય ચંચદિ
વર્ષ પુણ્ય મ્યાત । તદા તિર્યદ્ઘૃષિ જીવઃ મુર્ગતિ પ્રાપ્નોતિ ॥ કિં
+ ૧૬૩, ॥ યયા મર્ગદઃ શ્રીપાર્શ્વનાથદત્તનમસ્કારશ્રદ્ધાનો
તે ક્ષિત્તિમરુત્તેજોપસ્તેષુ મુર્ગતિ પ્રાપ તથાઽન્યેઽપિ ॥ ૫ ॥

આ જીવ પૃથ્વીકાય. વાડકાય. તેડકાય અને અપકાયને વિષે અતંત્ર્ય ઉત્તર્પિણી અને અવત્તર્પિણી કાલ નિર્ગમન કરે, વનસ્પતિકાયને વિષે અનંત ઉત્તર્પિણી અને અવત્તર્પિણી કાલપર્યંત રહે. વિજ્ઞાન્દ્રિય (વેદન્દ્રિય. તેરિન્દ્રિય અને ચૌરેન્દ્રિય) ને વિષે જન્મ મરણે કરીને સંસ્થાતા વર્ષ રહે અને તિર્યચ્છ તથા મનુષ્યને વિષે સાત અથવા આઠ ભવ કરે. જામ આ છેલ્લા ગણાવેલા ભવને વિષે જો તે જીવને ધર્મ પ્રાપ્ત થાય, તો તે મળેને તિર્યચ્છ હોય, તો પણ તે ધર્મોદ્ગતી પેઠે ઉત્તમગતિ મેળવે છે ॥ ૫ ॥

કાલપ્રાણિભવા અનાદિનિધનાસ્તત્સર્વજાતૌ સદા.
જીવેન ભ્રમતા મુદ્દૂર્તમપિ હિ પ્રાપ્તં ન કિંચિદ્ધિતમ્ ॥
મુક્તાસુક્તિકયેવ વારિમણિકુદ્વાદૌ કચિદ્દૈવત-
સ્તત્પ્રાપ્યાથ સકંવલેન શવલેનોદ્ધણેવ ધાર્યં શ્રિયે ॥૬॥

કાલેતિ । કાલપ્રાણિભવાઃ કાલશ્ચ પ્રાણી ચ ભવશ્ચ કાલપ્રાણિભગ અનાદિનિધના આદિશ્ચનિધનશ્ચાદિનિધનો નામ્ન્યાદિનિધનો વેપાતે તથા અજન્મમરણા વર્તે । તત્તન્માદેનોઃ સર્વજાતૌ ન મન્તવ્યોનો મગ સર્વદા ભ્રમતા પર્યટતા જીવેન પ્રાણિના મુદ્દૂર્તમપિ ઘટિકાદ્રવ્યમપિ કિંચિદ્વ્યં હિતં ધર્મલક્ષણં મુક્તં ન પ્રાપ્તં નોપલબ્ધં ॥ અથ કચિત્ ક્ષાપિપ્રન્તાવે દૈવતોઽનુકૂલદૈવજ્ઞાત્ તદ્ધિતં ધર્મે પ્રાપ્ય લબ્ધ્વા જીવેન શ્રિયં લક્ષ્મ્યં ધાર્યં પ્રેયં ॥ કિંચિત્ । મુક્તા સુક્તિકયેવ મુક્તાયાઃ સુક્તિકા તયેવ । તથા મુક્તાસુક્તિકયા વા યૌ નમુદે કચિદ્દૈવતમાન્મણિકુદ્વાદૌ મૌક્તિકકારિ જલં લક્ષ્મ્યં શ્રિયતે તથા ॥ દૃષ્ટાંતમાત્ર ॥ શવલેનોદ્ધણેવ મન્ત નાન્ના કૃપણેવ ।

કિંમૂતેનોક્ષ્ણા ॥ મકંવલેન કંવલમહિતેન । યથા પુરા વ્યક્ત
લૌ હૌ વૃષભાવધૂતાં । સ્વામિમિત્રેણ કદાચિન્નિર્દયં વાહિનો સ્થા
પ્રાપ્તજિનધર્મૌ ધર્મધ્યાનાત્સ્વર્ગ જગ્મતુસ્તાભ્યામિવ જીવેનાપિ ॥ ૬ ॥

કાલ, જીવ અને સંસાર એ ત્રણ આદિ અને અંત રહિત છે,
પરંતુ નિરંતર સર્વ યોનિને વિષે ભ્રમતા પૈવા જીવે એ ઘડી માત્ર પણ
કાંઈ હિત મેળવ્યું નહીં; પણ જો જેમ સમુદ્રમાં મોતીની છીપે
ખ્યારેક દૈવયોગે મોતી વનાવનાર પાળી મઢી જાય છે, તેમ જીવેને
એ પુણ્યરૂપ હિત પ્રાપ્ત થઈ ગયું, તો તેણે તે પકડી રાખીને કંઈ
અને શંકલ નામના વલ્લદની પેટે મોઢા લક્ષ્મીને અર્થે ધારણ કરવું. ॥૬॥

હવે એ કાવ્યે કરીને નૃભવદ્વાર કહે છે.

ક્ષેત્રે નામલવાલુકે ચ લવણાકીર્ણે ચ રોહેદ્યથા,
વીજં કિંચિદિહાશિલે ચ ફલતિ ક્ષાત્રે ચ નાનાફલૈઃ ॥
દેવે નૈરયિકે તિરશ્ચિ મનુજે શ્રેયઃપ્રસૂતિસ્તથા,
તસ્માન્મેઘકુમારવન્નરભવેઽનંતશ્રિયે ત્વર્યતામ્ ॥ ૭ ॥

॥ ક્ષેત્રે નેતિ ॥ યથા અમલવાલુકેઽમલા વાલુકા યસ્મિન્ તત્તસ્મિન્
નિર્મલવાલુકાયુક્તે ક્ષેત્રે વીજં ન રોહેન્નપ્રાદુર્ભવેત । ચ પુનઃ લવણા
કીર્ણ લવણેનાકીર્ણ લવણાકીર્ણ તસ્મિન્ ક્ષારયુક્તે ક્ષેત્રેઽપિ વીજં ન
રોહેદ્યથાલેઽકૃષ્ટે ક્ષેત્રે કિંચિદ્વીજં રોહેત । ચ પુનઃ ક્ષાત્રે કૃષ્ટે ક્ષેત્રે ના
નાફલૈર્વીજં ફલતિ ॥ તથા દેવે મુરભવે નૈરયિકે નરકગર્ભા તિરશ્ચિ
પશુગર્ભા મનુજે મનુષ્યભવે શ્રેયમઃપ્રમૃતિઃ શ્રેયઃપ્રમૃતિર્ધર્મોત્પત્તિઃ
મ્યાન ॥ તસ્માન્દેવોર્ધર્મકુમારવન્ ગૃહીતવન્નરશ્રોણિકમુતવન્નરભવેઽનં
તશ્રિયે મોર્ધાશ્રયે શ્રેયઃપ્રમૃતિર્નિર્વર્યતાં શિવં ક્રિયતાં જીવિગિતિ શ્રેયઃ ॥

જેમ આ લોકને વિષે વીજ નિર્મલ રેતીવાલાં છેતરમાં ડગતું નથી. ચારવાલાં છેતરને વિષે ડગતું નથી. નહિં છેડેલાં છેતરમાં કાં દુક ડગે છે અને છેડેલાં છેતરને વિષે તો નાના પ્રકારના ફલોપ કરીને ફલે છે. તેથી રીતે દેવતા, નારકીના તિર્યચના અને મનુષ્યના ભવને વિષે ધર્મનો ડગતિ જાણવી. માટે હે જનો ! તમે આ મનુષ્ય ભવને વિષે મેઘકુમારની પેઠે મોઢા લક્ષ્મીને અર્થે ડતાવલ કરો. ॥૭॥

(મંદાક્રાંતાવૃત્તમ.)

વેલાકૂલે મહતિ નૃભવે પ્રાક્પ્રસન્નૈંદુવત્—

જિવા મૃદશ્લયદ્દાધિયઃ ક્રીણતે કર્મવસ્તુ ॥

ક્રૂરા ગુપ્તિઃ કુગતિયુગલીવર્ણકઃ સ્વર્દુરંતો,

યેનાંતે સ્યાચ્છિવપુરમુસ્તૂફૂર્તિં તેષાં ક્રમેણ ॥૮॥

॥ વેલાકુલ ડોત ॥ જીવાઃ પ્રાણિનઃ કર્મવસ્તુ કર્મ એવ વસ્તુ કર્મવસ્તુ તત્ ક્રીણત ડપાર્જયંતિ । કયંભૃતા જીવાઃ ॥ મૃદશ્લયદ્દાધિયઃ નંતઃ । મૃદાશ્ચ શ્લયાશ્ચદ્દાધિયશ્ચ મૃદશ્લયદ્દાધિયઃ વા મૃદા શ્લયા દ્દા ધીર્યેષાંતે । કર્મવસ્તુ હ ક્રીણતે ॥ નૃભવે મનુષ્યભવે । ક ધંભૃતે નૃભવે । વેલાકુલે મહતિ સુવિસ્તીર્ણે ॥ કિંવત્ । પ્રમલ્લૈંદુવત્ । પ્રમલ્લચંદ્રરાજવત્ ॥ તેષાં મૃદશ્લયદ્દાધિયાં જીવાનાં ક્રમેણતિ । મૃદાધિયાં જીવાનાં કુગતિયુગલીવર્ણકઃ એવં કુગતિગીર્ણાનિપ્રદં । શ્લયધિયાં ચ સ્વઃ સ્વર્ગો દુર્ગંતો ભવેત્ । દ્દાધિયાં ચાંતે શિવપુર્ણમોક્ષપુર્ણં ન્યાત્ ॥ એન વારણભૃતેન વસ્તુનેતિ નર્વત્ર યોગ્યમ્ ॥ કિંમતં શિવપુર્ણં । ડગઃસ્તૂર્તિર્યક્મિત્તદુસ્તૂર્ફૂર્તિં મદ્યકામપિતર્યઃ । ૮ ।

અમુદ્ સનાત ડિસ્તીર્ણે ડતા નરભવને વિષે મૃદ. શિવિત. ન

દૃઢ બુદ્ધિવાળા એમ ત્રણ પ્રકારના પ્રાણીઓ, પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રસન્ન
ચંદ્રરાજપિની પેટે તેતે કર્મરૂપ વસ્તુને खरीद કરે છે કે, જે કર્મરૂપ
વસ્તુથી તેઓ ત્રણે અનુક્રમે નરક-તિર્યક રૂપ થે દુર્ગતિનો વર્ણ છે
જેમાં યવી દુઃખરૂપ ગતિ (૧) દુઃખથી પણ સ્વર્ગ ન પામવા રૂપ
ગતિ (૨) અને અત્યંત પ્રકાશમય મોક્ષ ગતિ (૩) પ્રાપ્ત કરેછે. ॥૮॥

હવે બે કાવ્યે કરીને સત્કુલદ્વાર કહે છે.

(ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્.)

તત્તાદૃશાભવ્યપિતુઃ સુતોઽપિ,

ધર્માલસો યઃ સુલસોઽભવન્ન ।

સ કિં વિષાદેર્વિષહન્માણિસ્ત-

ત્પંકાન્ન વા શ્રીસદનં સરોજમ્ ॥ ૯ ॥

તત્તાદૃશોતિ ॥ યઃ સુલસો ધર્માલસઃ પુણ્યાલસ્યયુક્તો ન
બભૂવ ॥ કિંલક્ષણઃ સુલસઃ । તત્તાદૃશો મહાપાપકારી અભવ ય
સારી અમોક્ષગામી એવંવિધઃ પિતા કાલિકસૌરીકસ્તસ્ય સુતો
તદંગજોઽપિ ॥ દૃષ્ટાંતમાહ ॥ સઃ વિષયદ્વિષવિનાશી મણિર્વિષાદો
સર્પાત્ કિં ન સ્યાદપિ તુ સ્યાદેવ । વા પુનસ્તત્પ્રસિદ્ધં શ્રીસદ-
નલક્ષ્મીસ્થાનં સરોજં કમલં પંકાન્ન કર્દમાત્ કિં નસ્યાદપિ
સ્યાદેવ ॥ ૯ ॥

જે સુલસ નામનો પુત્ર એક અભવ્ય પિતાનો પુત્ર હોવા છતાં
પણ ધર્મને વિષે આલસવાલો થયો નથી. દૃષ્ટાંત કહે છે કે. જે
વાળા સર્પથી વિષને હરનાર મણિ શું નથી ઉત્પન્ન થતું ? અથવા

તો કાદવમાંથી લક્ષ્મીનું ગૃહ એવું કમલ શું નથી ઉત્પન્ન થતું ?
અર્થાત્ ધાય છે. ॥ ૯ ॥

વોધાય સદ્ધર્મકુલોદ્ભવાઃ સ્ત્રિયો-

ઽપ્યુદાયનસ્યેવ પુરા પ્રભાવતી ॥

સત્તીર્થિતા કિં જલધેર્ન ગંગયા,

સદૃત્તતા વા શશિનો ન રાકયા ॥ ૧૦ ॥

વોધાયેતિ ॥ સ્ત્રિયોઽપિ વોધાય સ્યુઃ ॥ કથંભૂતાઃ સ્ત્રિયઃ ।
સદ્ધર્મઃ પ્રધાનધર્મસ્તેનનાહિતં કુલં તત્રોદ્ભવ ઉત્પત્તિર્યામાંતાઃ સદ્ધર્મકુ
લોદ્ભવાઃ । કેવ । પ્રભાવતીત્ર । યથા મા પુરા પૂર્વમુદાયનસ્ય રાજો વોધા
ય વભૂત નથા । દ્રષ્ટાંતમાદ્ય । જલધેઃ સમુદ્રસ્ય ગંગયા જાદ્ધવ્યા કૃત્વા
સત્તીર્થિતા પૂજ્યતા કિનસ્યાદપિતુ સ્યાદેવ । વા પુનઃ શશિનશ્ચંદ્રમ
તો રાકયા પૂર્ણમાભીરાગ્યા સદૃત્તતા સુદૃઢવૃલ્લતા કિ ન સ્યાદપિ તુ
યાદેવ ॥ ૧૦ ॥

પૂર્વે થઈ ગયેલા ઉદાયન રાજાની રાણી પ્રભાવતીની પેટે, સદ્ધર્મ-
માંવાળા કુલને વિષે ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રીઓ પણ વોધને અર્થે ધાય છે.
અર્થાત્ વોધનું કારણ ધાય છે. દ્રષ્ટાંત કહે છે કે, સમુદ્રનું કે
સત્તીર્થપણું ગંગાવડે શું નથી થતું ? અથવા તો ચંદ્રમાનું ગોલા
કારણનું પૂનમવડે શું નથી થતું ? અર્થાત્ ગંગાથી સમુદ્રનાં તી
ર્થપણું અને પૂનમથી ચંદ્રમાને વિષે ગોલાકારણનું ધાય છે. । ૧૦ ॥

એવે દે કાવ્યથી સાહુસંગ દ્વાર દર્શે છે

(વનંદાનિલકાદૃશ્મ.)

જીવાદિતત્ત્વવિકલૈવિપુલૈસ્તપોભિ-

मुक्तो न तामलिस्तातमुगाधुमंगः ॥

कः स्वर्णमिदमभिगच्छति कटकल्पैः,

कोनांबुधिं तरति जर्जरयानपादैः ॥ ११ ॥

जीवादीति ॥ तामलिस्तामलिनामा कृष्णपांभिर्मुक्तो न
मिद्धो न जातः ॥ किं तद्विष्टम्नपोभिः ॥ जीवादेव तत्तत्तत्तैः जी-
व आश्रित्येषु तानि जीवादिनि तन्तानि तैर्विकल्पानि गदितानि
तैः ॥ किंभूतस्तामलिः । अजातः गुमाधुमंगो यस्य मः अनुप-
श्रमुविहितमंगमः । दृष्टान्तमाह । कटकल्पैर्मिथ्योपादैः स्वर्णमिदि
कोऽभिगच्छति ? अपि तु न कोऽपि प्राप्नोति । जर्जरयानपादै-
र्जीर्णमवहणैरंबुद्धिं समुद्रं कस्तरति ? अपि तु न कोऽपि ॥ ११ ॥

उत्तम मुगुग्गा संग रहित तामलि तापम जीवादि तत्त्वे रहित
एषा महा तपथी पण मुक्ति पाप्म्यो नहीं. दृष्टान्त कहे छे के, सोय
औपधी प्रयोगथी कोने सुवर्णसिद्धि प्राप्त थाय ? अने जीर्ण वहा-
णथी कोण समुद्र तरी शके ? ॥ ११ ॥

(औपच्छंदासिकवृत्तम्.)

गिरिपुष्पशुकाविवामलेंगी,

गुणनाशोदयभाग् जडज्ञसंगात् ॥

जलदांबु विपं सुधा च न स्यात्,

कनकद्रौ च किमिक्षुकानने च ॥ १२ ॥

ગિરિપુષ્પેતિ ॥ અમલોંગી નિર્મલઃ પ્રાણી જડજમંગાત્ જડ-
શ્ચજ્જશ્ચ જડજ્ઞૌ તયોઃ મંગસ્તસ્માત્ મૂર્ધ્વપંડિતસંયોગાત્ ગુણનાશો
દયભાગ્ ગુણાનામુદયવાન્ ભવતિ ગુણાનાં હાનિવાનપિ સ્યાત્ ॥
એતાવતા જડસંયોગાત્ પ્રાણી વિદ્યમાનાનાપિ ગુણાન્ મુંચતિ પં-
ડિતમંમર્ગાચ્ચ અમતોઽપિ દાક્ષિણ્યાદીન્ ગુણાનાશ્રયતિ ॥ કિંવ-
ત્ ॥ ગિરિપુષ્પશુકાવિવ ગિરિશુકપુષ્પશુકનામાનો પક્ષિણાવિવ ॥
યથાગિરિશુકો ભિલ્લશુકો જડાનાં ભિલ્લાનાં સંસર્ગાન્નિર્ગુણો જા-
તસ્તથાચ પુષ્પશુકસ્તાપમશુકઃ પંડિતાનાં તાપમાનાં સંપર્કાન્નિર્ગ-
ણોઽપિ ગુણી જાતઃ ॥ તથાચોક્ત્ ॥ માતાપ્યેકા પિતાપ્યેકો, મમ
તસ્ય ચ પક્ષિણઃ ॥ અહં મુનિભિરાનિતઃ, મ ચ નીનો ગવાશિભિઃ
॥ ૧ ॥ ગવાશનાનાં સ ગિરઃ શ્રુણોતિ, અહં તુ રાજન્ મુનિપુંગ-
વાનામ્ ॥ પ્રત્યક્ષમેતદ્રવતા ચ દૃષ્ટં, મંમર્ગજા દોષગુણા ભવંતિ ॥૨॥
લૌકિક દૃષ્ટાંતમાહ ॥ જલદાંતુ મેઘજલં કનકદ્રૌ ધત્તુરકે વૃષ્ટં મદ્રિપં
કિં ન સ્યાચ્છેષ્ઠુવને પતિતમમૃતં કિં ન સ્યાદપિ તુ સ્યાદમૃતમેવ ॥૧.૨॥

નિર્મલ પ્રાણી ગિરિશુક અને પુષ્પશુક નામના એ પોપટની
પેઠે મૂર્ધ્વ અને જ્ઞાનીની સંગતિથી અનુક્રમે નિર્ગુણી અને સદ્ગુણી થાય
છે. દૃષ્ટાંત કહે છે કે, મેઘતું જલ ધત્તુરના વૃક્ષને વિષે વિષ અને
શેરડીના વનને વિષે અમૃત શું થતું નથી ? જર્યાત્ થાય છે ॥૧.૨॥

હવે એ કાવ્યે કર્પને દોષદ્વાર વહે છે.

(ચમંતનિલજ્ઞાદત્તન.)

પ્રાપ્યાલ્પમપ્યમલવોવવચ્ચિલાતી-

पुत्रो यथाघमालिनोऽपि विभर्त्ति शुद्धिम् ॥
किं कोटिवेधिरसचंदनरत्नविंदु-

स्पर्शोऽपि हेमशिशिरं च न तत्तलोदम् ॥ १४ ॥

प्राप्येति ॥ अत्र पापं तेन मलिनः प्राणी अल्पमपि मोक्ष-
पि अमलबोधवचः अमलो निर्मलो बोधो यस्मिन् तदमलबोधं तथा
तद्वचनं च तत् लब्ध्वा शुद्धिं नैर्मल्यं धत्ते ॥ क इव । चिलातीपुत्र
इव । यथा चिलातीपुत्रः पापीयान् मुनेरुपदेशं लब्ध्वा शुद्धिं नैर्मल्यं
निःपापतां वभार दधार ॥ दृष्टान्तमाह ॥ तत्तलोदं अग्निना संतप्तं
लोहं हेम सुवर्णरूपं शिशिरं शीतलं च किं न भवति ! अपि
तु भवसेव ॥ क सति ॥ कोटिप्रमाणं लोहं विध्यतीति सुवर्णं क-
रोतीति कोटिवेधी एवं विधो रसो यस्यसः कोटिविधिरसः एवं
विधं चंदनरत्नं गोशीर्षचंदनं तस्य विंदुस्तस्य स्पर्शोऽपि ॥ १४ ॥

पापधी मलीन एवाय पण चिलाती पुत्रे अल्प पण निर्मल ए-
वा बोधकारी वचन सांभली निर्मलपणुं धारण करयुं दृष्टान्त कहे
छे के, तपावेलुं लोहुं कोटिवेधीरस (कोडो मण लोढाने सुवर्ण व-
नावनार रस) रूप गोशीर्ष चंदनरत्नना टीपाना स्पर्शधी शुं शीतल
सुवर्ण नथी यतु ? अर्थात् थाय छे. ॥ १४ ॥

द्वेषेऽपि बोधकवचः श्रवणं विधाय,

स्याद्रौहिणेय इव जंतुरुदारलाभः ॥

क्वाथोऽप्रियोऽपि सरुजां सुखदो रविर्वा,

संतापकोऽपि जगदंगभृतां हिताय ॥ १५ ॥

દ્વેષેऽપીતિ ॥ જંતુઃ પ્રાણી દ્વેષેઽપિ વોધકવચઃશ્રવણં વોધકારી વચનાકર્ણનં કર્ણાભ્યાં વિધાય કૃત્વા રોહિણેયશ્ચૌર ઇવ ઉદારલાભો ભવતિ ॥ લૌકિક દૃષ્ટાંતેનૈતદેવ દૃઢયતિ ॥ કાથોઽપ્રિયોઽપિ કટુકોઽપિ સરુજાં સવ્યાધીનાં રોગિણાં નરાણાં સુખદઃ સુખદાતા નીરોગતાકારી સ્યાત્ । વા પુનર્દ્વિતીય દૃષ્ટાંતે । રવિઃ સૂર્યઃ સંતાપકોઽપિ જગદંગમૃતાં ભૂલોકપ્રાણિનાં હિતાય હર્ષાય ભવતિ ॥ ૧૫ ॥

અરુચિ છતાં પણ વોધકારી વચન સાંભળવાથી પ્રાણી, રોહિણેય ચોરની પેઠે અત્યંત લાભ સંપાદન કરે છે. અહિં દૃષ્ટાંત કહે છે કે, અપ્રિય (કડવો) ઇવોય પણ વ્રાથ રોગી માણસને સુખકારી છે અને તાપ આપનારો ઇવોય પણ સૂર્ય જગત્ના પ્રાણીયોને હિતકારી છે. ॥૧૫॥

હવે બે કાવ્યથી સમ્યક્ત્વ ઠાર કહે છે.

કોઽપ્યન્ય એવ મહિમા નનુ શુદ્ધદૃષ્ટે—

ર્યચ્છ્રેણિકો હ્યવિરતોઽપિ જિનોઽત્ર ભાવી ॥

પુણ્યાર્ગલઃ કિમિતરોઽપિ ન સાર્વભૌમો,

રૂપચ્યુતોઽપ્યધિગુણસ્ત્રિજગન્નતશ્ચ ॥ ૧૬ ॥

કોઽપ્યન્યેતિ ॥ શુદ્ધદૃષ્ટેઃ શુદ્ધા દાષ્ટિર્યસ્ય સસ્તસ્ય નિર્મલમમ્યક્તસ્ય નરસ્ય નનુ નિશ્ચિતં કોઽપિ અન્યૈવ મહિમા પ્રભાવઃ સ્યાત્ ॥ યદ્યસ્માચ્છ્રેણિકો નામ ભૂપતિરવિરતોઽપિ વિરનિરહિતોઽપ્યત્ર ભરતક્ષેત્રે જિનઃ પદ્મનાભનામા તીર્થકરો ભાવી ભવિષ્યતિ ॥ એનાવતા શ્રેણિકરાજા સમ્યક્તેનૈવ તીર્થકરનામગોત્રમુપાર્જયામામ ॥ દૃષ્ટાંતમાહ ॥ ઇતરોઽપિ નામાન્યોઽપિ જનઃ પુણ્યાર્ગલઃ પુણ્યાધિકઃ

मन् किं मारिभौम ममस्तपस्वीमासाज्यमदितो न स्यात्तपि तु न
 वैभौमो भवति । रूपमनुतो रूपमिदोऽप्यभिगुणोऽधिकगुणवान् ?
 रूपमिदमगता वैलेपयेन नतो नमस्कृतः किं न स्यादपि तु सा
 देव ॥ १६ ॥

निश्चे साम्यकथेन प्रार्णितो कोऽपि तिलक्षणे प्रभात होय छे का
 रणके, अधिगति (विगति नाति पामेत्ये) पयो पण श्रेणिक राज्ञ
 आ भगवद्वेदने विदे तीर्थक्य भद्रं, दृष्टान् कहेच्छे के, सामान्य प
 वीय पण कोऽपि महा पुण्यस्त पुण्य शु सर्व पृथ्वीना राज्यने भोग
 चनागे न थाय ? अथवा तो रूपमिदो पद्याय पण गुणवान् पुण्य
 शु प्रण लोकने नमस्कार करवा योग्य नथी धतो ? अर्थात् थाय
 छे ॥ १६ ॥

तदर्शनं किमपि सा सुलसाप येन,
 प्रादाज्जिनोऽपि महिमानममानमस्यै ॥
 नैर्मल्यतः शशिकला न च केतकीत्वं,
 मालातुलां च हरमूर्ध्नि वभार गंगा ॥ १७ ॥

तदर्शनामिति ॥ सा सुलसा तत् किमप्यपूर्वं दर्शनमाप लेभे ।
 येन सम्यक्तदर्शनेन जिनोऽपि वीरोऽपि, अस्यै सुलसायै अमानं
 गरिष्ठं महिमानं माहात्म्यं प्रादात् ॥ एतावता वीरः सुलसाया
 व्याख्यानं सम्यक्तेनैव चकार । तत्प्रमाणं सम्यक्तस्यैवेत्यर्थः ॥ दृष्टां
 तमाह ॥ शशिकला चंद्रकला हरमूर्ध्नि शंकरमस्तके तिलकरूपत्वात्
 केतकीत्वं केतकीरूपतां न वभार नूतधारं ! अपि तु वभारैव । च

पुनर्हरमूर्धन शंकरसुतके गंगा मालातुलां मालात्पत्वं न वभार
अपि तु वभारव ॥ १७ ॥

ते सुलना आदिका कोइ पण अपूर्व एवा नम्यन्व दर्शने
पामी हती के जे नम्यक्यने लीये श्रीजितराज एवा श्रीवीर्यभुज
पती (सुलनाती) बहुत प्रशंसा करी, दृष्टान्त कहेंछे के, निर्मलरत्ना
ने लीये गणिज्जलाये शंकरना मस्तक उपर तिळक्यनाथी केतकी
पणु अने गंगाये पुष्पमालाता रत्नातपणु जुं धागण कर्यु नथी ?
जयात् धागण कर्यु छे ॥ १७ ॥

हवे वे वानथी देवदार गेहेछे

दूरेऽर्हतोऽस्तु मन्त्रादि नतीच्छयाऽपि,

श्रेयःसुरोऽजनि न नेष्टु कर्दुरः किम् ॥

कल्पद्रुमः स्मरणतोऽपि न किं फलाय,

पार्श्वेऽपि वा सृगमशो न वि मौगलाय ॥ १८ ॥

दूर हति ॥ अर्हति । विद्वन्मन्त्रादि हतादिकं दूरेऽस्तु । नर्त
नवाऽपि नमस्तत्तत्कारणदां नवाऽपि नेष्टु कर्दुरः प्रामाण्यवि
द्वर्गः नत श्रेयःसुरः प्रथमोऽयः । वि नजनि नानुगति तु जात एव ।
लघुतमा ॥ कल्पद्रुमः स्मरणतोऽपि स्मरणमार्गजाति वि न
न स्वागति तु नानुगतिवर्गोऽपि भवति । वि विद्वत्तमा
सृगमः कल्पद्रुमः पार्श्वेऽपि नानुगति वि नानुगति मौगलाय
वर्गजाति न स्वागति तु पार्श्वजाति भवति ॥ १८ ॥

ये क्षितिज प्रभु नानुगति ते तु नानुगति नेने न
स्मरण कल्पद्रुमः कल्पद्रुमः कल्पद्रुमः कल्पद्रुमः कल्पद्रुमः

હકો થયો હતો, તે પણ શું ઉત્તમ દેવતા નથી થયો ? દૃષ્ટાંત કંઈ છે કે, કલ્પવૃક્ષ ફક્ત સ્મરણ કરવાથી શું ફળ નથી આપતું ? અથવા તો સમીપે પડેલો કસ્તુરો શું સુગંધ નથી આપતો ? અર્થાત્ આપે છે. ॥ ૧૮ ॥

(ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ)

ધ્યાતઃ પરોઽક્ષેઽપિ જિનાત્ત્રિગુહ્યા,
જીર્ણાભિધશ્રેષ્ઠિવદિષ્ટસિદ્ધયૈ ॥

સિંધુપ્રવૃદ્ધયૈ કુમુદોઘલક્ષ્મ્યૈ,
ચકોરતુષ્ઠયૈ વિધુરભ્રગોઽપિ ॥ ૧૯ ॥

ધ્યાતરિતિ ॥ જિનઃ પરોઽક્ષેઽપિ અપ્રત્યક્ષેઽપિ ધ્યાતઃ સ્મૃતઃ સન્ન ઇષ્ટમિદ્ધયૈ વાંછિતામિદ્ધયે સ્યાત્ ॥ કયા ધ્યાનઃ ॥ ત્રિગુહ્ય ત્રયાણાં મનોવાક્કાયાનાં ગુહ્યિર્નૈર્મલ્યં તયા ॥ કસ્યેવ ॥ જીર્ણાભિધશ્રેષ્ઠિન ઇવ ॥ દૃષ્ટાંતમાહ ॥ અભ્રગ આકાશસ્યો વિદુશ્ચંદ્રઃ સિંધુ પ્રવૃદ્ધયૈ સમુદ્રવૃદ્ધયે કુમુદાનાં કમલવિગેષાણામોઘસ્ય સમૃદ્ધસ્ય શોભાયૈ ચ ચકોરાણાં ચકોરપક્ષિણાં દર્શાય ચ ભવતિ ॥ ૧૯ ॥

જિનેશ્વર પ્રભુ પ્રત્યક્ષ ન હોય તોપણ વિકરણ શુદ્ધિવડે ધ્યાન કરવાથી જેમ જીર્ણ શેડને આપો તેમ સર્વ માણસોને વાંછિત સિદ્ધિ માપે છે. દૃષ્ટાંત કહે છે કે, આકાશનાં રહેલો પવોય પણ ચંદ્ર સમુદ્રની વૃદ્ધિને માટે, કમલના સમૂહની શોભાને માટે અને ચકોર પક્ષીનાં હર્ષને અર્થે થાય છે. ॥ ૧૯ ॥

हवे वे काव्यधी गुरुद्वार कहे छे.

(वसंततिलकावृत्तम्)

नव्यो गुरुः सुरतरुर्विहितामितद्धि—

र्यत्केवलाय कवलार्थिषु गौतमोऽभूत् ॥

तापातुरेऽमृतरसः किमु शैत्यमेव,

नाप्रार्थितोऽपि वितरत्यजरामरत्वम् ॥ २० ॥

नव्यरिति ! गुरुर्नव्यो नवीनः सुरतरुः कल्पवृक्षः ॥ किंभूतः ॥

विहिता कृता अमिता अप्रमाणा क्रुद्धिः श्रीर्येनमस्तथा ॥ यस्मात्क-
वलार्थिषु पारणार्थिषु तापमेषु केवलाय केवलज्ञानाय गौतमः
ममभूत् ॥ एतावता वाञ्छितादप्यधिकं दत्ते गुरुः । अतएव नवीनः
कल्पद्रुः । कल्पद्रुमो वाञ्छितं दत्ते नावाञ्छितं दत्ते न वाञ्छितादधिकं ॥
दृष्टान्तमाह ॥ अप्रार्थितोऽपि अयाचितोऽपि अमृतरसः तापातुरे
तापाक्रान्ते नरे किं शैत्यमेव वितरति करोति । किमु अजरामरत्वं
न वितरति ? अपि तु वितरत्येव ॥ २० ॥

प्रमाण बिनानी क्रुद्धि आपनारा गुरु नवीन कल्पवृक्ष नमान
छे काव्य के, गौतम क्रुद्धि कवलानी 'अरुनी' वाचना करनारा (ता
पनी) ने केवलज्ञानने अर्थ धया. दृष्टान्त कहे छे हे. प्रार्थन नाहि
करेलो एवोर पण अमृतरस. तापी आहुल धयेलाने फल शीतल-
ताज आपे छे. शु अजरामरपणुं नथी आपतो ? ॥ २० ॥

(पृथ्वीवृत्तम्.)

कुबोधमतयोऽमितः कुगुरवो जमाल्यादिवत्.

पुनः क्वचन वज्रवत्सुगुरवोऽमला जन्मतः ॥

कर्गगविनुमंनन वनमागगंःनाः.

यना न न मरुद्वज्जयतुंगमद्रिषाः ॥ २१ ॥

कुतोमेति ॥ कर्मणो जगत्पाप्मनः जगत्पाप्मनः
अभिन्नः सामर्थ्येन भवति ॥ किञ्च ॥ कुतोमेति कुतोमेति नित्यं
पाने तथा कुतोमेति ज्ञानेन ज्ञेयः ॥ पुनः ज्ञानं ज्ञापयमानेन
नन नक्षत्रादिमण्डलाः सुगुप्तः स्युः ॥ किञ्च ॥ जन्मदः जन्म
आग्नेयानया निःपापाः ॥ दृष्टान्मात्र ॥ वनमानः कर्तुः सर्वदं
श्रेष्ठगोशीर्षचन्दनपुष्पाः वनाः प्रचुरा न भवति ॥ किञ्च ॥ कर्तुः
पिचुमंदवत् ॥ कर्माग्नितपुजा यथा वना भवति तथा कर्माग्नितपु
पुष्पा वना न भवति ॥ न पुनः स्वर्गोद्वत् ॥ यथा गर्दभकर्मणः
वना भवति तथा जयतुर्गंगा उच्चैःश्रयाः भद्रादिषा भद्रादिभिः
स्तोका एव स्युः ॥ एतावता स्वर्गोद्वत् कुगुप्तो वद्वो जयतुर्गंगा
दिषा इव सुगुप्तोऽल्पा एव ॥ २१ ॥

જમાલિ વિગેરેની પેટે કુજાનને વિષે શુદ્ધિવાલા કુગુન્ઝો સને રહેલા દેસાય છે, અર્થાત્ વદુ છે. પરંતુ વજ્રન્વામીની પેટે જન્મ્યો આરંભીને નિર્મલ પવા સુગુન્ઝો કોટકજ ન્યાનકે જોવામાં આવે છે. દષ્ટાંત કહે છે કે, કેરડા અને લીંબડાનો પેટે કપૂર અને ચંદનના ઉત્તમ વૃક્ષો ઘણાં હોતાં નથી, તેમજ ગધેડા અને ડંડની પેટે ડચ્છાશ્રવા અને ભદ્રજાતિના હાથીઓ પણ ઘણા હોતાં નથી. ॥ ૨૬ ॥

હવે તે કાવ્યથી ધમંઢાર બહે છે.

(इन्द्रवज्रपातम्.)

विज्ञाय धन्या जिनधर्ममर्म,

रज्यंति शय्यंभववन्न जाड्ये ॥

पीत्वा सिताभावितधेनुद्वयं,

को वास्तुतत्कार्कपयांसि पश्येत् ॥२२॥

विज्ञायेति ॥ धन्याः शुभाग्याः जिनधर्ममर्म विज्ञाय ज्ञान्वा
जाड्ये सुखत्वे न रज्यंति न गगं कुर्याति ॥ क्विवत् ॥ शय्यंभववत्
यथा शय्यंभवो ब्राह्मणः " अहो कष्टं त्वं न जायते ह्यवित् " इति
नाथुवचनं श्रुत्वा गुरोस्तत्त्वमापृच्छ मिथ्यान्वाद्यानादेर्विमुक्तः सन्
प्रव्रज्या गृहीत्वा संप्राप्तोभयशिक्षः शय्यंभवताना आचारोऽभूत् ॥
दृष्टान्तमाह ॥ सिता शर्वरा तथा भावितं मिश्रितं धेनुद्वयं पीत्वा
आमाय को वा क इव पुण्यः आस्त्यतत्कार्कपयांसि अर्कदुर्गति
पश्येत् विलेक्येत् । अपि तु न कोऽपि नवेपदेत् ॥ २२ ॥

धन्य पुण्यो जिनधर्मज्ञ मर्मेने जायते शय्यंभवते एते सुख-
ताते दिने गगं कर्त्तुं नये दृष्टान्तं दत्ते हे हे शय्यंभवे मिश्रित
पया माया वृधने पीत्वा पीत्वा पयो पुण्यस्यो दृष्टान्तं दत्ते
शय्यंभवते सुखं कर्त्तुं जायते शय्यंभवते न इव ॥ २२ ॥

लब्धे जडः कोऽपि तित्तेऽपि धर्म.

स्तौत्यक्षनैरव्यानि शरीरं राजा ॥

न पंचजं भेद उपैति पंचं.

प्रमेलवो नाग्रमिजनिं निर्वह ॥ २३ ॥

नरा इति ॥ कोऽपि जडः शिवेति शिवलक्षणं न विदुः
शरीरं भेदं पंचजं भेदं उपैति पंचं । प्रमेलवो नाग्रमिजनिं निर्वह ॥ २३ ॥

શશીરાજેવ ॥ યથા શશી રાજા જિનધર્મે પ્રાપ્તેઽપિ ઇન્દ્રિયસુતાર્થો
વભૂવ ॥ તદ્વત્સોઽપિ જડએવ ॥ દૃષ્ટાંતમાહ ॥ મેકો દર્દુરો પંકજં
કમલં નોપૈતિ ન યાતિ કિંતુ પંકજં કર્દમં યાતિ ॥ ક્રમેલક ઉષ્ણઃ આપ્ર
નેયતિ ન યાતિ પરં નિવં યાતિ । નીચો નીચસ્થાનં યાતીત્યર્થઃ ॥ ૨૧ ॥

હિતકારક એવા ધર્મ પ્રાપ્ત કર્યા છતાં કોઈકજ મૂર્ખ પુરુષ
શશી રાજાનો પેટે ઇન્દ્રિયોના સુખને વચાળે છે. દૃષ્ટાંત કહે છે કે,
દેડકો, કમલ પ્રત્યે ન જતા કાદવ પ્રત્યે જાય છે અને ઊંટ ઓઢા
સમીપે ન જતા લોંબડા પાસે જાય છે અર્થાત્ નીચ પુરુષ નીચ
સ્થાનકે જાય છે. ॥ ૨૨ ॥

હવે બે કાવ્યથી શક્તિદ્વાર કહે છે.

(શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ)

અષ્ટાબ્દોઽપિ તથાવિધવ્રતતપઃસ્વાધ્યાયકૃત્યાસહોઽ-
પ્યુષ્કૈર્ધ્યાનવલેન કર્મરિપુભિર્મુક્તોઽતિમુક્તો મુનિઃ ॥
શક્ત્યા ગચ્છત તન્ન કિં હિતપથં મુક્ત્વા પ્રમાદોત્તરં ।
શ્રૂયંતે ચ મદાલસાતનુભવો વાલ્યેઽપિ યોગોજ્વલાઃ ॥ ૨ ॥

અષ્ટાબ્દોઽપીતિ ॥ અષ્ટાબ્દોઽપિ અષ્ટવાર્ષિકોઽપિ તથાવિધા
તાદશાનાં દુષ્કરાણાં વ્રતાનામાહિસાદીનાં તપસાં દ્વાદશવિધા
સ્વાધ્યાયાનાં ચ કૃત્યેષુ કરણીયાવિધિષુ અસહોઽસમર્થો લઘુત્વાત
એવં વિધોઽપિ ઉષ્કૈર્ધ્યાનવલેન કર્મરિપુભિર્મુક્તો રહિતો વભૂવ ॥ કઃ
અતિમુક્તકઋપિસ્તત્તસ્માદ્ કરણાદ શક્ત્યા અંતરંગમનોવલેન હિત
પથં ધર્મમાર્ગં કિં ન ગચ્છત ॥ કિંકૃત્વા ॥ પ્રમાદ એવોત્તરં ઉત્કટ

लस्यं मुक्त्वा ॥ दृष्टान्माह ॥ मद्गालसापुत्रा बाल्येऽपि योगो-
ज्ज्वला ध्याननिर्मलाः श्रूयन्ते आकर्ष्यन्ते ॥ २३ ॥

आठ वर्षनी वयना अने तेवी बाल्यावस्थाने लीधेज ते ते
प्रकारना आहंसादि व्रत. मासरूपणादि तप अने स्वाध्याय करवाने
बल्लक्त एवा बलिमुक्त मुनि पोताना उत्कृष्ट एवा ध्यान बलवडे
कर्मरूपी शत्रुधी मुक्त ध्या. माटे हे भव्यजनो ! तमे महा प्रमाद-
ने त्यजो शक्तिये करीने हितकारी एवा मार्ग प्रत्ये केम जतानधी?
कारण के. मद्गालासाना पुत्रो बाल्यावस्थाने विपे एण ध्यानमां
निर्मल थयेला संनलाय छे. ॥ २३ ॥

(वसंतनिलकावृत्तम्.)

शीलं तपश्च बलदेवमुनिश्चरित्वा,

दानं प्रदाय रथकृत्रितयेऽप्यशक्तः ॥

एणो मुदा तदनुमोदनया सुरोऽभू-

द्योगाद्धि सिद्धिमगमच्चतुरंगितांहिः ॥ २४ ॥

शीलोभाति ॥ बलदेवमुनिर्वलदेवः कृष्णस्य बृहद्भाना शीलं
तपश्च चरित्वा आचर्य रथकृत्रयकारकश्च बलदेवमुनये शित शेषः
दानं प्रदाय दत्त्वा सुरोऽभूत् देवो जानः । एणो मृगो मुदा द्वेपेण
तदनुमोदनया तस्य अनुमोदना तदनुमोदना तया बलदेवशील
तपःकरणस्यानुमोदनया रथकारकदानप्रदानानुमोदनया च दे-
वोऽभूत् । कथंभूतः एणः ? त्रितये शीलतपोदानेऽपि अशक्तः
अममर्थः । दृष्टान्माह । हि यस्माच्चतुरंगितांहिःश्चतुरंगपादपुष्पो

યોગાત્ સમાધેર્વલાત્ સિદ્ધિમગમત્ સિદ્ધિં જગામ ॥ ૨૪ ॥

કૃષ્ણના મ્હોટાભાઈ વલદેવમુનિ શીલ અને તપનું આચરણ કરી દેવતા થયા, રથકાર (સુથાર) દાન આપીને દેવપદવિ પામ્યો અને હરિણ શીલ, તપ અને દાનમાં અસમર્થ છતાં તેઓનો અનુમોદનાર્થી દેવતા થયો. ઉપર કહેલું સર્વ યોગ્ય છે. કારણ કે, ચતુરંગી પુરુષ સમાધિના વલધો સિદ્ધિપદને પામ્યો છે. ॥ ૨૪ ॥

હવે વે કાવ્યથી શમઢાર કહે છે.

(ઉપેદ્રવજ્ઞાવૃત્તમ્)

શમેન સિદ્ધયંતિ મતાનિ કૃષ્ણા—

નુજર્પિવત્તોવ્રતપોઽસ્તુ વા મા ॥

દિનાધિનાથેન કૃતેઽન્નપાકે,

મંધુક્ષણં કઃ કુસ્તેઽનલસ્ય ॥ ૨૫ ॥

શમેનેતિ ॥ શમેન ક્ષમયા મતાનિ વાંછિતાનિ મિદ્ધયંતિ મિદ્ધિયાતિ । તોત્ર તપોઽસ્તુ ભવતુ વાઽયવા મા ભવતુ તપોવિનૈવ શમેન મનોવાંછિતાનિ મિદ્ધયંતીત્યર્થઃ । કિયત્ । કૃષ્ણાનુજર્પિવત્ । કૃષ્ણ મદાગ્નિજલવૃષ્ટાતા ગજમુકુમાલસ્તસ્યૈવ । યથા ગજમુકુમાલઃ તપોવિનૈવ શ્વમુદ્ગત્તામિકર્ણં મદમાનઃ શમેનૈવ મિદ્ધયતિમ્મ । રૂપાંતઃપ્રાદ્ । દિનાધિનાથેન મર્યાણ અન્નપાકં ધાન્યપચને કૃતે માતિ કઃપૃથાનનત્કાયાગ્નેઃ મંધુક્ષણં કુસ્ત ? ન કોપીત્યર્થઃ ॥ ૨૫ ॥

તેણે તપશ્ચર્યા કરી અથવા ન કરી પરંતુ મનની ઇચ્છાવાળો કૃષ્ણ મદાગ્નિના તાજા માંદ ગજમુકુમાલનો ખેંદ શમણથી

મૂલ, ભાષાંતર અને ટીકા મહિત. (૨૫)

સિદ્ધ થાય છે. દૃષ્ટાંત કહે છે કે. સૂર્યથી અન્ન પાકે છતે કયો પુરુષ અગ્નિને સલ્લગાવે ? અર્થાત્ કોઈ ન સલ્લગાવે. ॥ ૨૫ ॥

(વસંતનિલકાવૃત્તમ્)

પ્રીત્યૈ ગમી સ્વપરયોરપિ ચંડરુદ્ર—

શિષ્યો યયાત્મનિ ગુરાવપિ કેવલદ્વ્યા ॥

સતર્પિસંગતિમવાપ્ય વિશાખનામા,

ચૌરોઽપ્યમૂઢિલસદુઝ્જ્વલદિવ્યશક્તિઃ ॥૨૬॥

પ્રીત્યાહ્નિ ॥ ગમી શમાવાત્તરઃ સ્વપરયોરપિ આત્મનઃ પરસ્થા-
પિ ચ પ્રીત્યૈ ત્સ્પાય ભવન્તિ । કહ્વ । ચંડરુદ્રશિષ્ય ઇવ । યથા ચંડ-
રુદ્રશિષ્ય આત્મનિ ગુરાવપિ ચંડરુદ્રનામનિ આચાર્યેઽપિ કેવલ
દ્વ્યા કેવલજ્ઞાનેન પ્રીતયે વભૂવ । દૃષ્ટાંતમાહ ॥ વિશાખનામા ચૌરઃ
સત્તર્પિસંગતિં ચિત્રાગિશંડિતમંયોગં પ્રાપ્ય વિલમદુઝ્જ્વલદિવ્યશક્તિ-
ર્યસ્ય ન તથા એવંવિદ્યોઽભૂત ॥ ૨૬ ॥

જેમ શમતાવાલો ચંડરુદ્રાચાર્યનો શિષ્ય, કેવલ જ્ઞાનનો સમુ-
દ્ધિયે કરીને પોતાને વિષે તથા ગુરુને વિષે પ્રીતિવાલો થયો. તેમ
ચૌજો શમતાવાલો પ્રાણી પણ પોતાને તથા પરને વિષે પ્રીતિવાલો
થાય છે દૃષ્ટાંત કહે છે કે. વિશાખ નામનો ચૌર પણ સતર્પિના સંગને
પામીને પ્રકાશિત ઝલ્લલ દિવ્ય શક્તિવાલો થયો. ॥ ૨૬ ॥

હવે વે કાવ્યે કરીને ચતિદાર કહે છે.

(માન્ડિનીવૃત્તમ્)

વ્રતમપિ વહુચીર્ણ સાતિચારં કુગત્યૈ,

दिनमपि शुचि मुक्त्यै कुंडरीकादिवत्तत् ॥

अहह दहति चित्रावारिपूरोऽपि शस्यं ।

भृशमपि कृशपाथः स्वातिजं पाति जंतून् ॥२७॥

व्रतमपीति । व्रतमपि बहुकालचीर्णं कृतं सत् सातिचारं अति-
चारमदितं कुगत्यै नरकाय भवति । तद्व्रतं शुचि निर्मलं दिनमपि
एकदिनमपि पालितं सत् मुक्त्यै मिदये स्यात् । किंवत् । कुंडरी-
कादिवत् । कुंडरिक पुंडरिकवत् । यथा कुंडरिकस्य बहुकालं ची-
र्णमपि सातिचारं मद्व्रतं नरकायाऽभूत् । पुंडरिकस्य चैकादिनमपि
पालितं व्रतं निर्मलं सत् मुक्त्यै बभूव । तथाऽन्यस्यापि । दृष्टान्तमाह ।
अहह इति खेदे चित्रानक्षत्रवारिपूरोऽपि शस्यं धान्यं दहति भस्मी
करोति । भृशमपि अत्यर्थमपि कृशपाथः स्तोकजलं स्वातिजं स्वाति-
नक्षत्रोत्पन्नं सत् जंतून् प्राणिनः पाति पालयति रक्षतीत्यर्थः ॥२७॥

चिरकाल पर्यंत पण अतिचार युक्त पालेलुं व्रत कुगतिने अर्थे
थाय छे अने तेज व्रत एक दिवस पण निरातिचारपणे पाल्युं होय
तो पुंडरिकादिकनी पेठे मुक्तिदाता थाय छे. ते उपर दृष्टांत कहे छे
ए खेदनी वात छे के, चित्रा नक्षत्रमां वरसेलो बहु मेघ पण धा-
न्यने वाळी नाखे छे अने स्वाति नक्षत्रमां वरसेलो अल्पमेघ सर्व
प्राणीओलुं रक्षण करे छे. ॥ २७ ॥

(पृथ्वीवृत्तम्)

व्रतेन शुचिनापि किं किमथ सङ्गुपासनै-

रुदायिनृपमारकश्रमणवत्सपापात्मनः ॥

शिरस्यविषहन्मणिः फणिगणः किमानंदनः,
स चंदनवनस्थितः किमथवा जगतापहृत् ॥२८॥

व्रतेनेति । नपापः पापान्वित आत्मा जीवो यस्य स सपापा-
त्मा तस्य पापपुरुषस्य शुचिनापि निर्मलेनापि व्रतेन किं । अथवा
सद्गुरुपासनैः सुगुरुमेवाभिरपि किं न किंचित्फलमित्यर्थः । किंवत् ।
उदायिनृपमारकश्रमणवत् । यथा उदायिराजा कौणिकपुत्रस्तस्य
मारको विनाशकारी श्रमणो मुनिस्तस्य निर्मलेनापि व्रतेन फलं
किमपि न जातं । दृष्टान्तमाह । शिरस्यो मस्तके वर्त्तमानो विषहृत्
विषापहारी मणिर्यस्य स तथा एवं विधोऽपि फणिगणः सर्पसमूहः
किमानंदनः किं हर्षकारी स्यादपि तु न प्रत्युत विध्वंसको भवति ।
अथवा न सर्पसमूहः चंदनवनस्थितः चंदनवनचेष्टनकारकोऽपि
जगतापहृत् जगत्तापहारी विश्वसंतापनिवारकः किं स्यादपि तु न॥

उदायि राजाने मारनार साधुनो पेटे पापयुक्त छे मने जेनुं ए
वा पुस्तने पवित्र व्रते करीने शुं ? अथवा तो सद्गुरुनो उपास-
ना बडे करीने पण शुं ? अर्थात् कांइ नहीं. दृष्टान्त कहे छे के म-
स्तक उपर विषापहारी मणिने धारण करनारो सर्पसमूह शुं आ-
नंद आपनारो छे ? अथवा तो चंदनना वनने विषे क्रीडा करनारो
तेज सर्पसमूह शुं जगदना तापने दूर करनारो छे ? अर्थात्
नथो. ॥ २८ ॥

हवे त्रण काव्ये करीने श्रावकद्वारा कहेछे.

(सङ्घरावृत्तम्)

सावोरन्हाय सिद्धिः सुचरणकरणैः श्रावकस्यापि हि स्या-

ન્મધ્યેઽટાનાં ભવાનાં ડાગિનિપદગુણાનંદના નંદનૈઃ ॥
 ચેન્નૌમિઃ શીઘ્રગાભિર્જલબિજલપથૈસ્તીર્ગ્દેશેષુ પાંથાઃ ।
 કેચિદ્યાત્યાગુ નાન્યે હયકરભગ્નેર્ભૂપથૈઃ કિં ક્રમેણ ॥૨૧॥

માથોગ્ઢાગેતિ ॥ માથોર્મુનિગજમ્ય મુનરણકરણૈઃ મુષ્ટનારિ-
 ત્રાયોર્ચાવર્ગૈર્ગ્ઢાય શીઘ્રં મિદ્ધિર્મોક્ષઃ મ્યાન્ ઠિ નિશ્ચિનં । અટ્ટ-
 નાં ભવાના મધ્યે શ્રાવકમ્યાપિ મિદ્ધિર્ભવતિ । કિં કૃત્વા શ્રાવક-
 સ્યાપિ મિદ્ધિર્ભવતીત્યાદ । ડાગિનિપદગુણાનંદનાનંદનૈઃ ડાગિવ-
 દિગદા નિર્મલા યે ગુણાસ્તૈગનંદનો દર્પકારી યોઽમો આનંદનાના
 શ્રાવકસ્તસ્યૈવ વૃત્તગચરણૈઃ કૃત્વા । અથ દૃષ્ટાંતમાહ । ચેદ્યાદિ કે-
 ચિન્ પાંથાઃ પાંથકાઃ શીઘ્રગાભિઃ શીઘ્રગતિકાભિર્નોભિર્વૈંડિભિઃ
 કૃત્વા જલોથિજલપથૈઃ મમુદ્રસ્ય જલમાર્ગૈસ્તીર્ગ્દેશેષુ મમુદ્રતટાવપ-
 ર્દેશેષુ આગુ શીઘ્રં યાંતિ ગચ્છંતિ તત્ તર્હિ ક્રમાત્ ક્રમેણ ગનૈઃ
 ગનૈરન્યે સ્થલચારિણઃ પુરુષાઃ દયા અશ્વાઃ કરભા ઉષ્ઠા રથા સ્યંદના
 ણૈતઃકૃત્વા ભૂપથૈઃ સ્થલમાર્ગૈઃ કિં ન યાંતિ? આપિ તુ ગનૈઃ શનૈસ્તીર્-
 ગ્દેશેષુ યાંતિ । એતાવતા માધુઃ કૃતમર્વસંગપરિત્યાગઃ શીઘ્રં સિ-
 દ્ધયતિ શ્રાવકસ્તુ શનૈઃ શનૈઃ સદાચારૈઃ મિદ્ધયતીતિભાવઃ ॥૨૧॥

હું ચારિત્રપાલવાથી સાધુનો શીઘ્ર સિદ્ધિ થાય છે. શ્રાવકનો
 પણ ચંદ્ર સમાન નિર્મલ ગુણથી આનંદકારી આનંદ નામના શ્રાવક-
 ના સરખા આચરણે કરીને ઘાઠ ભવમાં સિદ્ધિ થાય છે. દૃષ્ટાંત ક-
 હે છે કે, જો કેટલાક મુસાફરો શીઘ્રજનારા વહાણથી જલમાર્ગે
 સામાતીરે જલદી પહોંચે છે તો ઘોડા મુસાફરો અશ્વ ઉંદ

अने रथोचे करीने भूमिमागे थड अलुक्रमे ते स्थानके शुं नथी ज-
ता ! अर्थात् जान छे ॥ २९ ॥

सम्यक्त्वोदारतेजा नवनवफलदावर्त्तस्पत्रतालिः,
तिष्ठान्तोक्तैकविंशत्यसलगुणगतिः श्राद्धधर्मस्तुंगः ॥
प्रापद्यांतं भवाव्वेनयति शिवपुरं कामदेवादिवत्तत्.
मिथ्यात्वाधीशशंकादिकहयहस्तो यत्नतो रक्षणीयः ॥३०॥

सम्यक्त्ववेति । श्राद्धधर्मस्तुंगः श्रावकधर्मोऽथः भवाव्वेः सं-
नान्नमुद्रस्यांतं प्रापद्य पारं नीत्वा शिवपुरं मोक्षनगरं प्रापयति ।
किवत् । कामदेवनमुग्रश्रावकवत् । यथा श्राद्धधर्मस्तुंगः संनार
नमुद्रस्य पारं गत्वा कामदेवभमुग्रश्रावकं शिवपुरं प्रापयामास ।
किम्पः श्राद्धधर्मस्तुंगः । सम्यक्त्वमेवोदारतेजा सम्य स तथा ।
पुनःकिम्पः । नव नव फलदारिनी आवर्त्तस्य प्रतीतिं द्रव्यसंग
यत्र स तथा । पुनःकिम्पः । तिष्ठान्तोक्ता एवविंशतिसंख्याया अ-
मला गुणा एव गतिर्दिश्य स तथा । एवं शिवः श्राद्धधर्मस्तुंगे यत्नतः
आवर्त्ततो रक्षणीयः पालनीयः ॥ वस्मात् पालनीयः । मिथ्या-
त्वाधीश श्रमादारतेजा शंकादिकं नदीप्रसृगमेव तद्वत्तः प्रव-
तस्तद्वत्तन्मात् । अन्योऽप्यवधौगद्वत्तये पालयेत् च ॥३०॥

सम्यक्त्व एव उदारतेजात्वे नदी नदी एव फलदा एव
उदार एव प्रतीतिं द्रव्यसंग एव शिवः श्राद्धधर्मस्तुंगे यत्नतः
पालयेत् च ॥ ३० ॥

चाडे छे: माटे मिथ्यात्व रूप राजाना शंका कांशादिक अध्यासोरो
थी ए श्रावकधर्मरूप अध्व यत्नेकरो रक्षण करवा योग्य हे. ॥ ३० ॥

अक्षुद्रो रूपसौम्यो विनयनययुतः क्रूरताशय्यमुक्तो,
मध्यस्थो दीर्घदर्शी परहितनिरतो लब्धलक्षः कृतज्ञः॥
सदाक्षिण्यो विशेषी सदयगुणरुचिःसत्कथः पक्षयुक्तो,
वृद्धार्हो लज्जनो यः शुभजनदयितो धर्मरत्नस्य योग्यः॥३१॥

श्रावकाणां गुणानाह । अक्षुद्रेति । एवंविधः श्रावकः सद्धर्म
एव रत्नं तस्य योग्यः कथ्यते । अक्षुद्रोऽपरछिद्रान्वेषी १ रूपेण सौम्यः
रूपसौम्यः सभामंडनत्वाद्गुणद्वयं रूपवान् २ सौम्यश्च ३ विनयो
गुरुजनादीनां नम्रीभावः नयः न्यायमार्गः ताभ्यां युतःसहितः
विनयी ४ नयी ५ क्रूरता रौद्राकारता शय्यं मायावित्तं ताभ्यां
मुक्तः रहितः क्रूरतामुक्तः ६ मायारहितः ७ मध्यस्थो न कदाग्रही
८ दीर्घदर्शी अग्रेतनशुभचितकः ९ परहितनिरतः अन्यवात्मन्य
तत्परः १० लब्धलक्षः अवसरज्ञाता ११ कृतज्ञः कृतं कार्यं जाना-
तीति कृतज्ञः कार्यज्ञः १२ सदाक्षिण्यः सत्प्रधानं दाक्षिण्यं अनुकुल-
त्वं यस्यसतथा श्रेष्ठसरलभाववान् १३ विशेषी विशेषो विद्यते य-
स्मिन्स विशेषी विशेषज्ञ इत्यर्थः १४ सदयोदयावान् १५ गुणरुचिः
गुणेरुचिर्धस्यस गुणरुचिः गुणानुरागीत्यर्थः १६ सत्कथः मनी प्र-
धाना कथा वार्ता यस्य स सत्कथः स्त्रीकथा भक्तकथा देशकथा रा-
जकथा भेदाच्चतुर्विना कथा तथा रहित इत्यर्थः १७ पक्षयुक्तः उभय
पक्षविशुद्धः १८ वृद्धार्हः स्पष्टमेव १९ लज्जनो लज्जावान् २०

शुभजनदयितः शुभजनानां सत्पुरुषाणां दयितो बल्लभो लोकप्रिय
इत्यर्थः २१ यः एकविंशतिगुणवान् स्यात् स धर्मरत्नस्य योग्यः ३१.

दीजाना छिद्रने नहि शोधनागे. नपवालो. नम्य गुरु वि-
नेरे म्हांथा पुग्गोना वित्तय करनारो. नीतिवालो धरूपणार्थी अने
मायावोषणार्थी रहित कदाग्रह नहि करनारो. भविष्यमां स्वार्गं ध-
यानो विचार करनारो. दीजाओलुं स्वार्गं करवामां तत्पण धयस्सने
जाण. वार्थनो जाण. स्वार्गं सगळं स्वभाववालो विमोक्ष जाण -
यावालो गुणने विषं प्रीति धरनारो स्वार्गं वार्ता धरनारो दंष्ट्र
पदवालो. धृजपुग्गसे योग्य लजावालो अने स्वार्गं माण्ण्णोने प्रीत
प पदविश गुणवालो जे पुग्ग होय ते धर्मरत्नते योग्य हे । ३१ ।

तत्र वे वाक्प्रधी प्राणानिपातविगमण हार वत्तं

(सार्वज्ञिकविवृतिवृत्तम्.)

धर्माणां गुरोरेव जंतुषु दयाधर्मस्ततो मंस्त्रितः.

श्रीविज्जायुलक्ष्मशक्तिमहतां नो मंगसादेर्हवि ॥

चूल्यां कृतकायलस्य रमणे कल्पद्रुनो नो मंगे ।

विश्वैरायणदाणाः पुनृपतेर्गोऽस्ति यः स्वःरतेः ॥३२॥

धर्माणां गुरोरेव । जंतुषु प्राणिषु दयाधर्मः धर्माणां धर्मते
मंगेन मंगेन एव स्वःरतेन मंगेन मंगेन । श्रीविज्जायुलक्ष्मशक्ति-
महतां । जगत्पति हवि मंगेन न जगत्पति मंगेन । मंगसादेः
मंगेन मंगेन । श्री, कल्पेन मंगेन । मंगेन मंगेन पुनृपते-
रिति धर्मो न मंगः अस्ति मंगेन न मंगेन मंगेन । मंगेन मंगेन ।

द्रुमः कल्पवृक्षः कनकाचलस्य मेरोः चूलायां चूलिकायां रमते नि
 श्रुति मरौ यरुस्थल्यी न रमत एव । यः स्वःपतेरिद्रस्य द्वारेऽपि
 स चैरावणोः हस्ती कुनृपनिद्वारे किं स्यादपि तु न ॥ ३२ ॥

प्राणीओने विपे दया धर्मरूप धर्म सर्व धर्मोमां श्रेष्ठ छे अने
 नेज कारणथी ते दयाधर्म श्री वज्रायुद्धचक्रवर्ती जेवा पुरुषोना ह
 दयमां रहेलो छे. संगमदेव प्रसुखना हृदयमां रहेलो नथी. दृष्टान्त
 कहे छे के, कल्पवृक्ष मेरु पर्वतनी चूलिका उपर होयछे, परतु मर
 भूमिने विपे होतुं नथी. चली इद्रना द्वारने विपे रहेनारो ऐरावण हस्ती
 बीजा तुच्छ राजाने त्या शु होय खगे ? अर्थात् नज होय. ॥३१॥

एका जीवदयैव नित्यसुखदा तन्नेमिना स्वामिना,
 कन्याराज्यधनादि फल्गुतृणवत् संत्यज्य सैवादृता ॥
 सोऽर्हन्वास्य किमुच्यते निजहिते नान्योऽपि मंदायते,
 किं कस्याप्यजरामरत्वमथवा नेष्टं सुखं शाश्वतम् ॥३३॥

एकोति । एका अद्वितीया जीवदयैव नित्यं सुखं ददातीति नि-
 न्यसुखदा शाश्वतसुखदा । तत्तस्मात् कारणान् श्रीनेमिना श्रीने-
 मिनाथेन स्वामिना फल्गुतृणवन्निरर्थकतृणवत् । कन्या राजीमती
 राज्यं पृथ्वीमात्राज्यं धनं द्रव्यं तत्प्रभृति संत्यज्य मुक्त्वा सर्वसुख-
 दायिनी मैव जीवदयैव आदृता अगोकृता । स श्रीनेमिनाथोऽर्हन्
 तीर्थकन्तस्य किमुच्यते किं कथ्यते । अन्याऽपि मामान्योऽपि
 जनः आत्मीयाहितं स्पेष्टनाथने न मंदायते न आलस्यवान् भवति ।
 कस्य पुरुषस्य अजरामरत्वमथवा शाश्वतं सुखं किं नेष्टं ? अपि तु
 सर्वस्यापीष्टम् ॥ ३३ ॥

એકલી જીવદયાજ નિત્યલુપ્ત આપનારી છે માટે શ્રી નેમિનાથ પ્રભુએ રાજીમતી બન્યા. મોટું રાજ્ય અને ધન વિગેરેનો તુચ્છ લુપ્ત ની પેઠે ત્યાગ કરીને એ જીવદયાનો અંગીકાર કર્યો હતો. અરે ! એ શ્રીનેમિનાથ તો તીર્થંકર હતા એટલે એમની તો શી વાત કરવી ? પરંતુ એક યોજો સાધારણ માણસ હોય તો તે પણ પોતાના હિતને વિષે મદ્ર આચરણ કરતો નથી અથવા તો શું કોઈ જીવને અજ્ઞાન-રૂપણું કે શાશ્વતલુપ્ત દ્રષ્ટ નથી લાગતું ? અર્થાત્ સર્વને અજ્ઞાન-રૂપણું અને શાશ્વતલુપ્ત દ્રષ્ટ છે. ॥ ૩૩ ॥

હવે એ કાવ્યથી નૃસિંહવાદ વિરમજઢાર કહેછે.

(રચોદ્ધતાવૃત્તમ.)

સંકટેઽપિ ન મહાન્ મૃયા વદે-

વત્તમાતુલકકાલિકાર્પવન્ ॥

ચંદનઃ સુરભિરદ્રમધર્યણેઽ-

પીઠુરદ્રુતરનોઽપિ પીલને ॥ ૩૪ ॥

મંદર ઈતિ । મતાત્ વત્તમ પુનઃ સંકટેઽપિ વિપદાપિ મૃત્યુ કૃદં ન વદેત ન દૃયાત । વિવત્ । વત્તમ માતુલકઃ ન ચાત્મો કાલિકાર્પવન્ નદત્ । કાલિકાર્પઃ સંકટેઽપિ કૃદં ન વદતિસ્મ । દ્રુપ્તાંતમાત્ । ચંદનઃ અગ્નિ પાત્રાણે દર્યણેઽપિ સતિ સુગંધિઃ પરિસ્પર્શાદયો ભવાતિ । ઇત્યુઃ પીલનેઽપિ અદ્રુતરનોઃ અત્યંતગમ્ભીરઃ સ્વાત્મે.

મતાત્ પુનઃ સ્વરૂપે વિષે પણ વત્તપુનેહિત્તમ મત્ત યતિન

ચાર્યની પેઠે અસત્ય વોલે નહી. દૃષ્ટાંત કહે છે કે, ચંદન ' ॥
 સાથે ઘસાયા છતાં સુગંધ આપેછે અને શેરડી પોલાયા
 અદ્ભુતરસ આપે છે. ॥ ૩૪ ॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્.)

ધોરાં દુર્ગતિમેત્યલીકલવમપ્યમ્યર્થિતોઽપિ બ્રુવન્,
 વાદે નારદપર્વતાખ્યસુહૃદોર્યદ્વદ્વસુર્ભૂપતિઃ ॥
 ચક્રેઽર્ચાવિધુરો વિરંચિરનૃતાત્ કેતક્યનિષ્ઠા મૃષા-
 સાક્ષ્યાત્કિં ન હરિર્ભવેન મદિતઃ સત્યાત્પરોક્ષાક્ષણે ॥

ધોરામિતિ । યઃ પુરુષઃ અમ્યર્થિતોઽપિ યાચિતોઽપિ અન્ન-
 કલપં સ્ત્રોકમપ્યમન્યં બ્રુવન્ વદન્મન ધોરાં ભયાનકાં દુર્ગતિમે
 પ્રાપ્નોતિ । યદ્વત્ યથા વસુર્ભૂપતિઃ નારદપર્વતાખ્યો એવ સુહૃદો
 યોઃ પરસ્પરં વાદે કલ્પદે જાતે મતિ પર્વતભિવ્રેણ પ્રાર્થિતઃ અલીક-
 વદન્મન ગૌડા દુર્ગતિ નરકગતિ ગચ્છતિસ્મ । દૃષ્ટાંતમાહ । મો-
 ર્ત્યર્થેણ વિરંચિત્રત્વા અનૃતાદલીકભાષણાત્ અર્ચાવિધુરઃ કિં ન
 તઃ અપિતુ કૃતઃ । અથાપિ વ્રજ્યા લોકે ન પ્રજ્યવતે । કેવલી મૃષા
 સાક્ષ્યાત્ કૃદમાશિદાનાત્ ઈશ્વરેણાનિષ્ઠા અવાહનીયા કિં ન કૃતા
 પ્રપિ તુ કૃતા । અથાપિ હરમમ્ભવકં કેવલી ન ભાતિ અલીકનાત્ ।
 દોષઃ કૃષ્ણઃ પરીશાક્ષણે પરીશામસ્નાયે મન્યાત્ મન્યવચનભાષા-
 ત્ અર્ચા કિં ન મોદયશ્ચક્રે પ્રજ્યો નાકારિ । અપિતુ કૃતઃ । અથ-
 પિ કૃષ્ણઃ પ્રજ્યવતે મન્યભાષણનાસાત્ ॥ ૩૫ ॥

અન્ય માણસે પ્રાર્થના કર્યા છતાં પણ જો કોઈ પ્રાણી લેશમાત્ર પણ જૂઠું બોલે તો તે મર્યાદાકર દુર્ગતિ પામે છે. જેમ નારદ અને પર્વત એ મિત્રોના વિવાદમાં વસુ રાજા અસત્ય બોલી દુર્ગતિ પામ્યો. દૃષ્ટાંત કહે છે કે શું મહાદેવે વ્રહ્માને જૂઠું બોલવાથી અપૂજ્ય કર્યા નથી ? કેતકીને જૂઠી સાક્ષિથી અનિષ્ટ કરી નથી ? અને પરીક્ષાને અવસરે સત્ય વચન બોલવાથી વિષ્ણુને પૂજ્ય કર્યા નથી ? અર્થાત્ કર્યા છે. ॥ ૩૫ ॥

હવે એ શ્લોકથી અદત્તાદાન વિરતિદ્વાર કહે છે

(વનંતતિલકાવૃત્તમ્.)

વૈરાગ્યઞ્ચત્ત્વરિતમોહતમોઽમલાંત-

દૃષ્ટ્યાપદિષ્ટપરિદૃષ્ટહિતાહિતાર્થઃ ॥

ચૌરોઽપિ શુદ્ધયતિ શમેન દૃઢપ્રહારી-

વાપૈતિ વા દવજવો જલદેન કિં ન ॥ ૩૬ ॥

વૈરાગ્યેતિ । ચૌરોઽપિ શમેન ક્ષાંત્યા શુદ્ધયતિ ણપાન્મુક્તો ભવતિ । કિન્પશ્ચાંતઃ । વૈરાગ્યં નંનારાવિરાગભાવઃ નદેવ શસ્ત્રં નેન હતં મોહનમઃ રાગાંશ્ચકારં ચમ્યાઃના તથા ના ચાનૌ અમલા નિર્દેલાઽનર્દોષિરંતંગલોચનં તથાપદિષ્ટાઃ દોષિતાઃ પરિદૃષ્ટાઃ અવલોકિતા હિતા આદેયા અહિતા અનાદેયા અર્થાઃ પદાર્થા યેન નઃ તથા । ક ડવ । દૃઢપ્રહારીવ । યથા દૃઢપ્રહારી ચૌરઃ શમેન શુદ્ધયતિ-સ્મ । દૃષ્ટાંતમાહ । દવજવઃ દાવાનલ્લેગઃ જલદેન નેદેન કિં ન અપૈતિ ન નાશં યાતિ । અપિ તુ ક્ષયં યાન્યેવ ॥ ૩૬ ॥

વૈરાગ્ય રૂપ શસ્ત્રથી હણાયું છે મોહ રૂપી અજ્ઞાન જેનું પોતની નિર્મલ અંતર્દષ્ટિથી દેખાડ્યા છે અને જાણ્યા છે હિત અને હિત (ઉપાદેય અને હેય) પદાર્થો જેને એવો ચોર પણ દૃઢપ્રહાર ચોરની પેટે ગમતાયે કરીને શુદ્ધ થાય છે. દૃષ્ટાંત કહે છે કે, દાસ નલનો વેગ શું મેઘના જલથી શાંત નથી થતો ! અર્થાત્ થાય છે ॥

નાનાકલાવિદપિ લાઘવમેતિ ચૌર્યા-

દ્વિદ્યાનતાપ્રફલચૌર ઇવ પ્રિયાર્થે ॥

દોષો મહાનધિગુણેઽપિ હિ લાંછનાય, -૩૭
રત્નાકરે કુજલવચ્છશવત્ સુદ્ધાંશૌ ॥ ૩૭ ॥

નાનેતિ । નાનાકલાં વેત્તીતિ ઈદ્રશોઽપિ પુરુષઃ ચૌર્યાત્તમ્
સ્તાશ્રયણાત્ લાઘવં તુચ્છત્વં એતિ ગચ્છતિ । ક ઇવ । પ્રિયાર્થે
લઙ્ગાર્થે વિદ્યાયા નતા નમ્રીભૂતાશ્વતે આમ્નાઃ મહકારાસ્તેષાં, ફલ
નિ તેષાં ચૌરસ્તસ્કર ઇવ । દૃષ્ટાંતમાહ ॥ હિ યસ્માન્ અધિગુણે
નાધિકે પુરુષે મહાન દોષઃ લાંછનાય કલંકાય સ્યાન્ । કામ્
ન્નિવ કિ । રત્નાકરે મમુદ્રે કુજલવત્ ક્ષારજલવત્ । યથા મમુદ્રે
ક્ષારં જલં લાંછનાય જાતં । પુનઃ કમ્મિન્નિવ કઃ । સુદ્ધાંશૌ ચં
દ્રશવત્ યથા ચંદ્રે શશઃ લાંછનાય જાતઃ ॥ ૩૭ ॥

પોતની પ્રિયાને અર્થે વિદ્યાના ચલથી નમાવેલા આમ્રવૃક્ષના ફ
લના ચોરની પેટે નાના પ્રકારની કલાને જાણનારો પુરુષ પણ કે
રીના હલ્યથી લહુતાને પામે છે. દૃષ્ટાંત કહે છે કે, અધિક ગુણવાળા
વિષે પણ મોટો દોષ કલંકને અર્થે થાય છે જેમ મમુદ્રને વિં
મ્વાદ જલ અને ચંદ્રને વિષે હરિણ કલંક ન્પ થયા. ॥ ૩૭ ॥

रूपी लक्ष्मी पण बीजा कोइ उपर आसक्त नहिं थता तेमनीज सां
मोक्षगति पामी. ॥ ३८ ॥

न ब्रह्मतः सकलशर्मकृतश्चलन्ति,

धीराः सुदर्शन इव व्यसने घनेऽपि ॥

शेषोऽब्धिवृद्धलहरीचलशैलवल्ग-

द्भुग्नमौलिरपि विश्वभरं विभक्तिं ॥ ३९ ॥

नेति । धीरा धैर्यवंतः पुरुषाः ब्रह्मतश्चतुर्यत्रतरूपात् मैथुना
सुदर्शन इव घनेऽपि व्यसने कष्टे मनि न चलन्ति चतुर्यत्रतं न न
जन्तीत्यर्थः । किं रूपाद्ब्रह्मतः । सकलशर्मकृतः सकलमुखकारकाः
दृष्टान्तमाह । शेषः शेषराजः विश्वभरं पृथ्वीभारं विभक्तिं । किं त
क्षणः शेषः । अब्धिः समुद्रः तस्य वृद्धलहरी महाकल्लोलश्रेणिः
या चलन्तः कंपमानाः शैलाः पर्वताः तैर्वल्गनी प्रधाना मूः
ध्वी तथा भुग्नो वक्राभूतो मौलिः किरीटो यस्य स तथा । अं
गीकृतदुःकरमपि धीरा न मुचन्तीत्यर्थः ॥ ३९ ॥

धैर्यवंत पुरुषो गहन दुःखमां आवो पडथा छतां पण सुदर्शन
शेडनी पेटे ब्रह्मचर्यव्रतथी चलित थता नयी. दृष्टान्त कहे छे के
समुद्रना म्होटा तरंगोथी कंपता एवा पर्वतोने लीये धुजवी पनी
पृथ्वीथो नमो गयो छे मुकुट जेनो एवोय पण शेष विश्वना भारने
धारण करे छे ॥ ३९ ॥

हवे वे काव्यथी परिग्रहपगमाणद्वार कहे छे

विश्वोपकारि धनमल्पमपि प्रशस्यं,

किं नंदवत् फलसमानपरिग्रहेण ॥

प्रित्यै यथा हिमरुचिर्न तथा हिमौघः.

स्याद्वा यथाऽत्र जलदो जलविस्तारान् ॥४०॥

विश्वेति ॥ अल्पमपि श्लोकमपि धनं विश्वोपकारि सर्वलोक-
कार्यमायकं सत् प्रशस्यं वर्णनीयं भवति । अमानपान्निग्रहेण पान्निग्रह-
प्रमाणगद्दनेन नंदवत् नंदभृपतेरिव पुष्पस्य किं फलं. अपि तु न
किञ्चित्फलमित्यर्थः । दृष्टान्तमाह । हिमरुचिश्चंद्रो यथा प्रीत्यै तर्पाय
भवति तथा हिमौघो हिमममृहो न स्यात् । अथवा च पुनः जल-
दो मेयो यथा प्रीत्यै तथा जलधिः समुद्रो न । एतावता चंद्रमेदो
यथा लयीयांसावपि तर्पाय भवतः तथा हिमममृहजलधी महत्तन-
वपि तर्पाय न स्याताम् ॥ ४० ॥

श्लो० एतु एतु विश्वेति उपकार करदादात् धन प्रशस्त करदा
योग्य हे परंतु नंदगजानी पेटे प्रमाण रहित पदा पान्निग्रहे वर्णने
शु ' अर्थात् बांध नहीं दृष्टान्त घटे हे हे हिमरुचि एतत् श्लोक
किरणोदालो चंद्रमा तोषणे जेदी प्रीति उपकार करते तेदो हि
मनो समूह तोषणे प्रीति उपकार करी शक्यो नहीं. तेमूह जेदी
मेय जेदी प्रीति उपकार करे हे तेदो समुद्र समूह प्रीति
उपकार करतो नहीं. अर्थात् नंद अने मेय समूह ते तो एत ते
तोषणे उपकार करतार होवादी पतण्ण्य हे एते हिम मम समुद्र
यह सोदा छान तोषणे उपकार करतार न होवादी पतण्ण्य नहीं ॥

धन्यः पान्निग्रहान्नैः सुखभाग न पाप्म.

प्रादुममणो वणिगिर्वेदादिश्रवणेऽपि ॥

वन्द्यः कृतादृग्जगदो जगतो मितश्रीः,
पट्याविकाविकवसुः गगभृत कलंकी ॥ ४१ ॥

धन्येति ॥ धन्यो भाग्यवान् पुरुषः परिग्रहमितैः परिग्रह-
माणैः सुखी स्यात् पापी मपापपुरुषो न । प्राक् पूर्व मम्मणो व-
णिक् मम्मणनामा श्रेष्ठी ईश्वरोऽपि कोटीश्वरोऽपि एवहन् काष्ठ-
हारक आसीत् ॥ दृष्टान्तमाह । अहो इत्याश्चर्यं गगभृश्चंद्रः मितश्रीः
स्तोकलक्ष्मीकः सन् द्विकलः सन् जगतो विश्वस्य कृतादरं आद-
पूर्वकं यथा स्यात्तथा वंद्यो भवति । पट्य विलोक्य अभिर्कं अभि-
कं वसु कांति वा द्रव्यं यस्य स तथा एवंविधश्चंद्र कलंकी स्यात् ॥४१॥

भाग्यवंत पुरुष परिग्रहना परिमाणधी सुखी थाय छे. पण
कोटी धनवालो छता लाकडाना भारने लावनार मम्मण शेडनी
पेठे लोभी पुरुष सुखी नथो. दृष्टान्त कहेछे जूओ के चंद्रमा परि-
मित लक्ष्मीवालो (बीजनो चंद्रमा थोडो कलवालो) होय छे
त्यारे लोको तेने आदरथो वंदन करे छे, परंतु ज्यारे तेज चंद्रमा
अधिक अधिक किरणवालो थाय छे त्यारे कलंकयुक्त थाय छे ॥४१॥

हवे वे काव्ये करीने दिग्विरतिद्वार कहे छे.

सीमस्थिते जलनिधौ निजकालमाने,
शीतातपांभासि च जीवति जीवलोकः ॥

दिग्यानमानमपि जंतुहिताय तद्वत्,
स्याच्चारुदत्तवदिहाप्रयतोऽतिदुःखी ॥ ४२ ॥

सीमति ॥ जलनिधौ नमुद्रे सीमस्थिते मर्यादावर्तमाने मति
जीवल्लोको जीवति । च पुनः जीतावसांभसि जीतकाले उष्णकाले
वर्षाकाले निजकालमाने निजप्रस्ताववर्तमाने मति जीवन्मोक्षः सु-
ख जीवति । दिग्यानं दिग्गमनं तस्य यान प्रमाणं जंतुद्वितीय प्रा-
णिद्वितीय भवति । तथा अप्रयतः अप्रमाणीकृतदिग्गमनः ननु
चारुदत्तः श्रेष्ठिपुत्रस्तद्वत् उल्लोकेऽतिदुःखी स्यात् । तथाऽन्योऽपि
अकृतदिग्गमनप्रमाणा दुःखपात्रं स्यात् ॥ ४२ ॥

नमुद्र पोतानी मर्यादमां सो छंते तथा शीतकाले उष्णकाले
अने जोगाम्बु पोतपातानी वातमर्यादमां सो छंते या जंतुद्वितीय
सुखे जीवति ते सो जीते दिग्गमना एणितामनु यत एण जीवन्मोक्ष
न्याण्णे अपि यावत् ते सन्तु या वतसो अलाप करणा एवम् या
सत्तत्ती पेटे यत्तु दुःखी यावत् ते । ४२ ।

(निर्यान्पीडयन्)

न गम्यं नागम्यं एरिच्छन्दिग्यान्दिग्येः,

वायं वा स्याद्विद्धे सततमतिरेकप्रवृत्तिः ॥

द्वितीयगीर्णतर्गतसन्तसाक्षात्तजलवि-

नं विः त्रैपद्ये एरिस्मन्तं दापुस्मन्तं । ४३ ॥

नैवि । एवम् विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं
सा ॥ ४३ ॥ एवम् विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं
एवम् विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं विनामन्तं

विश्वे त्रैलोक्ये सततगतिर्वायुरेकत्रवसातिः एकस्थानककृतावस्थानः
 कथं स्यात् । अपि तु एकस्थानावस्थायी न स्यात् ॥ दृष्टा-
 तमाह ॥ हरिः श्रीकृष्णः द्रौपद्यर्थे द्रौपद्याः पांडवपत्न्या अर्थे
 हेतवे अमरकंकापुरं किं नागात् अपि तु जगामैव । कथंभूतःहरिः ।
 आक्रांतजलधिः आक्रांतो जलधिर्येन स तथा समुद्रमुलंघ्येत्यर्थः ।
 किं रूपं अमरकंकापुरं । द्वितीयद्वीपः धातकीखंडः तत्रांतर्गतभरत-
 भरतक्षेत्रांतर्गतं मासं वर्तमानं । एतावता धातकीखंडमध्ये भरतक्षेत्रे
 अमरकंकानगरं । नारायणौ द्रौपद्यानयनार्थं जलधिं तीर्त्वा तत्र जगा-
 मेति भावः ॥ ४३ ॥

जेणे दिग्विरमण व्रत अंगीकार करवु नथी, तेने कोइ पण
 स्थान जवा योग्य अथवा न जवा योग्य नथी. अथवा तो विश्वजे
 विषे निरंतर गति करनार एवो जे वायु ते एक स्थानके निवास
 करनारो केवो गीते थाय ? दृष्टांत कहेछेके, श्रीकृष्ण घामुदेव द्रो-
 पदीने अर्थ समुद्रने उल्लंघीने धातकी नामना बीजा खंडमां रेल्लो
 भरत क्षेत्रमां अमरकका नगरी प्रत्ये शुं नहोता गया ? अर्थात्
 गया हता. ॥ ४३ ॥

हवे वे काव्यर्था भोगोपभोगविरमणहार कहेछे.

(व्रमंततिलकावृत्तम्.)

भोगोपभोगनियमांऽपि शिवाय चेन्न,
 म्यान्तिकचूल उव देवपदप्रदस्तु ॥
 प्राणानि चानक्रमनन्यगतिं पयोद-

શ્રૂતાઘનૈકરસમન્યભૂતં વસંતઃ ॥ ૪૪ ॥

ભોગેતિ । ભોગોપભોગનિયમો ચેદ્યાદિ ણિવાય મોક્ષાય ન સ્યા
ત્ત । ચત્તદોરેકમંવંધઃ । તર્હિ તુ પુનઃ વંકચૂલ ઇવ દેવપદં પ્રદદા-
તીતિ તથા દેવપદપ્રદાયકો ભવત્યેવ ॥ દૃષ્ટાંતમાદ ॥ પયોદો મેઘ-
શ્ચાતકં પ્રીણતિ મંતોષયતિ । કિંમૃતં ચાતકં । અનન્યર્ગતિ ન અ-
ન્યસ્મિન્ રતિર્યમ્યેતિ તથાતં નાન્યાનક્તમિત્યર્થઃ । વસંતઃ અન્યભૂ-
તં કોકિલં પ્રીણતિ । કિરૂપં અન્યભૂતં । ચૂતં મદ્દકારફલં તન્યાઘને
ભક્ષણે ઇકો ગ્મો यस્ય ન તથા તં ॥ ૪૪ ॥

જો ભોગોપભોગને નિયમ મોક્ષ આપનારો થતો તથા તો પણ તે
વંકચૂલને થયો તેમ (અન્યજનોને) દેવપદવી આપનારો નો ધારક
છે દૃષ્ટાંત કરે છે કે, મેઘ ઘાંજા કોઈ ઉપર તથા પ્રાંતિ જેને પદા
ચાતક પછાંતે સંતોષ આપે છે અને વસંત, ખામ્બુફલ (કેળ) ને
સ્વાદામાં પ્રાંતિવાલા કોકિલને સંતોષ પમાડે છે । ૪૪ ।

ભોગાદિલોલુપતયા લઘુતા ન ઈર્મ.

શ્રી વ્રહ્મદત્તનિખિવિપ્રકુટુંબવત્ સ્યાત્ ॥

પીતાધિકેન્દુસ્તિરુદ્ધિ નીમ નિધુઃ.

ઈકોઽપિ ગૌતમકલત્રરતશ્ચ ઇતઃ ॥ ૪૫ ॥

ભોગેતિ । ભોગાદેઃ નોલુપતા ત્યા લઘુતા ન લઘુત્વં ય્યાત્ ઇ-
તિ ઈર્મ સુવં ન । કિંચત્ । શ્રી વ્રહ્મદત્તનિખિવિપ્રકુટુંબવત્ સ્યાત્ ન
વામૌ વિન્નમ્ન્ય કુટુંબઃ તદ્વત્ । દૃષ્ટાંતમાદ । નિધુઃ મન્દુઃ સ્

मर्यादां उव्रति त्यजति । कथंभूतः सिधुः । पीता अधिकेंदुराचिः
कांनिर्येन स तथा । शक्रोऽपि इंद्रोऽपि गातमऋषिकलत्रेऽहल्याया
शक्तः सन् शप्तः गौतमेन ऋषिणा सहस्रभगो भवेति शप्तः ॥४५॥

ब्रह्मदत्त चक्रवर्तीना मित्र ब्राह्मणना कुटुंबनी पेटे भोगादिकर्त्ता
लोलुपताने लीधे माणसने लघुता प्राप्त थाय छे, परंतु सुख थतु
नथो. दृष्टांत कहेछे. समुद्रे चंद्रमानी कलानुं पान करबुं तो ते म
र्यादानो त्याग करे छे अने इंद्र, गौतम ऋषिना खीने विषे आत-
क्त थयो तो तेने शाप मल्यो छे. ॥ ४५ ॥

हवे वे काव्यथी अनर्थदंडविरमणद्वार कहे छे.

नानर्थदंडमघदं दधते महांत,

एकेषुमात्रविजयीव स चेष्टभूपः ॥

लोकस्य जाड्यहतये तरणेः प्रभान्धि,

तापच्छिदे च शशिनो निशि नो तदत्त्यै ॥४६॥

नानर्थेति । महांतः सत्पुरुषाः अघदं पापदायकं अनर्थदंडं
न दधते न धारयति । स प्रसिद्धः चेष्टभूपतिः चेष्टकनृपः एकेषु-
मात्र विजयी एकेन इषुमात्रेण बाणमात्रेण विजयत इत्येवं शीलः
स इव । दृष्टातावाह । तरणेः प्रभा सूर्यस्य कांतिः अन्धि दिवसे
जाड्यहतये शीतापनोदाय भवति । च पुनः शशिनश्चंद्रस्य प्रभा
निशि रात्रौ तापच्छिदे भवति । तदत्त्यै लोकपीडायै न भवति
किं तु लोकानां हर्षायैव भवति ॥ ४६ ॥

फक्त एकज बाणथी बिजयी थयेला चैडा राजानी पेटे महान्त
पुरयो पापनायक एवा अनर्थदंडने धारण करना नथी. दृष्टान्त
कहे छे के दिवने मूर्खता किरणो लेखनी दाढ दूर करवाने सादे छे
अने गरीब चंद्रना किरणो नापने दूर करवा सादे छे परंतु एके
लोकोने पीडा करवाने अर्थे नथी थना. ॥ ४६ ॥

मृदो मुयैति कुगतिं विगनर्थदंडान्,

चक्रित्वमिच्छुरिव भूमृदङ्गोकचंद्रः ॥

किं नांगभंगमयते गरभोऽच्छगच्छ-

सम्युत्पत्तन् परिणमंश्च गजोऽनुगैलम् ॥४७॥

मृदोति ॥ मृदो मूर्ख अनर्थदंडान् कुगतिं नरकादिगतिं मुयैति
निःफलमेव एति याति । अतस्तमनर्थदंडं धिक्क वाच्य । अङ्गोक चंद्रो
भृशदिव श्रेणिजगज्जुतः कोपित इव । कथंभूतः अङ्गोकचंद्रः ।
चक्रित्वमिच्छुरिव । न चक्रवर्तिन्यं वाञ्छन् नरकं जगाम । दृष्टान्तमात्र ।
गरभः पंचभद्रः अच्छगच्छं मेवध्वतिष्मभुत्पत्तन् इदं संसृजं न-
च्छन्न अंगभंगं गरीगविधेयं किं न अयते किं न गच्छति अपि तु
देहभंगं चान्येव । च पुनर्गजः अनुगैलं प्रतिपत्तं परिणमन् वन-
प्रहां लुप्तं अंगभंगं किं न अयते न गच्छति अपि तु चान्येव ॥४७॥

चक्रवर्ती ध्वजनी इच्छवान् अङ्गोकचंद्र राजानी पेटे मृद
पुरय अनर्थदंडानी नरकादि कुगति पाने छे गटे छे ते अनर्थदंडने
धिक्क छे दृष्टान्त कहे छे के गरीब दाढ दूर करवाने सादे
छे

અષ્ટપદ પ્રાણી અને દરેક પર્વતપર દંતપ્રહાર કરતો એવો હાથી એ વસ્તુ જણાવું શરીર શું ભાંગી જતું નથી ? અર્થાત્ ભાંગી જાય છે ॥૪૩॥

હવે વે કાવ્યથી સામાયિકદ્વાર કહે છે.

સામાયિકં દ્વિઘટિકં ચિરકર્મભેદિ,

ચંદ્રાવતંસકવદુચ્ચધિયોઽત્ર કિં તુ ॥

સ્પર્શેઽપિ સત્યમુદકં મલિનત્વનાશિ,

ઘોરં તમો હરતિ વા કૃત એવ દીપઃ ॥૪૮॥

સામાયિકમિતિ । દ્વેઘટિકે અવાધિર્યત્ર તત્ દ્વિઘટિકં સામાયિકં ચિરકર્મભેદિ ચિરકાલોપાર્જિતાનિ કર્માણિ ભિન્નતીતિ ચિરકર્મભેદિ સ્યાત્ । ક ઇવ । ચંદ્રાવતંસકરાજવત્ । તુ પુનઃ અત્ર સામાયિકે ઉચ્ચા ઉત્કૃષ્ટીર્યસ્ય સ ઉચ્ચધીઃ તસ્ય ઉચ્ચધિયઃ પુરુષ સ્યેવ કિ । દૃષ્ટાંતાવાહ । ઉદકં જલં સ્પર્શેઽપિ સત્યં મલિનત્વનાશિ મલિનત્વનાશકં ભવતિ ॥ વા અથવા કૃત એવ દીપઃ ઘોરં રૌદ્રં શૂચિભેદ્યં નિવિઢં તમોધકારં હરતિ સ્ફેટયતિ ॥ ૪૮ ॥

ચંદ્રાવતંસક રાજાની પેટે જે ઘડી પાલેલું સામાયિક પણ લાંબા ઘસતના કર્મનો નાશ કરે છે, તો પછી એ સામાયિક ઉચ્ચ બુદ્ધિ ધાલા પુરુષના કર્મને નાશ કરે તેની તો વાતજ શી કરવી ? એ ઘાત સત્ય છે. જલ ફક્ત સ્પર્શથીજ મલિનતાનો નાશ કરે છે અને પ્રગટ થયેલો દીવો તુરત ઘોર અંધકારનો નાશ કરે છે. ॥૪૮॥

સામાયિકં સમતયારિસુહૃત્સુસિદ્ધયે,

प्रद्योतमुक्तिकृदुदायिनराजवत् स्यात् ॥

सच्चंदनांशुकमिवास्फुटकुष्ठभाज—

स्तत्कुर्वतः कपटतो वहिरंगशुद्ध्यै ॥ ४९ ॥

सामायिकमिति । अरिमुहृत्सु समतया शत्रुमित्रेषु समभावेन सामायिकं मिद्वयै मुक्तयै भवति । किंवत् । प्रद्योतमुक्तिकृदुदायिनराजवत् चंद्रप्रद्योतमुक्तकारिणः उदायनराजस्येव । दृष्टान्तमाह । तन्मामायिकं कपटतोऽपि छन्नतोऽपि कुर्वतः पुरुषस्य वहिरंगशुद्ध्यै शरीरनैर्मल्याय भवति । किमिव । अस्फुटकुष्ठभाजः पुरुषस्य सच्चंदनांशुकमिव । यथा सच्चंदनं गौशीर्षचंदनं अंशुकं वस्त्रं वा वहिरंगशुद्ध्यै भवति । तथैव नामायिकं स्यादिति ॥ ४९ ॥

शत्रु अने मित्रेने विषे समभाव राखीने सामायिक कर्युं होय तो ते, प्रद्योतन राजाने छोडी मूकनारा उदायन राजाने थरुं तेम मुक्तिने अर्थे धाय छे परंतु जो ते कपटधी कर्युं होय तो पण ते जेने कोढनो रोग स्पष्ट प्रगट यद्यो नथा एवा नाप्ते चंदननो लेप तथा वस्त्र ओढाडवानी पेडे फल दहारने बग शुद्धिने अर्थे धाय छे ॥ ४९ ॥

एते ये शास्त्रधी देशावकाशिद्वार वरे छे

देशावकाशिकमपास्य सकाकजंघ—

कोकाशवद्विपदमेति जनः प्रमादी ॥

धत्ते प्रभां दिनचरो न निशाकरोऽपि.

न स्तूपतेऽपि च पयोभृदकाजवृष्टः ॥ ५० ॥

देशेति । जनः मनुष्यः देशावकाशिकं अपास्य त्यक्त्वा विपदं
 एति गच्छति । कथंभूतः जनः । प्रमादी प्रमत्तः । किं व । सका
 कजंघकोकाशवत् काकजंघनृपसाहितकोकाशमूत्रधारवत् । अथ
 लौकिकदृष्टान्तावाह । निशाकरश्चंद्रो दिनचरो दिवसे उदितः स
 द्युति न धत्ते न धारयति । च पुनः पयोभृन्मेघोऽकाले वृष्टः स
 लोकैर्न स्तूयते ॥ ५० ॥

प्रमादी माणस, देशावकाशिकव्रतने त्यजी दइने काकजघरा
 जा अने कोकाश सुधारनी पेठे विपत्ति पामे छे. दृष्टान्त कहे छे
 के, दिवसे उदय पामेलो चंद्र कान्तिने धारण करतो नथी अने
 अकाले वरसेलो मेघ लोकोथी वखणातो नथी. ॥ ५० ॥

(मालिनीवृत्तम्.)

गुरुवचनवियोगाज्ञातदेशावकाशो,

विपदि तरति पुण्याच्चेद्यथा लोहजंघः ॥

हयमयवृषभा वा स्वामिना बाह्यमानाः,

सततममितगत्या किं हितं स्वस्य कुर्युः ॥ ५१ ॥

गुरुवचनेति । चेद्यदि पुण्यं स्यात्तर्हि विपदि आपदि पतितः
 सन् पुण्यात्तरति । कस्तरति । जीवः । कथंभूतो जीवस्तरतीत्या-
 शंक्याह । गुरोर्वचनं तस्य वियोगस्तस्मात् आचार्यवचनराहित्यात्
 न ज्ञातं देशावकाशिकं व्रतं येन स तथा । क इव । लोहजंघो
 यथा । लोहजंघनामा लेखहारको गुरुवचनासंयोगात् अज्ञातदेशा

चकाशस्वरूपः पुण्याद्धर्मदेव आपदि सत्यं तरतिस्म तीर्णवान् क-
ष्टमिति शेषः । दृष्टान्तमाह । दयमयदृषभाः अश्वोष्ट्रुकुक्कुञ्जतः स्वामि-
ना धनिकेन सततं निरंतरं अमितगत्या अप्रमाणगमनेन वाह्यमानाः
खेड्यमानाः संतः स्वस्य आत्मनः हितं किं कुर्युः । अपि तु आत्मनः
किमपि हितं धर्मं न कुर्वन्ति ॥ ५१ ॥

शुक्लां चचनता वियोगने लीधे नधी जाणुं देशावकाशिक जत
जेणे एवां पुरुष विपत्तिने विपे पल्या छतां पण लोहजंघनी पेटे
पुण्यधी कष्टने तरे छे दृष्टान्त दहे छे के स्वामीए निरंतर अप्रमा-
ण गतिवडे बहन केला अश्व उंट धने बलद शु पोतानुं हिन क
रे ? अर्थात् नज फरे ॥ ५१ ॥

एवं दे काव्यर्था पौषधव्रतद्वार कोरे छे.

(दृष्टम्)

शुचिपौषधेन मुनितुल्यतेति किं.

जिनतापि मेघरघवद्रवेन ऋणात् ॥

किमु निर्द्धनस्य मणिनेष्टदायिना.

धनितुल्यतैव नृपतुल्यता न किम् ॥ ५२ ॥

शुचीति । शुचिपौषधेन निर्मलपौषधव्रतेन मुनितुल्यता मु-
निनादृश्यं भवतीति किं काव्यं द्रमादनुक्रमेण जिनतापि तीर्थङ्ग-
त्वमपि न्यात् । तिष्ठत् । मेघरघवत् । यथा मेघरघुः श्री शक्ति-
नाथजीवः तस्य व्रतेन शुचिपौषधेन तीर्थङ्गत्वात् नृपत् । दृष्टा-
न्तमाह । निर्द्धनस्य पुण्यस्य ऋणाग्निना सर्वोपातिव्ययवेद मणिना

ચિતામણિના મનિતુલ્યતા લક્ષ્મીનવાદ્યયં સ્યાદિત્ય એવે કિં તામ
નૃપતુલ્યતા કિં ન સ્યાદપિ તુ મૃપતિમાદ્યયમપિ મૃયાદિતિ ॥૫૨॥

પણિત્ર પના પૌષ્ઠ વ્રતે કર્મને ગૃહસ્થને પણ મુનિનો તુલ્ય
પ્રાપ્ત થાય છે તેમાં શું નવાડ ? પરંતુ તે પૌષ્ઠવ્રતથી અનુક્રમે મે
સ્થનો પેટે તૌર્થ્યકર પદ પણ પ્રાપ્ત થાય છે. દુષ્ટાંત કહે છે કે. તિ
ર્થન પુરુષને, શનિચિત્ત અર્થે આપનારા ચિતામણિગન્નથી શું થત
નહી તુલ્યતા થાય છે અને રાજાનો તુલ્યતા શું નથી થતો ? ॥ ૫૨ ॥

(વર્મતતિલકાટ્ટમ.)

સત્પૌષધં વિવિધસિદ્ધિદમૌષધં ય-

તદ્વાવનાશમરસાર્દ્રિહદગ્નિલીઢઃ ॥

સ્વઃ સાગરેન્દુરજનિ સ્ફુટહેમમૂર્તિ-

રૌર્વાગ્નિતત્સવિમલોઽદ્રિરિવાદ્ધિમંથાઃ ॥૫૩॥

સત્પૌષધમિતિ ॥ યત્ સત્પૌષધં વિવિધસિદ્ધિદમૌષધં વર્તે
તત્તસ્ય પૌષ્ઠસ્ય ભાવના તત્ર શમરૂપો રસશ્ચ સમરસસ્તેન આ
કઠોરં હૃદ્ હૃદયં તદેવાગ્નિસ્તે ૧ લીઢઃ અસ્વાદિતઃ તન્નૃસ
સ્વઃ સ્વર્ગે સ્ફુટહેમમૂર્તિ પ્રકટસુવર્ણદેહોઽજનિ જાતઃ । અન્યદા
વસ્તુ ભાવનયા સુવર્ણસિદ્ધિદાયકરસસંયોગેન અગ્નિના લીઢ દે
ભવતિ । યથા અદ્ધિમંથાઃ અદ્રિર્મેરુપર્વતઃ ઔર્વાગ્નિતત્સો વાડવાન
લત્સો અતएव વિમલો નિર્મલો જાતઃ ॥ ૫૩ ॥

વિવિધ સિદ્ધિને આપવામાં ઔષ્ધરૂપ જે પૌષ્ઠવ્રત છે તેની

ભાવનામાં ઝમતાન્ય રસે કરીને મિંજાયલું જે દ્રવ્ય તે રૂપ અગ્નિથી સ્પર્શિત થયેલો સાગરચંદ્ર રાજા. વાહવાનલ અગ્નિના તાપથી નિર્મલ થયેલા મેઘ પર્વતની પેઠે સ્ફુટ સુવર્ણ સમાન વેહ છે જેનો ઘ્વો છતો સ્વર્ગને વિષે ગયો છે. ॥ ૫૩ ॥

હવે વે કાવ્યથી અતિથીસંવિભાગદ્વાર કહે છે

(માલિનીવૃત્તમ)

કિમપિ ફલમપૂર્વે સંવિભાગસ્ય સાધો—

યદભિલપિતસિદ્ધ્યૈ મૂલદેવેઽપિ માપાઃ ॥

કુશમપિ હિ સુપાત્રે ન્યસ્તમુઞ્ચૈઃ ફલદ્યૈ.

નનુ તૂળમપિ ધેનોર્દુગ્ધપીયૂષવૃષ્ટ્યૈ ॥ ૫૪ ॥

કિમપીતિ । સાધોઃ મુનિગજન્ય સંવિભાગસ્ય પાત્રદાનન્ય
ફલ કિમપિ અપૂર્વ ભવતિ । યથગ્માત મૂલદેવે નાપા અપિ અભિ-
પિતભિદ્યૈ મનોવાહિનભિદ્યૈઽમૃત્ત્વ । નાપાઃ મુગત્રાય ડક્તાઃ
નંત ઇતિ શેષઃ । હિ નિશ્ચિતં કૃપમપિ સ્તોક્ષમપિ પાત્રે ન્યન્તં નત
દ્યૈઃ ફલદ્યૈઃ ક્ષુદ્રફલમનુદ્યૈ ભવતિ । દુર્ગાંતમાત । નનુ
નિશ્ચિતં ધેનોઃ તૂળમપિ ન્યન્તં નત દુગ્ધપીયૂષવૃષ્ટ્યૈ કુશામૃતરસ-
પાય ભવતિ । સ્તોક્ષં મુપાત્રે ડીયંતં યદ્ધક્તં અન્યતેઇતિ ભાવઃ ॥ ૫૪ ॥

મુનિગજને પાત્રદાનનું સાંઠે સ્પર્શક ફળ છે કાવ્ય સ્ફુટ મુ-
નિગજને પ્રદેશદેના માત્ર અસ્ત-પણ મૂલદેવને કષ્ટિતવસ્તુનો નિ-
શ્ચિત્ત જાતનના યજ્ઞ છે નિષ્ઠે ધોતુ પણ મુગત્રને નિષે ઝાંચુ છે
પ તો તે સ્ફુટ ફળનો નિશ્ચિત્ત માટે ધાર છે દુર્ગાંત પો છે જે
નાયને જોરેલું યજ્ઞ પણ દુધ તપ અમૃતનો ટુરિને મટે ધાર છે.

યદસદપિ દદૌ પ્રાક્ શાલિભદ્રોઽતિથેઃ સ્વં,

તદસદપિ સ લેભે કામરર્દ્ધિઃ ક મર્ત્યઃ ॥

ક જીવિ જલધિરિંદુઃ કાંવરે તં સ પુષ્ણા-

ત્યમૃતભૃતપયોદં શોષણેઽપ્યૌર્વવન્હેઃ ॥ ૫૫ ॥

યદિતિ । શાલિભદ્રઃ અતિથેઃ મુનિરાજસ્ય સ્વં યત્ અસર્ગો
અવિદ્યમાનમાપિ પરમાત્મરૂપં પ્રાક્ પૂર્વજન્મણિ દદૌ દત્તવાત્ ।
તત્તસ્માત્ સ શાલિભદ્રઃ અસદપિ મર્ત્યલોકે અવિદ્યમાનમાપિ લેભ
પ્રાપ્તવાન્ । સુખમિતિશેષઃ । અન્યથા અમરર્દ્ધિઃ ક દેવસમૃદ્ધિઃ ક
મર્ત્યઃ ક મનુષ્યઃ ક । દૃષ્ટાંતમાહ । ભૂવિ પૃથિવ્યાં જલધિઃ સમુદ્રઃ
ક અંવરે આકાશે ઇંદુશ્ચંદ્રઃ ક । સ ઇંદુઃ તં જલધિ પુષ્ણાતિ
દદ્ધિ નયતિ । કિરૂપં તં સમુદ્રં । ઔર્વવન્હેઃ શોષણેઽપિ અમૃતભૃ-
તપયોદં । અમૃતેન પાનીયેન ભૃતઃ પોષિતઃ પયોદો મેઘો યેન મ
તથા તં અમૃતભૃતપયોદં ॥ ૫૫ ॥

પૂર્વભવે શાલિભદ્રે, જે પરમાત્મ રૂપ પોતાની વસ્તુ નહિ છતાં
પણ મુનિરાજને વહોરાવી, તેથી તેણે મનુષ્યલોકમાં નહિ મલી શકે
તેણું સુખ પ્રાપ્ત કર્યું. નહિ તો દેવસમૃદ્ધિ ક્યાં અને મનુષ્યપણ
ક્યાં ? દૃષ્ટાંત કહે છે કે, સમુદ્ર પૃથ્વી ઉપર છે અને ચંદ્રમા આ
કાશમાં છે તો પણ તે ચંદ્રમા, વડવાનલ અગ્નિથી શોષણ થયા
છતાં પણ જલવડે મેઘની પુણી કરનારા સમુદ્રનું પોષણ કરે છે. ॥ ૫૫ ॥
હવે વે કાવ્યથી સાત ક્ષેત્રદ્વાર કહે છે.

• (ઇન્દ્રવંશાટ્તમ.)

ક્ષેત્રેપુસત્તસ્વપિ પુણ્યવૃદ્ધયે,

वपेद्धनं संप्रतिराजवद्धनी ॥

कृषीवलः केवलशालितंदुलान्,

वपेत् किं योऽखिलशस्यलालसः ॥ ५६ ॥

क्षेत्रेप्सिनि । धनी लक्ष्मीवान् पुष्पः पुष्पवृद्धये धर्मोपपाय
जनभुजनादिषु समस्त क्षेत्रेषु धनं द्रव्यं वपेत् । किवत् । संप्रतिराज-
त् । दृष्टान्तमाह । यः कृषीवलः कर्षुकः अखिलशस्यलालसः समस्त-
शान्यगनिको भवति सः कृषीवलः केवलशालितंदुलान् किं वपेत् ?
अपि तु अन्यान्यापि धान्यानि वपतीत्यर्थः ॥ ५६ ॥

धनवान् माणसे संप्रति राजानी पेटे पुष्पनी वृद्धिने जयेंसाने
क्षेत्राणां धन वादवु. दृष्टान्त दाहे छे ये नव्य प्रकान्ना धान्यनी इ-
च्छावालो वेदुत शु फल शालना सोपानेज दावे : कर्षुक् नव्य
धान्यने दावे छे । ॥ ५६ ॥

(इन्द्रवज्रावृत्तम्.)

क्षेत्राणि मतापि फलंति सर्व-

मस्यककं कल्किजवत् सुशुटम् ॥

यन्पुष्पमाराति कलतर्दीपै-

रैकेनतन्मंगलदीपकेन ॥ ५७ ॥

क्षेत्राणीति । मतापि क्षेत्राणि सर्वं फलंति । एवं तद्वत् तद्व-
मपि सुशुटं सुशुभोक्तं सत् सर्वं फलति । किवत् । कल्किजवत् इ-

लिकपुत्रवत् । दृष्टान्तमाह । आरात्तिकसप्तदीपैर्यत्पुण्यं भवति तत्पुण्यं एकेन मंगलदीपकेन भवति ॥ ५७ ॥

साते क्षेत्रो तो सर्व प्रकारना फलदायी थाय, परंतु सारीं ते सेवन करेलुं एक क्षेत्र पण कलिकपुत्रने थयुं तेम सर्व प्रकारना फल आपनारुं थाय छे. दृष्टान्त कहे छे के, आरतीना सात दीवा थी जे पुण्य थाय छे ते पुण्य एक मंगल दीवाथी पण थाय छे. ॥५७॥
हवे वे काव्यथी जिनविंवद्वार कहे छे.

(वसंततिलकावृत्तम्.)

विंशं महल्लघु च कारितमत्र विद्यु-

न्माल्यादिवत् परभवेऽपि शुभाय जैनम् ॥

ध्यातुर्गुरुलघुरपीप्सितदायिमंत्रः,

प्राग्दौर्लभ्यभाविघनविघ्नभिदे न किं स्यात् ॥ ५८ ॥

विशेषिते । अत्र इहलोके जैनं विंशं महल्लघु च कारितं मत परभवेऽपि शुभाय श्रेयसे भवति । किंयत् । विद्युन्माल्यादिवत् । दृष्टान्तमाह । ईप्सितदायिमंत्रः मनोवाञ्छितदायको मंत्रः ध्यातुः पुस्त्यस्य प्राक् पुगतनं दौर्लभ्यं दग्धता तेन भवतीति एवंविधं फलं निविष्टं विघ्नं अंतर्गतः तस्य भिदे छेदनाय किं न स्यात् अपि तु पुगतनं दौर्लभ्यविघ्नं स्फेदयत्येव मंत्रः । कथंभूतः मंत्रः । गुह्यतया लघुः वदशर्गो वा अन्वयाक्षरः ॥ ५८ ॥

आ लोकमां एक पण म्हातु के न्हानुं जिनविंश कमायु होय । ते विद्युन्माल्यादिवत् थयु तेम परभवने विप पण श्रेयसे मांटे थाय

छे दृष्टांत वहे छे के न्होदो के न्हानो एवो पण इष्टफल देनारो
मंत्र ध्यान धर्म्माराता पूर्वभवना दुष्टकर्मथो थयेल्लो द्राष्टिपणान्य
भयंकर विघ्नने भेदवाने मोटे शुं नथी थनो : अर्थात् थाय छे ५८

(नार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

निर्मायादितविंवमाहेनपदस्थानाग्रिमं धार्मिकः.

स्वात्मानं च परं च निर्मलयति स्तुत्यर्चनावंदनैः ॥

मंत्री श्रेणिकसृग्विद्रिकसुतं मोहांवकारे स्थितं.

दीपः पुण्यति कस्य कस्य न मुदं श्रेयःश्रियामास्पदम्

निर्मायेति । धार्मिकः धर्मिष्ठः आर्हतदिवं जितप्रतिभां निर्मा-
य कृत्वा स्वात्मानं स्वं परमम्यं च निर्मलयति पविशयति । किं कृत्वा
स्तुत्यर्चनावंदनैः वर्णनापृजान्मस्कणैः । किं रूपं आर्हतदिवं ।
आर्हतपदम्यानाग्रिमं सुनिपदम्यान्प्रभातं । च इव चं निर्मलयति ।
श्रेणिकसृः मंत्री आर्द्रिकसुतं इव । यथा श्रेणिकसृजपुत्रोऽभ्य-
कुमागे मंत्री आर्हतदिवं कृत्वा आत्मानं निर्मलयतिस्म परं च आ-
र्द्रिककुमारं निर्मलयतिस्म । विभूतं आर्द्रिकसुतं । मोहोऽज्ञानं न प-
वाधकारः तत्र स्थितं वर्त्तमानं । दृष्टान्तात् । दीपः दम्प कम्प
पुन्यम् न मुदं हर्ष न पुन्यति । वदंभूतः दीपः । श्रेयःश्रियां प्रभात
नन्वीजां आम्बदं आश्रयो निवानः । अपि तु सर्वेषामपि हर्ष
वर्त्तते ॥ ५९ ॥

धर्मिष्ठः पुनः मोहोऽज्ञानं प्रभातं नन्वीजां आम्बदं आश्रयो निवानः । अपि तु सर्वेषामपि हर्ष
वर्त्तते निर्मायेति वर्त्तते नन्वीजां आम्बदं आश्रयो निवानः । अपि तु सर्वेषामपि हर्ष

जेम अभयकुमारे पोताने तथा मोहांधकारमां रहेला आडंकु
मारने निर्मल कखो तेम पोताना तथा परना आत्माने निर्मल को
छे. दृष्टांत कहे छे के, कल्याणनी लक्ष्मीना स्थानकरूप एवो उं
दीपक ते कोना हर्पेने पुष्ट करतो नथी ? ॥ ५९ ॥

हवे वे काव्यथी चैत्यद्वार कहे छे.

(वसंततिलकावृत्तम्.)

तीर्थं मुदे स्वपरयोरपि कीर्तिपाल-

भूपालकारिततुरंगमबोधवत् स्यात् ॥

उद्यानसारसहकारवनं फलद्वयै,

किं वसुरेव न पुनस्तदुपासकानाम् ॥ ६० ॥

तीर्थमिति । तीर्थं चैत्यं स्वपरयोरपि मुदे हर्पाय स्यात् । किं
वत् । कीर्तिपालभूपालकारिततुरंगमबोधवत् कीर्तिपालनृपेण का-
गिताश्वायबोधकतीर्थवत् तद्गुणेश्वरे प्रसिद्धं । दृष्टांतमाह । उद्याने
सारं यत् सहकारवनं तत् किं वसुरेव विजादिवापकस्यैव फल-
द्वयै भवति पुनस्तदुपासकानां तन्मेवकानां फलद्वयै न भवति ।
अपि तु वसुस्तन्मेवकानामपि च फलममृद्वये भवति ॥ ६० ॥

कीर्तिपाल राजाण भृगुश्वेनने विष कगवेला अश्वायबोधक-
त्यनां पेटे मवे चैत्या, वनायनाग्ने तथा बीजाशने हर्पे उपपन्न करे छे
दृष्टांत कहे छे उत्तम आश्रयश्रोतु वन, गु तेना वायनाग्नेज फल
गिद्धि आप छे अने संयनाग्ने नथी आपतु ? अथान् यशने आप छे.

चिन्नं स्थिरं मुकृतकीर्तिकरं च बाहु-

ज्ञानमिति । ज्ञानं चतुर्दशगुणं यज्जगत्प्राप्तं न्योक्तं
 त्वन्यकारि नर्तते । एवंविधं ज्ञानं यः पुरुषः पुनरप्येति पठते
 कैः कृत्वा । इतश्चात्रपाठेः अन्यग्रन्थपठनैः । तित्तदर्थः पुनः
 शोऽपि विद्वानपि । क इव । आर्यगश्चित इव । यथायं
 तः शोऽपि विद्वानपि अन्यशास्त्रपठनैः कृत्वा ज्ञानं अधीतेत्य
 न्योऽपि ज्ञानं अधीते । दृष्टान्तात् । ये पुरुषाः स्वर्णाधिया क्त्वा
 मदृशा ये काचास्तेषु कृतादराः स्युस्ते पुरुषाः मत्स्यमेव हेमकु
 मधिगत्य प्राप्य किमु त्यजन्ति ? अपि तु न त्यजन्ति गृह्णन्तेव ॥

आर्यगश्चितनो पठे अन्यशास्त्रनो अभ्यास करीने विद्वान् ए
 लो ण्वो पण पुरुष, अण लोकने तित्तकारी एवा ज्ञाननो फर
 भ्यास करे छे. दृष्टान्त कहे छे के जे पुरुषोप सुवर्ण सरसा क
 चना ककडाने सुवर्ण मान्यु छे, तेथो साचा सुवर्णने प्राप्त कर
 पछी शुं तेने त्यज्जोदे खरा ? अर्थात् न त्यज्जो दे. ॥ ६२ ॥

(मालिनीवृत्तम्.)

पठ पठति यतस्वान्नादिना लेखय स्वैः,

स्मर वितर च साधौ ज्ञानमेतद्धि तत्त्वम् ॥

श्रुतलवमपि पुत्रे पश्य शयैभवोऽदा- य्

जगति हि न सुधायाः पानतः पेयमन्यत् ६१

पठेति । पठ ज्ञानं ज्ञानं भण । पठति पुरुषेऽन्नादिना भो-

— जनादिना यतस्व यत्नं कुरु । स्वैर्द्रव्यैर्लेखय ज्ञानं । ज्ञानं स्मर

स्मरणं कुरु । च माथौ मुनौ ज्ञानं विनर विस्तारय । हि निश्चिंतं
एतत्तत्त्वं । पश्य विलोकय । गद्यंभवः पुत्रे मणके श्रुतलवमपि
अदात् ददौ । दृष्टान्तमाह । हि दस्मान्मुधायाः पानतः अमृतपान-
तः जगति अन्यत् पेयं न नास्ति ॥ ६३ ॥

तमे पोते गाननो अभ्यास करो अने अभ्यास करनाराओने अ-
ध्याद्विषयके नहाय करो द्रव्यधी गान लम्बावो. ते गाननुं स्मरण
करो अने ते नाधुओने आपो. कारण के एज तर्क छे जूओ ग-
द्यंभव मुनिरे पोताना पुत्र मणकने अल्प गान पण आन्य. दृष्टान्त
अहे छे के आ जगदमा अमृतना पानधी दाजुं कांइ अधिक पान
कन्या लायक नधी ॥ ६३ ॥

एवे वे काव्यधी संघट्टार कहे छे

(गार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

लोकेभ्यो नृपतिस्ततोऽपि हि वरश्चक्री ततो वानवः.

सर्वेभ्योऽपि जिनेश्वरः समधिको विश्वत्रयीनायकः॥

नोऽपि ज्ञानमदोदधिः प्रतिदिनं नद्यं नमस्त्यत्यदो.

वैरस्वामिवदुन्नतिं नयति तं यः न प्रशस्यः क्षितौ ६४

लोकेभ्य नति । लोकेभ्यो नृपतिर्वरः श्रेष्ठः ततोऽपि नृपति-
भ्योऽपि हि वशी वरः प्रगनः नतश्चतुर्भिर्भ्यो वानव इति वरः
प्रदानः सर्वेभ्योऽपि जिनेश्वरः समधिकः उत्तुष्टः । गद्यंभवः
जिनेश्वरः । विश्वत्रयीनायकः त्रैलोक्याधिपतिः । नोऽपि नदी

સ્મરણં કુરુ । ચ સાધૌ મુનૌ જ્ઞાનં વિતર વિસ્તારય । હિ નિશ્ચિનં
 એતત્ત્વં । પઞ્ચ વિલોકય । ગચ્ચંભવઃ પુત્રે મળકે શ્રુતલવમાપિ
 અદાત્ દદૌ । દૃષ્ટાંતમાહ । હિ યસ્માત્પુથાયાઃ પાનતઃ અમૃતપાન-
 તઃ જગતિ અન્યન્ પેયં ન નાસ્તિ ॥ ૬૩ ॥

તમે પોતે જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરો અને અભ્યાસ કરનારાઓને અ-
 ત્રાદિકવડે સહાય કરો. દ્રવ્યથી જ્ઞાન લેવાવો. તે જ્ઞાનનું સ્મરણ
 કરો અને તે સાધુઓને આપો. કારણ કે. એજ તત્ત્વં છે. જૂઓ શ-
 ચ્ચંભવ મુનિયે પોતાના પુત્ર મળકને અલ્પ જ્ઞાન પણ આવ્યું. દૃષ્ટાંત
 કહે છે કે આ જગત્માં અમૃતના પાનથી ઘીજું કાંઈ અધિક પાન
 કરવા લાયક નથી. ॥ ૬૩ ॥

હવે એ કાવ્યથી સંઘદ્વાર કહે છે.

(ગાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્.)

લોકેભ્યો નૃપતિસ્તતોઽપિ હિ વરશ્ચક્રી તતો વામવઃ.
 સર્વેભ્યોઽપિ જિનેશ્વરઃ સમધિકો વિશ્વત્રયીનાયકઃ॥
 સોઽપિ જ્ઞાનમદ્દોદધિઃ પ્રતિદિનં સંઘં નમસ્યત્યદ્દો.
 વૈરસ્વામિવદુન્નતિં નયતિ તં યઃ સ પ્રજાસ્યઃ ક્ષિતૌ ૬૪

લોકેભ્ય ઇતિ । લોકેભ્યો નૃપતિર્વરઃ શ્રેષ્ઠઃ તતોઽપિ નૃપતિ-
 ભ્યોઽપિ હિ ચક્રી વરઃ પ્રજાનઃ તતશ્ચક્રવર્તિભ્યો વામવઃ દંદ્રો વરઃ
 પ્રધાનઃ સર્વેભ્યોઽપિ જિનેશ્વરઃ સમધિકઃ સ્તુતૃષ્ટતઃ । ગચ્ચંભવઃ
 જિનેશ્વરઃ । વિશ્વત્રયનાયકઃ લોકત્રયપાદિશ્વરઃ । સોઽપિ સર્વો

ज्ञानमहोदधिज्ञानिसमुद्रः प्रतिदिनमहर्निशं संघं चतुर्विधं अहो इत्याश्चर्यं नमस्यति नमस्करोति । यः पुरुषो वैरस्वामिवत्तं संघं उन्नतिं नयति स पुरुषः क्षितौ पृथिव्यां प्रशस्यो वर्णनीयः ॥६४॥

सर्वे लोकोथी राजा श्रेष्ठ छे, राजाथी चक्रवर्ती अने चक्रवर्तीथी इन्द्र श्रेष्ठ छे. वली ए सर्वथी त्रण जगत्ता नायक एवा जिनेश्वर श्रेष्ठ छे. आश्चर्य छे के, ज्ञानना महासागर ते जिनेश्वर पण श्री संघने प्रतिदिन नमस्कार करे छे. माटे ते संघने जे पुरुष वैर स्वामीनो पेठे उन्नति पमाडे छे, तेने धन्य छे. ॥ ६४ ॥

कोऽप्यन्यो महिमास्त्यहो भगवतः संघस्य यस्य स्फुरत्कायोत्सर्गवलेन शासनसुरी सीमंधरस्वामिनम् ॥
निर्त्वा तत्कृतदोषशुद्धिमुदितां यक्षार्यिकां चानयत्,
किं चैतन्ननु तत्प्रभावविभवैस्तीर्थंकरत्वं भवेत् ॥६५॥

कोऽप्यन्य इति । भगवतः संघस्य कोऽप्यन्यो महिमा प्रभावोऽस्ति । अहो इत्याश्चर्यं यस्य संघस्य स्फुरत्कायोत्सर्गवलेन शासनसुरी शासनदेवता यक्षार्यिकां यक्षासाध्वी श्री सिमंधरस्वामिनं नीत्वा च पुनः पश्चादानयत् ॥ किभूतां यक्षार्यिकां । तत्कृतदोषशुद्धिमुदितां तेन कृतया सीमंधरस्वामिना कृतया दोषशुद्धया दोषाभावेन मुदितां दृष्टां । च पुनरेतत् किं । ननु निश्चिते तत्प्रभावविभवैः संघप्रभावमहिमाभिः तीर्थंकरत्वं जिनत्वं भवेत् स्यात्.

अहो! ए समर्थ एवा संघनो कोइ नवीनज महिमा देखाय छे! कारण के, ए संघना कायोत्सर्ग वले करीने शासनदेवो यक्षा

સાધ્વીને શ્રીસીમંધર સ્વામી પાસે લેઈ ગઈ અને ત્યાં સીમંધરસ્વા-
મીએ તેની ('ચક્ષાસાધ્વીના) કરેલી દ્રોષ શુદ્ધિથી હર્ષ પામેલી તે
ચક્ષાસાધ્વીને પાછી લઈ આવી માટે खरेखर ए संघना आवा प्रभा-
वना विभवथी तीर्थकरपणुं थायछे ॥ ૬૫ ॥

હવે વે કાવ્યથી સાધુદ્વાર કહે છે.

(માલિનીવૃત્તમ્)

भवति हि भवपारः शुद्धया साधुभक्त्या.

धनगृहपतिजीवानंदवैद्येशवत् प्राक् ॥

पृथुरपि हि पयोधिस्तीर्यते चास्तूर्या,

तिमिरतरभृतोऽध्वा दीप्रया दीपयष्टया ॥૬૬॥

भवतीति । शुद्धया निर्મલયા સાધુભક્તયા મુનિમેવયા દિ નિ-
શ્ચિતં ભવપારો ભવતિ સંનામનમુદ્રતરણં સ્યાત્ । કિંવત્ । પ્રાક્
પૂર્વે ધનગૃહપતિજીવાનંદવૈદ્યેશવત્ ધનનામા ગૃહપતિ શ્રેષ્ઠી જીવાનં-
દનામા ચ વૈદ્યેશો વૈદ્યરાજ સ્તયોર્ઘ્યોઃ પૂર્વજન્મનિ મુનિરોગનિગ-
કરણરૂપયા ભક્તયા ભવપારોઽમૃત્ । દૃષ્ટાંતાવાદ । પૃથુરપિ વિ-
ન્નીજોઽપિ પયોધિઃ નમુદ્રઃ ચાસ્તૂર્યા પ્રધાનતૈર્નાગ્નિપેષ તીર્થિતે પા-
રઃ પ્રાપ્યતે । દીપ્રયા દેદીપ્યમાનયા દીપયષ્ટયાઽન્વા તીર્થિતે । કિ
ભૂતોઽધ્વા । તિમિરતરમૃતઃ સંધનામનમુદ્રપૂર્ણઃ ॥ ૬૬ ॥

શુદ્ધ સાધુભક્તિથી ધનનામદેવાની પેઠે તથા જીવાનંદ વૈદ્યની
પેઠે સલામતો પાત્ર પમાય છે વે રુદ્રાંતો કહે છે વે. ન્યોરો પ્રયો

पण समुद्र मनोहर वहाणर्था तराय छे अने प्रकाशित एवा दीवण
करोने अंधकारमय रस्ते जह शकाय छे. ॥ ६६ ॥

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

दानैः प्रासुकभक्तपानवसनावसौपधानां मुने-
वैयावृत्यकृतेश्च विस्मयकरा भोगा वलं चाप्यते ॥
श्रीमद्बाहुमुवाहुवत्परभवे सा कामगव्यप्यहो,
सञ्चारीजलदानकोमलकरस्पर्शैरलं तुप्यति ॥ ६७ ॥

दानैरिति । मुनेः साधोः प्रासुकभक्तपानवसनावसौपधाना नि
दोषभक्तपानवस्त्रनिवासभेषजानां दानैर्धितरणैः कृत्वा भोगाः
प्राप्यते । कथंभूताः भोगाः । विस्मयकराः आश्चर्यकारकाः ॥ चपुनः
मुनेः साधोः वैयावृत्यकृतेः सेवाकरणात् वलं प्राप्यते । किं वत् ।
परभवे श्री बाहुमुवाहुवत् । यथा पश्चाद्भवे श्री बाहुः प्रासुकभ-
क्तपानवसनवासौपधानां दानैः कृत्वा भरतचक्रवर्त्तिभवे चक्रवर्त्ति-
भोगान् लेभे । मुवाहुश्च मुनेर्वैयावृत्यं विश्रामणादिकं चक्रे तेन स
पश्चात् बाहुवलिभवे तादृशं वलं लेभे । येन वलेन भरतचक्रवर्त्तिन-
मपि जिगाय । दृष्टान्तमाह । अहो इत्याश्चर्यं सा कामगव्यपि अ-
लमनिशयेन तुप्यति दृष्टा भवति । कैः कृत्वा दृष्टा भवतीत्याह ।
सञ्चारीजलदानकोमलकरस्पर्शैः प्रधानतृणपानयिदानमुकोमलदृष्ट-
कंदुयनैः । एतैः प्रकारैः तुप्यति ॥ ६७ ॥

प्रासुक अन्नपाणी, वस्त्र, निवास अने औषध ए. सर्व मुनिने

દેવાર્થી તથા નેમની વેચાવચ્ચ કાગ્ધર્થી ઘાહુ અને સુદાહુની પેઠે
પરમવને દિવે વિન્મરકાર્ય ભાંગ અને ચલ પ્રાપ્ત થાય છે દષ્ટાંત
વહે છે કે. કામચેનુ નાગે ચાગે જલપાત અને કામલ દમ્ભના
સ્વર્ગથી ઘહુ નનુષ્ઠ થાય છે । ૬૭ ॥

ત્વે વે કાવ્યથી સાધ્વીઠાગ વહે છે.

ધર્મઃ પુંપ્રભવો યદેતદિદમેવાર્ચાપિ પૂજ્યા પુન—

યસ્યા ધર્મનદ્રેવા ગુરુજનેષ્વબુન્નતિર્યત્પુરા ॥

તૌનેદયનુષ્ઠેઽન્નિવાસુતગુરો શ્રીચંદનાયાં ન વિ.

બ્રાત્રી પુણ્યવતીસુતા વિલ મૃગાલ્યબ્ધસૂત્તુનાયેદ

‘ મર્તિતિ । ધર્મઃ પુંપ્રભવઃ પુંસઃ પુમ્પાત પ્રભવતીતિ પુનઃપ્ર-
પુન્યોત્પાદઃ । યત એવ એતદ્વચન રજન રમેવ , વેચન । પુન-
સ્તથાપિ આર્ચાપિ માતામ્ભયપિ પ્રસૈદ । અથા આર્ચાયા પરમત-
દ્રવા પુરોત્તમતા હયાતિઃ સ્વાત । વેપુ । ગુરુજનેષુ । યદુ સમ્ભવ-
પુન પર્વે વાત્રી શ્રી વાત્રમ્ભુતી સ્વજાતા અથાવે તૌનેદયે વાત્ર-
તિઃ ન વાતૌ નૃપદ્ય નમિત્ત વાતૌ સુત્તુને નિર્ભોક્તેઽન્નદ્રે ।
પુનરસ્તીતતા પુણ્યત્વા મમ્ભવત ધર્મિતામ્ભુતી સુત્તુનેઽન્નદ્રે ।
ચ પુનઃ તિર્થ તિર્થેત સુત્તુતી ધર્મ , મમ્ભવત , મમ્ભવત તિ
સુત્તુને નમતિતિ । મર્તિતુ સુત્તુને મર્મ । ૬૮ ॥

અર્થે દામ્ભવતે રજન , વેચને તે , ત્વે વેચને વેચન રે
વાત્રમ્ભુતી રજન રે , ત્વે વેચન રે , ત્વે વેચન રે , ત્વે વેચન રે
ત્વે વેચન રે , ત્વે વેચન રે , ત્વે વેચન રે , ત્વે વેચન રે , ત્વે વેચન રે

क्तिने माटे थाय छे. जूओ ! श्री ऋषभप्रभुनी पुत्री ब्राह्मी बाहुवलिन
मुक्तिने माटे थइ. तेमज पूष्यचूला अत्रिकापुत्रनी मुक्तिने माटे थइ
बली मृगावती श्रीचंदनवालानी मुक्तिने माटे शुं नथी थइ ? अर्थात्
ते पण तेनी मुक्तिने माटेज थइ छे. ॥ ६८ ॥

किं पूज्या श्रमणी न सा श्रुतरसा दुर्वोधहन्मोहहत,
मात्रासक्तकुबेरदत्तदायिता साध्वीव जातावधिः ॥
धन्या एव चिरंतना व्रतधना अप्याधुनिक्यः शुभा,
याकिन्या हरिभद्रवादिमुकुटः सोऽवोधिवाङ्मतः ॥

किमिति । सा श्रमणी साध्वी कि पूज्या न अपि तु पूज्यै-
व । सा का । या श्रुतरसा भवति श्रुते सिद्धांते रस आदरो यस्या
सा तथा । पुनः किंभूता । दुर्वोधहत् कुत्सितज्ञानहर्त्री । मोहोऽज्ञा-
नं तं हरतीति मोहहत् । केव । मातरि आसक्तस्य कुबेरदत्तस्य द-
यिता कुबेरदत्तदायिता कुबेरदत्ता साध्वीव । यथा सा तस्य कु-
त्सितज्ञानहारिणी मोहहरी वाऽभूत् । किं भूता कुबेरदत्तदायिता
जातोऽवधिर्यस्या सा जातावधिः । चिरंतनाः प्राचिना । व्रत ए-
व धनं यस्या सा व्रतधना महासत्यो धन्या एव । आधुनिक्योऽपि
महामत्यः शुभा । दृष्टांतमाह । याकिन्या महत्तर्या हरिभद्रो नाम ब्रा-
ह्मणो वार्दीराणां मुकुटः श्रेष्ठः सोऽवोधि प्रतिबोधितः । कस्मात्
वाङ्मतः । “चक्रिदुगं हरिपणगं चक्रिगकेमवो चक्की ” इत्यादि
वचनमात्रतः पश्चाद्भिद्राचार्यो जातः ॥ ६९ ॥

मताने विषे आसक्त एवा कुबेरदत्तनी सो कुबेरदत्ता के जेते
अर्वाव्रजान उन्मत्त थयुं हतुं ते साध्वीनी पेटे शास्त्रमां प्रातिबाली,

દુષ્ટ વોધને હરણ કરનારો અને અજ્ઞાનને દૂર કરનારો સાધ્વી શું પૂજ્ય નથી ? અર્થાત્ પૂજ્ય છે પૂર્વકાલનો સાધ્વીઓને તો ધન્ય છે. પરંતુ વાધુનિક કાલનો સાધ્વીઓ પણ કલ્યાણકારી છે જૂથો ચાકિનો નામનો સાધ્વીએ વાઘે શિરેમણી પદા હરિભદ્રચરિત્રને કેવલ વચનમાત્રે કરીને વોધ પમાડ્યો હતો. ॥ ૬૯ ॥

હવે વે કાવ્યથી શ્રાવકદ્વાર કહે છે.

(માલિનીવૃત્તમ્)

અકૃત ભરતચક્રી વિશ્વસાયર્મિકાર્ચા,

કુરુત તદનુમાનાચ્છ્રેયસેઽત્રોદયમં તત્ ॥

યદિ સકલધરિત્રીં પ્રીણયત્યંબુવાહઃ,

કિમુ ન તદરવદ્ઃ ક્ષેત્રમાત્રં પૃણાતુ ॥ ૭૦ ॥

અદ્યતેનિ । યદિ ભદ્રતચક્રી વિશ્વસાયર્મિકાર્ચા જગત્સાયર્મિ કવાત્મલ્યં અદ્યત અકાર્પીત્ । તત્તર્હિ તદનુમાનાત્ ભરતાનુમાનાત્ અત્ર માયર્મિકમજાયાં શ્રેયસે પુણ્યાય ઉદયમં પ્રયત્નં કુરત । નનુ ભરતચક્રી નવનિધિચતુર્દશરત્નસ્વામી દેવતાનાં સામર્થ્યેન સર્વ કર્તુ સમર્થઃ પરં તદનુસારેણ શ્રાવકા અપિ માયર્મિવાત્સલ્યં કુર્વીત્વિતિ કથં યુક્તં સામર્થ્યાભિવાત્ ઇતિ શંકાં નિરસ્યન્નત્ર દૃષ્ટાંતમાહ । અંબુવાહો મેયો યદિ સકલધરિત્રીં સકલપૃથ્વીં પ્રીણયતિ નોપયતિ તત્તર્હિ અરવદ્ઃ ક્ષેત્રમાત્રં કિમુ ન પૃણાતુ ન તર્પયતુ ? અપિ તુ તર્પયતુ । નવનિધિચતુર્દશરત્નસ્વામી ભરતચક્રી મેયમદશઃ શ્રાવકા અરવદ્મદશાઃ ॥ ૭૦ ॥

जो के भरतचक्रवर्ती पण विश्वमां रहेला साधर्मिक भाइओंना पूजा सत्कार करता हता, तो पछी हे श्रावको ! तमे पण तेमना अनुमानथी पुण्यने माटे साधर्मिक प्रजा उपर उद्यम करो. आ ठे काणे कोइ शंका करे के, भरततो नवनिधि अने चौदरत्नना स्वामी हता, तथा ते देवताना सामर्थ्यथी तेम करता, पण तेमना अनुमाननी श्रावकोए शोरीते करवुं ? ते शंकाने दृष्टान्तथी नाश करता छता कहे छे के, मेघनुं जल जो सर्व पृथ्वीने तृप्त करे छे तो अरघट्ट (रेहेंट) फक्त एक क्षेत्रने शुं नथी तृप्त करतो ? अर्थात् भरत मेघ सरस्वा अने श्रावक रेहेंट सरस्वा जाणवा ॥ ७० ॥

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

श्राद्धानां सदुपासका बहुमता एवैकधर्मत्वतः,
साधूनामपि जातु गौरवपदं वीतस्पृहाणाममी ॥
रुग्नाशादुपसर्गहृत्स्तवनतः श्रीभद्रवाहोर्यथा,
चंद्रार्काब्दवदुत्तमेषु सहजं विश्वोपकारि व्रतम् ॥ ७१ ॥

श्राद्धानामिति । श्राद्धानां श्रावकाणां सदुपासकाः प्रधान श्रावका बहुमता बहुमान्या एव । कस्मात् । एकधर्मत्वतः एकः स मानो धर्मो येषां ते एकधर्माणस्तेषां भाव एकधर्मत्वं तस्मात् एव धर्मत्वतः । जातु कदाचित् साधुनामपि मुनीनामपि अमी श्रावका गौरवपदं आदरस्थानं भवति । किभूतानां साधूनां । वीतस्पृहाणां वीता गता स्पृहा वांच्छा येषांते वीतस्पृहास्तेषां नीरागाणा मित्यर्थः । कस्येव । श्री भद्रवाहोरिव । श्री भद्रवाहोर्यथा सदुपा

सकाः श्रावकाः गौरवपदं आदरस्थानं अभूवत् । कस्मात् । उप-
मर्गहन्स्त्वन्नतः ' उवमग्गहरंपामं ' इतिस्त्वन्नदानात् । किंभूता-
न् । रुग्नाशात् रुजां रोगाणां नाशो यस्मात् स रुग्नाशस्तस्मात् ।
ननु वीतस्पृहाः श्रावकान् कथं बहुमान्यन्ते । नैवं । उत्तमानां उप-
कारिस्वभावात् । दृष्टान्तमाह । उत्तमेषु मत्पुरुषेषु महजं स्वभाविकं
विश्वोपकारि व्रतं समस्तोपकारकं व्रतं नियमो यस्मिन् कर्मणि यथा
तथा । किंवत् । चंद्रार्काब्दवत् चंद्रनूर्यमेववत् । यथा चंद्रनूर्यमेवेषु
महजं विश्वोपकारकं व्रतं भवति ॥ ७१ ॥

साधर्मिपणाने लीधे अति ध्येष्ट उपासना करनारा श्रावको
श्रावकोने तो बहुमान्य होय, परंतु तेजो कोइ वदत नीरोगी एवा
नाधुवोना पण भट्टाह स्वामीनी पेटे गौरवना न्धान रूप धाय
छे कोइ शका करे के रागवहेत नाधुवोने श्रावको बहुमान्य क-
रया योग्य केम होय ? त्यां समाधान करे छे के. उत्तम पुरुषोने
उपकारी स्वभावज होय छे दृष्टान्त करे छे के. उत्तम पुरुषनां
चंद्र, सूर्य अने मंत्र विंगरेली पेटे सर्व उपर उपकार करवानुं स्वा-
भाविष व्रत होय छे ॥ ७१ ॥

हये दे वाव्दयी आदिकाद्वार करे छे.

स्त्री पुंसोप्यविका त्रिपक्षविषदा पुंरत्नखानिर्यतः.

स्वामिन्या मरुदेवया तु तदृशी भूता न भाविन्यपि ॥

विश्वार्यौ जिनचक्रिणौ प्रथमतो यन्पुत्रपौत्रावदो.

या प्रागेव शुभेक्ष्यभूच्छिवपुत्रप्रस्थानकन्या प्रनोः ॥ ७२ ॥

श्रीपुंनेति । श्री नागी पुंसोर्जाय पुत्रप्राप्ते अविका इत्युक्ता ।

किभूता स्त्री । त्रिपक्षविपदा त्रिपक्षैर्मातृपितृस्वसुरपक्षरूपैर्निर्मजा
यतो यस्माद्धेतोः पुंस्त्नखानिः पुरुषरत्ननिधानरूपा । अतोऽपि
पुरुषात् । तु पुनर्मरुदेवया स्वामिन्या सदृशी तुल्या न भूता न जात
न भाविन्यपि न भविष्यति निश्चयेन । यत्पुत्रपौत्रौ यस्या मरुदे-
वायाः पुत्रपौत्रौ अहो इत्याश्चर्ये विश्वार्यौ त्रैलोक्यपूज्यौ त्रिन-
क्रिणौ अर्हच्चक्रवर्त्तनौ प्रथमतः पूर्वं अभूतां । या मरुदेवा प्रभोः श्री
आदिनाथस्य प्रागेव पूर्वमेव शुभेहि शुभादिवसे शिवपुरप्रस्थान-
स्थामोक्षनगरप्रस्थानवर्त्तमानाभूज्जाता ॥ ७२ ॥

पितृपक्ष, मातृपक्ष अने श्वसुरपक्ष एम त्रणे पक्षे निर्मल एकी
स्त्री, पुरुषपक्षी पण अधिक छे. कारण के, ते पुरुषरूप रत्ननी साव
छे. वली मरुदेवी माता समान तो कोई स्त्री थइ नथी अने थनक
पण नथी. कारण के, तेमना पुत्र ऋषभदेव अने पौत्र (पुत्रनोपुत्र)
भरत सर्व विश्वने विषे पूज्य तीर्थकर तथा चक्रवर्ती थया छे. वली
जे मरुदेवी माता पोते श्री आदिनाथ प्रभुनी पहिलाज शिवपुरप्र-
प्रस्थान करनारा थया. ॥ ७२ ॥

(वसंततिलकाट्टचम.)

या श्राविकाप्यमलशीलपवित्रितांगी,

सा श्लाघ्यते त्रिभुवनेऽपि यथा सुभद्रा ॥

यस्यास्त्रिवारिचुलकाहितलोकतुष्टेः,

स्रोतःसहस्रकृतमुत् सदृशी क गंगा ॥ ७३ ॥

योंत । या अमल च तच्छीलव्रतं च अमलशीलव्रतं निर्मल-

શીલવ્રતં તેન પવિત્રિતં પવિત્રીકૃતં અંગં યયા સા શ્રાવિકાપિ સ-
તી સા સ્ત્રી ત્રિભુવને લોકત્રયે શ્લાઘ્યતે વર્ણ્યતે । કેવ । યયા સુભ-
દ્રા । યસ્યાઃ સુભદ્રાયાઃ મહતી ગંગા ક્વ । કિન્ધ્યા ગંગા । સ્ત્રોતઃ-
સદ્વસ્ત્રેણ પ્રવાહસદ્વસ્ત્રેણ કૃતા મુદ્ દર્પો યયા ના તથા । કિન્ધ્યાયાઃ
સુભદ્રાયાઃ । ત્રિભિર્વારિચુલકૈર્જલાંજલિભિરાહિતા આરોપિતા કૃતા
લોકાનાં તુષ્ટિઃ યયા સા તથા ॥ ૭૩ ॥

નિર્મલ શીલવ્રતે પવિત્ર છે અંગ જેનું યયા શ્રાવિકા પણ
સુભદ્રાના પેઠે વ્રત ભુવનને વિષે પ્રશંસા પામે છે. દૃષ્ટાંત કહે છે
કે હજારો પ્રવાહોવડે હર્ષ કરનારી ગંગા. પક્ત વ્રત અંજલીથી લો-
કોને સંતુષ્ટ કરનારી સુભદ્રાના સન્માનપણને ક્યાંથી પામે. ॥ ૭૩ ॥

હવે તે કાળ્પથી પૂજાદ્વાર કહે છે

પુષ્પાક્ષતાંબુફલચંદનદીપધૂપ—

નૈવેદ્યતઃ પ્રતિદિનં જિનપાદપૂજા ॥

શ્રી શ્રેણિકાદિજનવર્જિનતાદિ દત્તે.

ચક્રાદયઃ કલગતામિવનૃદલસ્ય ॥ ૭૪ ॥

પુષ્પોતિ । પુષ્પં ૧ અક્ષતાઃ ૨ અંબુ ૩ ફલં ૪ ચંદનં ૫ દીપઃ ૬
ધૂપ ૭ નૈવેદ્યતઃ ૮ પ્રત્યેતૈઃ કૃતા પ્રતિદિનં નિત્યં જિનપાદપૂજા જિ-
નેશ્વરચરણનેવા શ્રી શ્રેણિકાદિજનવર્જિનતાદિ નૃપાદેન્નુજ્જ્વલન-
તાદિ તીર્થકરત્વાદિકં દત્તે । દન્યેદ કે લાં દત્તે । ચક્રાદયઃ ચ-

ઋદંડરજ્જુકુંભકારાઃ મૃદલસ્ય મૃત્તિકાપિંડસ્ય કલશતામિવ ધૃ-
ત્વામિવ દદતિ ॥ ૭૪ ॥

જેમ ચક્ર, દંડ, દોરડી અને કુંભાર એ સર્વે એકઠા થઈને મા-
ટીના પીંડાનો ઘડો બનાવી આપે છે તેમ જિનેશ્વર પ્રભુની નિરંતર
પુષ્પ, અક્ષત, જલ, ફળ, ચંદન, દીપ, ધૂપ અને નૈવેદ્ય રૂપાદિકર્પી
કરેલી પૂજા, શ્રીશ્રેણિક રાજાને આપ્યું તેમ તીર્થંકર પદ આપે છે. ૭૪

(સ્વાગતાવૃત્તમ્.)

સ્યાજ્જિનાર્ચનકૃતસ્ત્રિકશુદ્ધ્યા,

શં વિપદ્યપિ યથા દમયંત્યાઃ ॥

સ્વસ્તરુઃ ફલતિ કિં ન હિ રોરે,

નેંદુરસ્યતિ તૃષં ચ ચકોરે ॥ ૭૫ ॥

સ્યાદિતિ । ત્રિકશુદ્ધ્યા મનોવાકાયનૈર્મલ્યેન જિનાર્ચનકૃતઃ
શ્રીજિનપૂજાકારકસ્ય નરસ્ય વિપદ્યપિ શંકટેઽપિ શં સુખં સ્યાદ-
યથા દમયંત્યા નલપત્યા વિપદ્યપિ જિનપૂજાં કુર્વંત્યાઃ સુખં જાતાં ।
દૃષ્ટાંતાવાહ । હિ રોરે દારિદ્ર્યે સતિ સ્વસ્તરુઃ કલ્પવૃક્ષઃ કિં ન ફ-
લતિ । અપિ તુ ફલતિ । ચ પુનરિદુઃ ચકોરે તૃષં તૃષ્ણાં કિં ન અ-
સ્યતિ ન ક્ષિપતિ અપિ તુ અસ્યત્યેવ ॥ ૭૫ ॥

ત્રિકરણ શુદ્ધિથી જિનપૂજા કરનારને દમયંતીની પેઠે આપણે
માં પણ સુખ થાય છે. દૃષ્ટાંત કહે છે કે, દારિદ્રી માણસને કલ્પ-

वृक्ष शुं फलोभूत नथी यतुं? अथवा चंद्रमा चकोर पक्षीनी तृष्णा
नथी दूर करतो? ॥ ७५ ॥

हवे वे काव्यधी नयद्वार कहे छे.

(इन्द्रवज्रावृत्तम्.)

श्रीरामवद्भो नय एव सेव्यः,

प्रजानुरागव्रतवित्तमूलम् ॥

को दक्षिणावर्त्तमुपेत्य शंखं,

त्यजेन्मुधा गामलाचित्रकं च ॥ ७६ ॥

श्रीरामवदिति । भो लोकाः श्री रामवन्नयो न्याय एव
मेव्यः । किरूपो नयः । प्रजानुरागो लोकानुरागः स एव व्रतं नि-
श्चयो यस्य तत् एवं विधस्य वित्तस्य मूलं उत्पत्तिकारणं । दृष्टाना-
वाह । को नरो जनो दक्षिणावर्त्तं शंखं उपेत्य प्राप्य मुधा दृष्टा
न्यजेत् मुंचेत् । अपि तु न कोऽपि न्यजेत् । गृह्णीत्यर्थः । च
पुनः कृष्णाचित्रकं उपेत्य प्राप्य को मुधा दृष्टा न्यजेत् न कोऽपि
त्यर्थः ॥ ७६ ॥

हे प्राणीभो! तमारे धी रामचंद्रनी पेटे प्रजाना अनुगम नय
प्रतशाला द्रव्यना मूल उत्पत्ति पाण्य रूप न्यायउ मेहन करदा
योग्य छे एष्टांत परे छे के, कसो पुरख प्राप्त यदेना दक्षिणावर्त्त
शंखे अने दक्षिणावर्त्तने मेरल्या पाण्य दृष्टा न्यजे दे. उपेत्य
पारे न न्यजे दे. ॥ ७६ ॥

(मालिनीवृत्तम्.)

मनसि वसति शश्वन्ध्याय एवोत्तमानां,

यदमरवरलब्ध्या पारदारिक्यचौर्ये ॥

अनुविषयमरौत्सीञ्चक्रभृद्ब्रह्मदत्तः,

क सुरसरिति पंकः केशचंद्रे कलंकः ॥ ७७ ॥

मनसीति । उत्तमानां श्रेष्ठपुरुषाणां मनसि शश्वन्निरंतरं न्याय
एव वसति । यदस्मात् कारणात् ब्रह्मदत्तश्चक्रभृत् अमरवर-
लब्ध्या देवप्रसादप्राप्त्या पारदारिक्यं च चौर्यं च पारदारिक्यचौर्यं
परस्त्रीलंपटताचौर्यं अनुविषयं अनुदेशं अरोत्सीदरुरोध निवार-
यामास । दृष्टान्तावाह । सुरसरिति गंगानद्यां पंकः क । अपि तु
गंगायां कर्दमो न स्यात् । ईशचंद्रे ईश्वरमस्तकस्थितचंद्रे कलंको लं-
च्छने क । अपि तु न स्यात् ॥ ७७ ॥

उत्तम पुरुषोनां मनने विषे निरंतर न्यायज वसे छे कारण
के, ब्रह्मदत्त चक्रवर्तीए पण पोताना प्रत्येक देशमां देवतानां वरदा
नथी परदारागमन अने चोरी ए वने कार्यने निवारण करयुं हउ.
दृष्टान्त कहे छे के, स्वर्गगंगाना जलने विषे कादव क्यांथी होय?
अने शंकरना मस्तक उपर रहेला चंद्रने विषे कलंक क्यांथी होय? ७

(वसंततिलकावृत्तम्.)

विद्याविभूतिमहिमव्रतधर्ममोक्ष—

संपत्तये विनय एव विभुः किमन्यैः ॥

किं किं नमिः सविनामिर्जिनतो न लेभे,

पूज्यांगिरेणुरपि पश्य नमस्य एव ॥ ७८ ॥

विद्येति । विद्याविभूतिमहिमव्रतधर्ममोक्षसंपत्तये ज्ञानलक्ष्मी-
प्रभावनियमपुण्यनिश्चयसानां संप्राप्तये विनय एव विभुः नमर्थः ।
अन्यैः प्रकारैः किं । विनय एव कार्यः । दृष्टान्तमाह । नमिः सवि-
नामिः विनामिमाहितः विनयतत्परः सन् जिनतः श्री आदिनाथतः
किं किं न लेभे । अपि तु राज्यादिकं सर्वं प्राप्तवान् । पश्य विशेषकथं ।
पूज्यांगिरेणुरपि नमस्य एव गुरुजनपादधूलिरपि नमस्करणीया, ७८

विद्या ननुच्छि यदा व्रत, धर्म अने कल्याण पट्टावाना मे
लववाने विनयज समर्थ छे बीजी वस्तुओप करीने शुं ? दृष्टान्त
कोहे छे के, विनयमां तत्पर एवा विनामि सहित नमिष श्रीआदिनाथ
प्रभुपासेधी शुं शुं मेळव्यु नथी ? ज्ञो ! पूज्यना चरणनी रज पज
मन करवा योग्य छे ॥ ७८ ॥

(शार्दूलविक्रीडितम्)

किं मर्त्यास्त्रिदशोऽप्यपास्तविनयो म्लानेः सहानेः पदं.

यक्षो वृद्धकरः किमार्यखपटाचार्येण नाशितः ॥

किं वा विष्णुकुमारतो न नमुचिर्मृत्वागमदुर्गतिं.

नयोधस्तस्मुन्नतरुजति वानन्नं तु नो वेतन् ॥ ७९ ॥

किमिति । निर्दलत्वान्मर्त्यः किं मनुष्यः वि । नवलमि

દશોઽપિ દેવોઽપિ અપાસ્તવિનયઃ ત્યક્તવિનયગુણઃ સન્ સહાનેઃ
 હાનિસહિતાયા મ્લાનેઃ પરાભવસ્ય પદં સ્થાનં સ્યાત્ । આર્યસપ-
 ટાચાર્યેણ વૃદ્ધકરનામા યક્ષઃ કિં નાશિશ્ચિતઃ । અપિ તુ શિશ્ચિત-
 વ । વા અથવા નમુચિઃ પ્રધાનો વિષ્ણુકુમારનામતો મુનિતો મૃત્વા
 પ્રાણાંસ્તક્તા દુર્ગતિં નરકં કિં નાગમત્ ન જગામ અપિ તુ જગામ
 દૃષ્ટાંતમાહ । નદ્યોયઃ નદીપ્રવાહ ઉન્નતં તરું વૃક્ષં રુજતિ પાતયતિ
 વા પુનઃ નમ્રં વૈતમં વૈતસનામાનં વૃક્ષં નો રુજતિ ન પાતયતિ. ૭૧

નિર્વલ માણસનો તો વાતજ શી કરવો; પરંતુ વલવંત એવા
 દેવતા પણ વિનયને ત્યજીદેવાથી હાનિસહિત પરાભવ પામે છે, શું
 (અવિનયથી) વૃદ્ધકર નામના યક્ષને આર્યસપટાચાર્યે શિક્ષા નથી
 કરી? અથવા તો નમુચિ પ્રધાન, વિષ્ણુકુમારથી મૃત્યુ પામીને દુ-
 ર્ગતિપ્રત્યે નથી ગયો? દૃષ્ટાંત કહે છે કે, નદીના જલનો પ્રવાહ કે-
 ઞા એવા વૃક્ષને પાડી નાખે છે અને નમ્ર એવા નેતરના વૃક્ષને કે-
 ઞા પાડી નાખતો નથી ॥ ૭૧ ॥

હવે વે કાવ્યથી વૈરાગ્યદ્વાર કહે છે.

રાજ્યં શક્રકૃતાભિષેચનમહો રૂપં ત્રિલોકેઽપ્યસ-
 ત્સારૂપ્યં ચ સનત્કુમારનૃપતેઃ સોઽપ્યંગવૈરાગ્યતઃ॥
 ચક્રે ચારુતપઃ સલલ્લિધરપિ તત્સ્વં નાચિકિત્સત્પુના,
 રજ્યેદ્વા પ્રતિકર્મનિર્મલરુચૌ કઃ કુપ્યપાત્રે સુધીઃ ॥૮૦॥

રાજ્યામિતિ । સનત્કુમારનૃપતેઃ સનત્કુમારનામ્નશ્ચતુર્થચક્રવ-
 ત્તિનો રાજ્યં શક્ર ઇંદ્રસ્તેન કૃતં અભિષેચનં પટ્ટાભિષેકો યત્ર તદ્

एवंविधमासीत् । अहो इत्याश्चर्ये रूपं एवंविधं बभूव । त्रिलोकेऽपि असत्सारूप्यं असदविद्यमानं सारूप्यं सादृश्यं यस्य तत् । सोऽपि सनत्कुमारचक्रवर्त्ती अंगवैराग्यतः शरीरविरागतश्चारुण्यः प्रधानतपश्चक्रे चकार । पुनर्भूयोऽपि स चक्रवर्त्ती सनत्कुमारो मुनिः सलब्धिरपि लब्धिमानपि तत् स्वं स्वकीयं अंगं न अचिकित्सत् चिकित्सां न कारयामास ॥ दृष्टान्तमाह । कः सुधीः विद्वान् पुरुषः प्रतिकर्मणा उद्वर्त्तनेन निर्मला कांतिर्यस्य स तथा एवंविधे कुप्यपात्रे रज्येत् रागं कुर्यात् । अपि तु न कोऽपि ॥ ८० ॥

इद्रे अभिप्रेक्ष्य करेलुं राज्य अने त्रण लोकने विपे असमान एव रूप ए यन्ने जेने हतां एवा सनत्कुमार चक्रवर्तीए पण शरीर उपर वैराग्य उत्पन्न थवाधी महातप कर्युं, वली तेज मुनिए लब्धि छतां पण शरीरनो चिकित्सा करी नहीं. दृष्टान्त कोहे छे के, मांजवाधी उज्ज्वल थयेला पीतलना पात्रने विपे कयो डाह्यो पुरुष आसक्त थाय? अर्थात् कोइ थाय नहीं. ॥ ८० ॥

आजन्मांतमनंतदुर्मतिभवे वैराग्यमस्त्येव त-

द्व्यक्तं हेतुषु सत्सु किं तु भवति प्रत्येकबुद्धेष्विव ॥

सूर्यादियन्यनलं पयः शशिमणौ स्वर्णं सुवर्णावनौ,

कोऽद्राक्षीत् पुनरर्कचंद्रदुतभुग्योगात्कुतोऽप्येति वा।८१।

आजन्मांतमिति । अनन्ता दुर्मतिर्दुष्टबुद्धिर्यत्र स अनंतदुर्मतिः सचामौ भवश्च तस्मिन् संसारे आजन्मांतं उत्पत्तिमारभ्य मरणं यावत् जीवानां वैराग्यमस्त्येव । किंतु परंतु हेतुषु कारणेषु सत्सु तद्वैराग्यं

વ્યક્તં પ્રકટં ભવાતિ । કેષુ ઇવ । પ્રત્યેક બુદ્ધોષ્ટિવ । યથા કરકં
 ઇવાદિષુ ચતુર્ષુ પ્રત્યેકબુદ્ધેષુ હેતુષુ દૃષ્ટાદિકારણેષુ વિદ્યમાને
 વૈરાગ્યં વ્યક્તં વભૂવ ॥ દૃષ્ટાંતાનાહ ॥ કો નરઃ સૂર્યાસ્મિનિ સૂર્યકાં-
 તૌ અનલં વૈશ્વાનરમદ્રાક્ષીત્ । અપિ તુ ન કોઽપિ દદર્શ । પુનર્ક-
 સંયોગાદગ્નિઃ કુતઃસ્થાનાદેતિ આગચ્છતિ । શશિમણૌ ચંદ્રકાંત-
 ણૌ પયઃ સુધાં કોઽદ્રાક્ષીત્ અપિતુ ન કોઽપિ । પુનશ્ચંદ્રયોગાત્પ-
 કુતોઽપ્યાગચ્છતિ । સુવર્ણાવનૌ સ્વર્ણ કોઽદ્રાક્ષીત્ ન કોઽપિ । પુન-
 રગ્નિસંયોગાત્સ્વર્ણ કુતોઽપ્યાગચ્છતિ । ॥ ૮૧ ॥

જન્મથી આરંભીને મૃત્યુ પર્યંત અનંતદુઃખથી ભરેલા પવા આ
 સંસારને વિષે વૈરાગ્ય તો છે, પરંતુ તે વૈરાગ્ય ચાર પ્રત્યેક બુદ્ધને
 પ્રગટ થયો તેમ હેતુ પ્રાપ્ત થયે છે તે સર્વને પ્રગટ થાય છે. દૃષ્ટાંત
 કહેછે કે, સૂર્યકાંત મણિને વિષે અગ્નિ, ચંદ્રકાંત મણિને વિષે જલ
 અને સુવર્ણ પૃથ્વીને વિષે સુવર્ણ એ સર્વ કોઈપણ જોયા છે ? એ તો સૂ-
 ર્ય, ચંદ્ર અને અગ્નિનાયોગને લીધે જ કોઈ સ્થાનકથી આવે છે. ॥ ૮૧ ॥

હવે એ કાવ્યથી દાનદ્વાર કહેછે.

(સ્તમ્બરાવૃત્તમ.)

સુપ્રાપં શુદ્ધપાત્રં ધનમપિ વિપદં કિં તુ નિઃપુણ્યકાનાં,
 નોચિતં પાત્રદાનં પ્રતિ ભવતિ મતિર્યત્ર શુદ્ધાઝનાદયઃ ॥
 આદ્યોઽર્હન્ વર્ષમેકં પ્રતિદિનમગમચ્છુદ્ધભૈક્ષેઽપિ દેશે,
 શ્રેયાંમસ્ત્વેક આદ્યં મુકૃતિપુ કૃતવાન્ સ્વં પ્રભોઃપારણના
 સુપ્રાપમિતિ ॥ શુદ્ધપાત્રં નિર્મલપાત્રં સુપ્રાપં મુચ્યલભ્યં । વિપદં

धनमपि सुप्रापं सुलभं । किंतु निःपुण्यकानां पुण्यरहितानां पात्र-
दानं प्रति चित्तं मनो नो भवति । यत्र चित्ते शुद्धाशनाद्यैः निर्दोषा-
न्नादिभिः कृत्वा मातिः स्यात् । तादृशं चित्तं पात्रदानं प्रति न
स्यात् । दृष्टान्तमाह । आद्योऽर्हन् श्रीआदिनाथः एकं वर्षं यावत्
प्रतिदिनं शुद्धभैक्षेऽपि देशे प्रचुरनिष्पन्नधान्यादौ देशमध्येऽगम-
ज्जगाम । तु पुनः श्रेयांसः श्रेयांसकुमारः एक स्वमात्मानं सृष्टि-
पु पुण्यवन्तु आद्यं प्रथमं कृतवान् अकार्षीत् । केन कृत्वा । प्रभोः
श्रीआदिनाथस्य पारणेन ॥ ८२ ॥

शुद्ध पात्र मळे. धन पण शुद्ध होय. छतां पुण्यरहित जनोनुं
चित्त पात्रदान प्रत्ये यतुं नयी के. जे चित्तने विपे शुद्ध एवां अ-
शन. पान खादिम. स्वादिम विगेरेनी बुद्धि होय. दृष्टान्त कहेछे के.
प्रथम तीर्थंकर धी ऋषभदेव शुद्ध एवां अन्नया भरपूर पक्षा देशने
विपे एक वर्षपर्यंत प्रतिदिवस विचख्या छतां पण फक्त एक श्रे-
यांस कुमारेज प्रभुने पारणुं करावने पुण्यवंत पुरपोनी मध्ये पो-
ताना आत्माने अन्नस्तर करयो. ॥ ८२ ॥

(मालिनीवृत्तम्.)

यदपि तदपि शुद्धं चंदनावत्प्रदत्तं.

झटिति फलति पात्रेऽन्यत्र नो चार्वापि स्वम् ॥

जलधिजलमत्तारं वारिवाहेऽमृतास्यात्,

मधुरमपिहि दुग्धं पन्नगास्ये विषं स्यात् ॥ ८३ ॥

यदपीति । यदपि तदपि यादृशमपि तादृशमपि शुद्धं जला

દિકં પાત્રે શુદ્ધપાત્રે પ્રદત્તં સત્ત્વ ચંદનાવત્ ચંદનાયા ઇવ શીઘ્રં
શીઘ્રં ફલતિ સફલીભવતિ । અન્યત્ર પાત્રાદન્યત્રસ્થાનેઽપાત્રે ત્રા
પિ મનોહરમપિ સ્વં દ્રવ્યં દત્તં સત્ત્વો ન ફલતિ । અત્ર દૃષ્ટાંતદ્વયમા
હિ અમારં સારરહિતં જલધિજલં સમુદ્રપાનીયં વારિવાહે મેધે ચ
મૃતીસ્થાત્ મૃધારૂપં ભવતિ । મધુરમપિ આસ્વાદ્યમપિ દુગ્ધં પત્રગામં
મર્પમુખે વિપં સ્યાત્ ॥ ૮૩ ॥

જેવું તેવું પણ શુદ્ધ અન્નાદિક જો પાત્રને વિષે આપ્યું હોય તે
તે ચંદનચાલાને ફલ્યું તેમ તત્કાલ ફલે છે, પણ અપાત્રને વિ
આપેલું સારું દ્રવ્ય ફલતુ નથી, પણ વિપરીત રૂપે પરણમે છે ।
દૃષ્ટાંત કહે છે કે, ચારું પથ્થું પણ સમુદ્રનું જલ મેઘને વિપં અમૃત
સમાન થાય છે અને મધુર પથ્થું પણ દુધ સર્પના મુલને વિષે વિ
થાય છે. ॥ ૮૩ ॥

હવે વે કાવ્યથી શીલહાર કહે છે.

(વસંતતિલકાટ્ટત્તમ.)

સ્ત્રીવિભ્રમેશ્વલતિ લોલમના ન વીરઃ,

શ્રીમ્ધૂલભદ્ર ડવ તાદૃશમંકટેઽપિ ॥

ચૂર્ણાંભવેદ્વપદયોઽપિ ચિલિંયતે ચ,

ત્રૈદુર્યમેતિ વિકૃતિં જ્વલનાત્પુનર્ન ॥ ૮૪ ॥

। સ્ત્રીવિભ્રમેશ્વલતિ । લોલમનાશ્રવણચિતઃ પુરુષઃ સ્ત્રીવિભ્રમે
શ્રીમ્ધૂલભદ્રાદિવપદયોઽપિ ચિલિંયતે ચ । ત્રૈદુર્યમેતિ ન ન જરૂર
નર્મઃ ક ડવ । તાદૃશમંકટેઽપિ કાંચારિયાશ્રવણોઽપિ શ્રી મ્

ભદ્ર ઇવ । યથા સ્થૂલભદ્રો ધીરત્વાન્ન ચલતિસ્મ । ચલધીરયોર્દષ્ટાન્-
તાવાઠ । દૃષ્ટ્વ પાપાણઃ જ્વલનાદગ્નેઃ ચૂર્ણોભવેન્ ચૂર્ણતાં ચાતી-
ત્યર્થઃ । અયોગોપિ લોહમાપિ જ્વલનાદ્વિલીયતે દ્રવીભવતિ । પુનર્દૃ-
યં વૈદુર્યમાણિઃ જ્વલનાદ્વિકૃતિ વિકારં ન ગચ્છતિ ન પ્રાપ્નોતિ ॥ ૮૪ ॥

ચંચલ મનવાલો પુરુષજ સ્ત્રીના કટાક્ષથી ચલે છે પરંતુ સ્થૂલ
ભદ્ર જેવો ધીર પુરુષ તેવા તેવા કોડાએ કરેલા મતા સકટોને વિષે પણ
ચલતો નથી. જુઓ દૃષ્ટાંત કહો છે કે. અગ્નિ થઈ પાપાણ ચૂર્ણ થાય
છે લોહુગલો જાય છે પરંતુ વૈદુર્ય રત્ન વિદાર પામતુ નથી. । ૮૪॥

સદ્રૂપયૌવનગુણાગતસ્માનુરાગ-

વિત્તેશદત્તતનયાનયનેષ્વભેદાત્ ॥

વજ્રેણ વજ્રમુનિના સ્વયદોર્ણસાઽગ્નત્-

સંગાશુચિ ક્વચિદ્દ્રૂપત ટીલમેવ ॥ ૮૫ ॥

સદ્રૂપેતિ । વજ્રમુનિના સ્વયદોર્ણસા સ્વવીરવીરિતજ્જ્વલેન કૃ-
ત્વા ક્વચિત્ ક્ષાપિમ્યાતે પ્રત્યુત ટીલમેવ અદ્રૂપત પવિત્રીકરે । પ-
વિત્રીકરણે તેતુના । અમલ્લંગાશુપિ અમલા કુટીલના મંગઃ
અમલ્લંગઃ મીચમંગઃ તેન અશુદ્ધિ અણદેવં । કિં રૂપેણ વજ્રમુનિના ।
વજ્રેણ વજ્રરૂપેણ । વસ્ત્રાભેદેન । સત્ પ્રજ્ઞાનં સર્વં રમ્યાઃસા
મદ્રૂપા સ્વપતરીત્યર્થઃ । યૌવનગુણેન તામ્યાદિગુણેન અમલા
મમીપમાત્તા । સાહુગાતા પ્રેમહરી । પનાહરી વિત્તેશદત્તતનયા
વિત્તેશન્ય રત્નનામ્નઃ ધેનિનઃ સુત્રી । સદ્રૂપાવાર્તૈઃ યૌવનગુણાત્તા

हवे चे काव्यथी भावनाद्वार कहे छे.

(स्रग्धरावृत्तम्.)

दानं वित्तव्ययेनापरयुवतिरतित्यागतः शीललीला,
नानाहाराप्रचारात्तप इह तदहो हृद्यपध्यानहीनाः ॥
भावं कुर्वंतु येनाप्यखिलसुखभृतां वल्कलस्येव मुक्ति-
मिष्टास्वादैर्यदि स्यान्ननुतनुपटुता को न तां कारयेत्तत् ॥

दानमिति । वित्तव्ययेन द्रव्यव्ययेन दानं भवति । शीलली-
ला अपरयुवतिः परस्त्रीस्तस्यां रतित्यागतः संभोगमोचनात् भवति ।
इह जगति नानाहाराप्रचारात् नानाविधाहारमोचनात्तपो भवति ।
तत्तस्मात् कारणात् अहो इत्याश्चर्ये । हृदि मनसि अपध्यानहीनाः
दुष्टध्यानराहिताः संतो भावं कुर्वंतु । येनभावेन अखिलसुखभृता
समस्तसौख्यधारकाणां प्राणिनां वल्कलस्येव वल्कलचीरिवाल्लाप-
स्विवत् मुक्तिर्भवति ॥ दृष्टान्तमाह ॥ ननु निश्चितं यदि तनुपटुता
शरीरानिरामयता मिष्टास्वादैः शर्करादिभिः स्यात् तर्हि तां तनुप-
टुतां को न कारयेत् अपि तु सर्वोऽपि लोकः कारयति ॥ ८८ ॥

आ लोकोंने विषे द्रव्यनो व्यय करवाथी दान थाय छे, पा
खोने विषे प्राणिनो त्याग करवाथी शील कहेवाय छे अने नाना
प्रकाग्ना आहारग्ना परित्यागथी तपश्चर्या थाय छे, मोटे हे भय्यज
नो ! तमे हृदयमांथी दुष्ट ध्यानने दूर करोने ते दान, ब्रह्मचर्य अने
तप विगोने विषे भाव करो के, जेथी सर्व प्रकाग्ना सुगमने प्राण
कग्नाराधोनी मध्ये वल्कलचीरिनी पेडे तमारी पण मुक्ति थाय.

થી અગ્નિના પાપાણમાં કાંતિ પ્રગટ થાય છે, દર્પણમાં સૂર્યનો કાં-
તિથી પ્રકાશ થાય છે, પરંતુ મ્હોટા એવા ઔપધીઓના વનને વિષે
જે કાંતિ હોય છે તેતો નિશ્ચે સ્વભાવિકજ હોય છે. ॥ ૮૯ ॥

હવે વે કાવ્યથી ધર્મદ્વાર કહે છે.

(સ્તમ્ભરાટ્ટમ્.)

માતુર્ગર્ભવિતારે ચતુરધિકદશસ્વપ્નસંસૂચિતૌ પ્રાક-
જાતૌ યાવેકરાત્રૌ ત્વજિતસગરયોઃપુણ્યયોઃપદ્ય જાતિમ
આગર્ભોત્પાદમિંદ્રૈરસુરસુરનરૈઃ સેવનીયસ્ત્રિલોકી-
નાયોઽર્હન્નેક આસીદ્ધરતનૃપનતોઽન્યથ્ચ ચક્રી દ્વિતીયઃ ૧૦

માતુરિતિ । યૌ અજિતમગરૌ એકરાત્રૌ એકસ્મિન્ રાત્રૌ જાતૌ
અન્પત્રૌ । કિંમૂતૌ । માતુર્ગર્ભવિતારે જનન્યાઃ કુશ્યવતારે ચતુરધિ-
કદશસ્વપ્નૈશ્ચતુર્દશસ્વપ્નૈઃ સંસૂચિતૌ પ્રત્યાપિતમુભાગ્યૌ । પુણ્યયોઃ
પવિત્રયોઃ તયોરજિતસગરયોરજિતનાથમગરચક્રવર્તીનોઃ જાતિ
પદ્ય । હે ભવિક્ક ઇતિશેષઃ । તયોરુત્પત્તિમાહ । એકઃ શ્રી અ-
જિતનાથઃ આગર્ભોત્પાદં ગર્ભોત્પત્તિયાવત્ ગર્ભોત્પાતિમારભ્યેત્યર્થઃ
ઈંદ્રૈઃ સુરાધિપૈઃ અસુરસુરનરૈઃ દૈત્યદેવમનુષ્યૈઃ સેવનીયઃ પૂજની-
યઃ । અર્હન્ કિં રૂપઃ । ત્રિલોકીનાથઃ લોકત્રયપતિઃ । અન્યથ્ચ
દ્વિતીયશ્ચક્રી મગરચક્રવર્તી વમ્ભવ । કિ રૂપઃ । ભગ્નનૃપનતઃ ભરત-
ક્ષેત્રમ્ય ગજભિર્નમસ્કૃતઃ ॥ ૧૦ ॥

જેઓ પહેલાં ચૌદ સ્વપ્નોંએ સૂચિત હોઈ માતાના ગર્ભમાંથી

હવે વે કાવ્યથી વિષયદ્વાર કહે છે.

શ્રુત્વાહ્વાનં સ્ત્રિયસ્તામનુસરતિ રસો હંસકોન્નાદપાદે-
નાશોકસ્પૃષ્ટમાત્રસ્તિલકકુરુવકૌ ચુંવનાલિંગનાભ્યામ્
પુષ્પેદ્વક્રાબ્જવાસાધિકરસસુરયા કેસરશ્ચેદ્વિકારોઽ-
પ્યેષાં તત્સત્યકીવાધિકવિષયરતિર્યાતુ કિં નો ભવાર્તિમ્

શ્રુત્વેતિ । રસઃ પારદઃ સ્ત્રિય આહ્વાનં આમંત્રણં શ્રુત્વા આ-
કળ્ય તાં સ્ત્રિયમનુસરતિ અનુયાતિ । અશોકો વૃક્ષઃ સ્ત્રિયા હંસ
કોન્નાદપાદેન હંસકેન નૂપુરેણ ઉન્નદતીતિ શબ્દાયત इति હંસકો-
ન્નાદશ્વાસૌ પાદશ્ચેતિ કર્મધારયઃ તેનસ્પૃષ્ટમાત્રઃ સન્ પુષ્પેવ । તિ-
લકકુરુવકૌ નામાનૌ વૃક્ષૌ સ્ત્રિયશુંવનાલિંગનાભ્યાં કૃત્વા પુષ્પે-
તાં । કેસરઃ કેસરનામા વૃક્ષઃ સ્ત્રિયો વક્રાબ્જવાસાધિકરસસુરયામુ-
ખકમલાધિકરસમદિરયા કૃત્વા પુષ્પેવ । એપામેકેદ્રિયાણાં પા-
રદાદીનાં ચેદ્વિકારો મદનવિક્રિયા વર્ત્તતે તર્હિ સત્યકીવ સત્યકી-
નામા વિદ્યાધર इव અધિકવિષયરતિઃ અધિકા વિષયરતિર્યસ્ય સ
એતાદશઃ પુરુષઃ ભવાર્તિં સંસારપીડાં કિં નો યાતુ નો ગચ્છતુ અપિ-
તુ યાત્વેવ ॥ ૯૨ ॥

પારો સ્ત્રીના આમંત્રણને સાંભલી તે સ્ત્રીની પાછલ જાય છે;
અશોક વૃક્ષ સ્ત્રીના જ્ઞાંજ્ઞરથી શબ્દિત થતા પગવડે સ્પર્શાંત થયો
છતો પ્રફુલ્લિત થાય છે, તિલક અને કુરુવક વૃક્ષ સ્ત્રીના ચુંવન
અને આલિંગન ઇમ અનુક્રમથી પ્રમોદિત થાય છે અને કેસર વૃક્ષ
મુખકમલથી અધિક સુવાસિત મદિરાથી પ્રફુલ્લિત થાય છે.

आ प्रमाणे जो आ एकद्रिय वृक्षोमां पण विकार रहेलो छे तो सत्यकी विद्यावरनी पेटे विषयमां अधिक प्रीतिवालो माणस संसारनी पीडाने केम न पामे ? अर्थात् पामेज. ॥ ९२ ॥

संसारारण्यमध्ये मधुरमुखकटुप्रांतनृत्कामधूर्तो,
दक्षान्मृदांश्च तत्तत्सुखलवभजनैः प्राणिनो विप्रतार्य ॥
हृत्वा तत्पुण्यावित्तं गमयति कुगतिं ब्रह्मदत्तं यथा तन-
पूर्वभ्रातेव धीरःशिवमटति पुनस्तं तपोऽन्वेषेण भित्वा ॥ ९३ ॥

संसारेति । कामधूर्तः कामोऽनंगः स एव धूर्तः तत्पुण्यं धर्म
एव वित्तं हृत्वा गृहीत्वा आश्रय ब्रह्मदत्तं यथा ब्रह्मदत्तचक्रिणांभव
कुगतिं नरकं गमयति प्रापयति । किं कृत्वा । दक्षान्निपुणान् मृ-
दान्मृदांश्च प्राणिनो जीवान् तत्तत्सुखलवभजनैः तत्तत्सुखलव-
भजनैर्विप्रतार्य वचयित्वा । किं कृत्वा । सन् प्राणिनो विप्रतार्यवर्तमानः ।
संसारारण्यमध्ये भद्राद्वीमध्ये मधुरं मुखं कटुं प्राप्ते निश्चलीति म-
धुरमुखकटुप्रांतभूतः । तत्तत्सुखलवभजनैः तत्पूर्वभ्रातेव पूर्वजन्मान्
ब्रह्मदत्तचक्रविभ्राता गुणिनिधि धीरो हतः पुण्यः तपः मोक्षं अ-
टति गच्छति । ति गच्छति । पुनस्तं कामधूर्त तप एव तपः तपोऽन्वेषेण
नेन तपोऽन्वेषेण भित्वा प्रत्येय ॥ ९३ ॥

संसारारण्ये संसारमये विषये आश्रय भूतः सन् सन् हृत्वा सन्
कामधूर्तः सन् धूर्तः सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन्
सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन्
सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन् सन्

ન્મના માફના જેવો ધોર પુરુષ હોય છે તે, તે કામરૂપી ધૂતને તપ
રૂપી શસ્ત્રવડે ભેદી નાખી મોક્ષ મેલવે છે. ॥ ૧૩ ॥

હવે વે કાવ્યર્થો શબ્દદ્વાર કહે છે.

(વસંતતિલકાદૃત્તમ.)

ગીતામૃતાતિરતિકર્ણપુટસ્ત્રિપૃષ્ઠ-

પર્યંકપાલ ઇવ કષ્ટમુપૈતિ ધોરમ્ ॥

સછન્નલુબ્ધકકૃતાદ્રુતગીતલુબ્ધં,

વદ્ધં વિલોકય મૃગં ભયવિહ્વલાંગમ્ ॥ ૧૪ ॥

ગીતેતિ । ગીતમેવ અમૃતં તત્ર અતિરતિઃ । અત્યાશક્તિયયૌસૌ
ગીતામૃતાતિરસૌ એવં વિથૌ કર્ણપુટૌ યસ્ય સ તથા । યસ્યાસંતં
કર્ણરસૌ ભવાતિ સઃ પુરુષઃ ધોરં ભયાનકં કષ્ટમુપૈતિ પ્રાપ્નોતિ
કથમિવ । ત્રિપૃષ્ઠપર્યંકપાલ ઇવ ત્રિપૃષ્ઠવામુદેવસ્ય શય્યાપાલક ઇવ
। દૃષ્ટાંતમાહ । મૃગં એવંવિધં વિલોકય પશ્ય । કિદૃશં । ભયેન વિહ્વલં
કાતરં અંગં અસ્ય સ તં । પુનઃ કિદૃશં । સછન્નભિઃ સકપટૈર્લુબ્ધ-
કૈરાપેટકૈઃ કૃતં અદ્રુતગીતં ગાનં તત્ર લુબ્ધં લોલુપં અત એવં રજ્જ્વા-
દિના વદ્ધમ્ ॥ ૧૪ ॥

ગીતરૂપ અમૃતને વિષે અતિ આસક્ત છે કાન જેના એવો
પુરુષ, ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવના શય્યાપાલકનો પેટે ધોર દુઃખ પામે છે.
દૃષ્ટાંત કહે છે કે, કપટો પારધીય કરેલા અદ્રુત ગીતમાં લુબ્ધ
થયેલા અને તેથીજ પાસમાં પડી વંધન પામેલા, તેમજ ભયથી વિ-
હ્વલ અંગવાળા મૃગને જૂઓ. ॥ ૧૪ ॥

સ્યાત્ ક્ષુલ્લકાભિધકુમારવદસ્થિરેષુ-

સ્થૈર્યાય ગીતમપિ बोधकरं कदाचित् ॥

વાલોઽપિનિવૃત્તિમુપૈતિ નિઙમ્ય સમ્યક્

માત્રોદિતાનિ કલમન્મથગીતકાનિ ॥ ૧૫ ॥

સ્યાદિતિ । ગીતમપિ કદાચિત્ અસ્થિરેષુ પુરુષેષુ સ્થૈર્યાય નિશ્ચલાય ભવતિ बोधकरं જ્ઞાનકારકં ચ સ્યાવ । કિંવત્ । ક્ષુલ્લ-
કાભેધકુમારવત્ યથા ક્ષુલ્લકનાન્નિ રાજકુમારે મુનૌ અસ્થિરે ગીતં
સ્થૈર્યાય જાતં । મુદ્ધુ ગાઙ્યં મુદ્ધુ નિવાઙ્યમિતિગીતં ॥ દૃષ્ટાંતમાહ ।
વાચોઽપિ શિશુરાપિ માત્રા જનન્યા ડદિતાનિ કથિતાનિ કલમન્મ-
થગીતકાનિ કલ્યાનિ મધુરાણિ મન્મથાનિ પ્રીયાણિ ગીતકાનિ
ગીતાનિ સમ્યક્ નિઙમ્ય શ્રુત્વા નિવૃત્તિ મુખમુપૈતિ ગચ્છતિ ॥૧૬॥

ગીત પણ ફરારેક ક્ષુલ્લક કુમારને થયુ તેમ જનનરને નિદર
કરનારં અને बोध करનારં પણ થાય છે દૃષ્ટાંત કહે છે કે
ચાલક પણ માતાને કહેલા મધુર પ્રીય ગીતોને સારો રીતે સાંભળીને
મુગ્ધ પામે છે । ૧૫ ॥

હવે જે કાવ્યશી ગપ્તાર કહે છે.

(ભગવદ્ગણ)

नो विंदत्युष्णगीताद्यपि न नन्दनदप्युक्तमाविष्करोति.

दुःखद्वन्द्वान्न वेति प्रययति न रन्तान् रूपनिर्मग्नदृष्टिः॥

तद्दृष्ट्येकेंद्रियेऽस्मिन्नहितहितमतिः का कुमाराग्रनंदी,
चंपापूःस्वर्णकारे विवशदृशि यथा पंचशैलेशदेव्योः

नो विदतीति । रूपे निर्मग्ना दृष्टिर्यस्य स रूपनिर्मलदृष्टिः
पुरुषः उष्णशीताद्यपि नो विदति न जानाति । सत् प्रधानं जग
त् विरूपमपि कर्म उक्तं भाषितं न आविःकरोति न प्रकटीकरो
ति । दुःसद्वंधान् दुर्गंधान् सद्वंधान् न वेत्ति न जानाति । रसान् मं
गारादीन् न प्रथयति न विस्तारयति । तत्तस्मात् कारणात् अस्मि
न् दृष्ट्येकेंद्रिये दृष्टिरेव एकं इंद्रियं यस्य स तस्मिन् अहितहित
मतिः का स्यात् अहिते सर्पादौ हिते मातृधर्मादौ किदृशी बुद्धिः
स्यात् । अपि तु न किदृशी अपि । कस्मिन्निव । यथा कुमाराग्र
नंदी नाम्न्यापि चंपापूःस्वर्णकारे चंपापुरिसक्ते स्वर्णकारे रूपनिर्म
लदृष्टौ सति किदृशी मतिरासीत् । अपि तु न काप्यासीत् । किं
शिष्टे स्वर्णकारे । पंचशैलेशदेव्योः पंचशैलपर्वतस्वामिन्योर्हामाप्रहा
सानाम्न्योर्देव्योर्विवशदृशि विह्वला दृष्टिर्यस्य स तथा तस्मिन् १६

पंचशैल पर्वत उपर निवास करनारी हासा प्रहासा देवीजो
उपर अनुरागवंत थयेला चंपानगरीना सोनी कुमाराग्र नंदीनी पेंडे
फक्त रूपने विषे आसक्त छे दृष्टि जेनी एवो पुरुष, नथी जाणतो
उना टाढाने के, नथी सांभलतो सारा खोटा केहेला वचनने, नथी
ओलखी शकतो सुगंधने के दुर्गंधने के, नथी पारखी शकतो रसो
ने, जाटे ते एकेंद्रियवाला पुरुषने सर्पादिकमां खोटी अथवा माताना
धर्मादिकमां सारी बुद्धि क्यांथी होय ? अर्थात् नज होय.

(शालिनीवृत्तम्.)

आस्तां सत्यं रूपमालेख्यविंव-

स्यालोकेऽपि क्लेश एवातिरागात् ॥
 सुज्येष्ठा श्रीश्रेणिकक्ष्मापवत्स्यात्,
 नैणश्रांतिभ्रांतिवारीक्षणात्किम् ॥ ९७ ॥

आस्तामिति । सत्यं रूपं आस्तां तिष्ठतु । स्त्रियः सत्वरूपवि-
 लोकनान्मनोविकारकरणे का वार्ता । परंतु आलेख्यार्विवस्य चि-
 त्रीतरूपस्य आलोकेऽपि दर्शनेऽपि सति अतिरागात् अतिरागदर्श-
 नात् क्लेश एव स्यात् । किमिव । सुज्येष्ठा श्रीश्रेणिकक्ष्मापवत् ।
 यथा सुज्येष्ठा चेटकराजपुत्री श्रीश्रेणिकराजस्यालेख्यचित्रपटरू-
 पावलोकेऽपि अतिरागात् क्लेशभागेव आसीत् ॥ दृष्टान्तमाह । भ्रां-
 तिवारीक्षणात् व्यलीकपानीयदर्शनात् एणस्य मृगस्य श्रांतिः श्रमो
 एणश्रांतिः मृगश्रमः किं न स्यात् । अपि तु श्रम एव स्यात् ९७

सत्य रूप तो दूर रहो, परंतु आलेखेलुं रूप जोवाधी पण
 अत्यंत अनुरागने लीधे सुज्येष्ठाने श्रेणिकराजानुं रूप जोवाधी ययो
 तेम क्लेशज थाय छे. दृष्टान्त कहे छे के, झांसवानां जल जोवाने लीधे
 भमवाधी शुं हरिणने धाक नथी लागतो ? अर्थात् लागे छे. ॥९७॥

हवे वे काव्यधी रसद्वार कहे छे

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

रूक् पथ्यं च रसैर्यथा बहुतया संसेवितैर्लोलुपै-
 धीरैर्यद्विधिना भवेदपि तथा संसारमोक्षावपि ॥
 यन्नानारसलालसः स मधुरामंगुर्भवं भ्रांतवान्,

यत्तीर्णश्च स ढंढणःसममधैःसन्मोदकक्षोदकः॥९॥

स्वागति । लोलुपैः अतितृष्णाशीलेः पुरुषैः बहुतया
संसेवितैः भक्षितैः रसैः कृत्वा यथा रुक् व्याधिः भवेत् । च
यद्यस्मात्कारणात् विधिना संसेवितैः रसैर्यथा पथ्यं हितं भवेत्
संसारमोक्षौ भवेताम् । दृष्टान्तद्वयमाह । यद्यस्मात्कारणात् नाना
मलालसः नानाविधरसलोलुपः सः प्रसिद्धः मथुरामंगुनाभाचार्य
भवं संसारं भ्रांतवान् बभ्राम । च अधैः पापैः समं सार्द्धं सन्मो
दकक्षोदकः प्रधानमोदाकानां चूर्णकर्ता स प्रसिद्धः ढंढणः भ
संसारं तीर्णः ततार ॥ ९८ ॥

लोलुपी पुरुषोए बहु रीते सेवन करेला रसथी जेम रस
थाय छे अने धीर पुरुषोए विधि प्रमाणे सेवन करेला रसथी
पथ्य थाय छे. तेवो रीते संसार अने मोक्षनुं पण जाणवुं. जे
नाना प्रकारना रसमां प्रीतिवाला मथुरामंगु आचार्ये संसारने किं
भ्रमण करवुं अने पापसहित उत्तम एवा मोदकनुं चूर्ण करला
ढंढण मुनि संसारने तरी गया ॥ ९८ ॥

किं जेयो रसनेंद्रियेण स महान् यः सत्वरक्षारुचि-

र्यद्वर्त्मरुचिः कुतुंबकमपि पक्वान्नवद्भक्षयन् ॥

किं वा विश्वहिताय नोदरगतं सिंधुर्दधौ वाडवं,

सारग्राहिसुरास्तमाशु न विषं किं नीलकंठः पपौ ?

किमिति । स महान् पुरुषः रसनेंद्रियेण कृत्वा किं जेयः स्या
त् अपि तु न जीयते । स कः । यः सत्वरक्षारुचिः सत्वानां प्राणि-

નાં રત્નાયાં પાલને રુચિર્યસ્ય સ તથા । યદ્રૂત્ યથા ધર્મરુચિર્મદ્વા-
ત્મા પકામ્રવત્ પકામ્રફલવત્ કુતુંબકમપિ કદુતુંબકમપિ ભક્ષયન્ સન્
કિં રમનેન્દ્રિયેણ જૈય આમીવ અપિ તુ ન જૈયો વમ્ભૂવ । દૃષ્ટાંતમાહ ।
મિથુઃ સમુદ્રઃ વિશ્વહિતાય ત્રૈલોક્યમંગલાય ઉદરગતં જઠરમધ્યમ્બીતં
વાડવં વડવાનલં કિં ન દધૌ ન ધારયમામ અપિ તુ દધાવેવ ।
નારગ્રાહિણુરાઃ નારગ્રાહિણશ્ચ તે મુરાશ્ચ તથા દેવાઃ નારગ્રાહિણઃ
જાનાઃ નીલકંઠ ઈશ્વરસ્તં વિપં આશુ શીઘ્રં કિં ન પર્પાં અપિ તુ
વિશ્વહિતાય વિપમાપિ પપાવેવ ॥ ૧૧ ॥

જીવરક્ષા ઉપર નચિ છે જૈની યવો મહાપુરુષ શું જીવેા શંદ્રિ
યર્થી જીતાય નવો ? જૂઓ જીવરક્ષા ઉપર નચિ ધરનારા ધર્મરુચિ
મુનિ વડવા તુંબડાને પણ પાકેલા આમ્રફલની પેઠે ભક્ષણ કરો
ગયા. દૃષ્ટાંત કહે છે કે. વિશ્વના હિતને અર્થે શું સમુદ્રે વડવાનિને
પોતાના ઉદરમાં નથી ગર્યો ? અથવા સાર વસ્તુને ગ્રહણ કરનારા
દેવતાઓએ સ્વર્ગી દીધેલુ વિપ શું મિલે નર્પાં પાન કર્યું ? અર્થાત્
જગતના હિતને માટે સમુદ્રે વડવાનિને ધારણ કર્યો છે અને શું
કરે વિપનુ પાન પણ કર્યુ છે ॥ ૧૧. ॥

એ વે વાગ્યર્થી ગયતાર કહે છે.

સ્યાદ્ગંધોઽપિ યતસ્તતોઽપ્યધિગતઃ હ્રેઞાય નાઞાય વા.
તચ્છાણાક્યધિયાનુરઃ શ્રુતિમગાન્મંત્રી સુવંધુર્ન કિન્ ॥
પદ્ય હિદ્રયતિ પુષ્પન્તૈરભહતઃ નર્પઃ નદર્પોઽપિ નન્.
સાયં ચાંબુજકોઞઞવંનમલિઃ પ્રાપ્નોતિ ગંદાતિતૃદ્રઃ ૦૦

स्यादिति । गंधोऽपि यतस्ततोऽपि स्थानात् अधिगतः
 सन् क्लेशाय नाशाय वा स्यात् । तत्तस्मात् सुवंधुर्मन्त्री
 यातुरः चाणाक्यबुद्ध्या पीडितः सन् श्रुतं कर्णगोचरं किं न
 अपि तु श्रुत एव । दृष्टान्तमाह । यश्य विलोक्य सदपोंऽपि सगर्वोऽपि
 सर्पः पुष्पसौरभहतः पुष्पपरिमलगतः सन् क्लिश्यति क्लेशं प्राप्नोति
 गारुडिकबंधनं लभते, अलिभ्रमरश्च गंधातितृट् परिमललोभी मन्
 सायं संध्यायां अंबुजकोशबंधनं कमलकोशबंधनं प्राप्नोति ॥ १०० ॥

ज्यां त्यांथी आवेलो एवोय पण गंध, दुःख तथा नाशने मं
 थाय छे. चाणाक्यनी बुद्धिवडे क्लेश पामेलो मंत्री सुवंधु शुं तमा
 रा सांभलवामां नथी आव्यो ? दृष्टान्त कहे छे के, जूओ, अहं
 युक्त एवो सर्प पण पुष्पना सुगंधने विषे आशक्ति करवायी गारु
 डीथी बंधन पामी क्लेश पामे छे अने सुगंधनी अति तृष्णावाली
 भ्रमर सायंकाले कमलकोशरूप बंधनमां पडे छे. ॥ १०० ॥

विस्त्रैर्धातुभिरंगमेतदघटि प्रागेव तत्राप्यहो,
 दुर्गंधः प्रतिकर्मणापि हि बहिः प्राक्कर्मतः केचन
 दुर्गंधेव मृगातनुजवदतः सौरभ्ययत्नोऽत्र को,
 गंधद्रव्यचयैर्निबोधशुचिता का नीलिकाभाजने?

विस्त्रैरिति । प्रागेव पूर्वमेव विस्त्रैर्दुर्गंधैर्मज्जास्तिरुधिरशुक्रादि
 भिः सप्तभिर्धातुभिः कृत्वा एतदंगं शरीरमघटि घटितं । तत्रापि
 शरीरे अहो इत्याश्चर्ये बहिः प्रतिकर्मणापि उद्धर्त्तनमंडनादिप्रकारे-
 णापि केच न प्राक्कर्मतः पूर्वभवोपाजितकर्मणा दुर्गंधः स्यात् । कांश्चि

મૂલ. ટીકા અને ભાષાંતર સહિત. (૧૬)

व । दुर्गधेव मृगाननुजवच्च. यथा तयोः वह्निःप्रतिकर्मणापि दुर्गधो
वभूव । अतः कारणान् अत्र जगीरे कः सौगम्ययन्तः । कैः कृत्वा ।
गंधद्रव्यचयैः कर्पूरकस्तुरिकादिमृगगंधद्रव्यवस्तुमभूदः ॥ दृष्टान्त-
माह ॥ नीलिकाभाजने गुलिकाभांडे निबोधशुचिना स्वभाविक्कीप-
वित्रता का स्यात् अपितु न ॥ १०१ ॥

प्रथम वा शरीरज दुर्गंधि धातुओंकी वनहुं छे आदर्यरं छे
के ने शरीरने विषे बहार धोयु बस्तुनि विंगे अगगग लगावु
विंगे. प्रतिकर्म करता छता पण दोह पूर्व प्रमेने लीये दुर्गंधा
वने मृगापुत्रनी पेटे नीति वृन थइ शके पत्रो दुर्गंधइ गेली छे
माटे पत्रा शरीरने सुगंधी पदार्थोंकी सुगंधीयात् बन्नाने हो प्र-
गल्न करयो ? छद्मंत फो छे दो गल्लो पात्रने विषे स्वमगंधि
पवित्रता बरांधी होर ? " ५९१ ।

हृदं च ध्यात्वा श्रीं स्पर्शित्वा धरे न

(वसंततिलवाक्यम्)

स्पर्शातिग्राह्यगति दल्पपि गति दुःखं.

प्रत्योतभूष इव मंग्र्यभयेन वल्लः ॥

यो वाङ्मणीष्यभिस्मेव न चेत्यनेषु—

स्वर्गादधीः स्वर्गितगर्तगतोऽन्दिष्टः ॥१०८॥

गरीयसि । अरि पराजयि अरि पराजयि सुख । गरीयसि सुख ।
 गरीयसि सुख । गरीयसि सुख । गरीयसि सुख । गरीयसि सुख ।
 गरीयसि सुख । गरीयसि सुख । गरीयसि सुख । गरीयसि सुख ।

प्रद्योतभूप इव स्पर्शलोलुपः चंडप्रद्योतभूपातिः यथा । दृष्टान्तमाह ।
चेद्यदि इमो हस्ती करेणुस्पर्शाधधीः हस्तिनीस्पर्शाधबुद्धिः सन्
स्थगितगर्तगतः प्रच्छन्नगर्त्तप्राप्तो नाभविष्यत् तर्हि इमं हस्तिनं
कोऽग्रहीष्यत् अपि तु न कोऽपि ॥ १०२ ॥

अत्यंत बलवान् एवो पण प्राणी स्पर्श इंद्रियने विषे घणो
इच्छातुर थयो छतो अभय कुमारे बंधनमां नाखेला चंडप्रद्योतन
राजानी पेठे दुःखी थाय छे. दृष्टान्त कहे छे के, हाथणीनो स्पर्श
करवामां आंधली बुद्धिवाळो हाथी जो ढांकी राखेला खाडाने विने
न पडतो होय तो तेने कोण पकडी शके ? ॥ १०२ ॥

यः स्पर्शसौख्यलवमिच्छति मूढबुद्धिः ।

सिद्धिप्रदेन तपसा सुकुमालिकेव ॥

चिंतामणेः सकलभूतलराज्यदातु—

वालः स भृष्टचणकान् वृणुते क्षुधार्तः ॥ १०३ ॥

यः स्पर्शति । यो मूढबुद्धिः स्यात् स पुरुषः सिद्धिप्रदेन सि
द्धिदायकेन तपसा कृत्वा स्पर्शसौख्यलवं स्पर्शसुखलेशं इच्छति ना
न्यः । केव । सुकुमालिका इव । यथा तथा बहुविष्टभुज्यमानवस्था
दर्शनान् सिद्धिदायकेन तपसा कृत्वा द्रौपदीभयमंत्राधिनिदानं व
द्धं । दृष्टान्त माह । यः क्षुधार्तः सकलभूतलराज्यदातुः सर्वपृथ्वी-
साम्राज्यदायकाचिंतामणः सकाशात् भृष्टचणकान् वृणुते यानां
स वालः स्यात् ॥ १०३ ॥

जे मूढबुद्धि पुरुष, सिद्धिने आपनारी एवी तपश्चर्याये करीने
मुकुमारोक्तानी पेटे अल्प एवा पण स्पर्शना सुखनी इच्छा करे छे
ते. सकल पृथ्वीना राज्यनी संपत्ति आपनार चित्तमणि पासैथी शे-
फेला चणाने मागनार भूरा बालक जेवो छे ॥ १०३ ॥

हवे दे काव्ययी सात व्यसनद्वार कहे छे.

(त्वग्धरावृत्तम्.)

निःसत्त्वं निर्दयत्वं विविधविनटनाशौचनाशात्महानी,
अस्वास्थ्यं वैरवृद्धिर्व्यसनफलमिहामुत्रदुर्गत्यवाप्तिः
चौलुक्यध्मापवत्तद्व्यसनविरमणे किं न दक्षा यतध्वं.
जानंतो मांघकूपे पतत चलत मा दृग्विपाहेः पथादे ॥

निःसत्त्वमिति । १ घूतमयव्यसनानां निःसत्त्वं दृग्द्वयं स्यात्
। २ मांघमक्षणात् निर्दयत्वं निःकरणत्वं । ३ मयपानात् विविधा
विनटना विद्वेचना उपताप्यं दुर्गशादिका स्यात् । ४ वेद्याभोगात्
शौचमय पवित्रताया नाशः स्यात् असविक्रता भवतीत्यर्थः । ५ आ-
सेद्वत्ताद् आत्महानिः ६ सौम्यात् अमरान्नं प्याहृत्त्वं विश्वास
रहितत्वं च । ७ पद्मारनेरातो वैरवृद्धिर्भवति । इह लोके इदमं
व्यसनफलं भवति । अमुत्र च पण्यलोके दुर्गत्यवाप्तिः नश्यनाप्तिः ।

अथर्वनाम एतेषां शास्त्रा एतेषां शास्त्रा एतेषां शास्त्रा एतेषां शास्त्रा
सन् शास्त्रा ना दौलादेवमथ प्रमेदहोदायेऽपि शास्त्रा एतेषां

पुनः च नानं च नानं च वेदस्य.

पुनः च नानं च नानं च वेदस्य ।

पुनः च नानं च नानं च वेदस्य

તત્તસ્માત્કારણાત્ હે દક્ષા વ્યસનવિરમણે વ્યસનપ્રસિદ્ધિર્માર્ગે ચૌડા
ક્ષમાપવત્ કુમારપાલભૂપાલ ઇવ કિં ન ચતધ્વં કિં યત્નં ન કુ
અપિ તુ કુરુધ્વમેવ । જાનંતો જ્ઞાનવંતોઽધકૂપે મા પતત । દુર્ગિતો
દૃષ્ટિવિપસર્પસ્ય પથા માર્ગેણ મા ચલત મા ગચ્છત ॥ ૧૦૪ ॥

છૂત રમવાથી નિર્ધનપણું, માંસભક્ષણથી નિર્દયપણું, મૃગપાત્ર
વિવિધ વિટંબના, વેદ્યા ભોગથી અપાવિત્રતા, મૃગયાથી આત્મહાનિ,
ચોરીથી વ્યાકુલપણું અને પરત્નો સેવાથી વૈરની વૃદ્ધિ એ સર્વે
જગત્ને વિષે કુવ્યસનના ફલ છે. વળી પરલોકને વિષે તો નરક
પ્રાપ્તિ પણ કુવ્યસનનું ફલ છે, માટે હે દક્ષજનો ! તમે ચોલુ
ભૂપતિની પેઠે એ વ્યસનનો ત્યાગ કરવાને કેમ નથી યત્ન કરતા !
જાણતા છતાં અંધારા કૂવામાં ન પડો અને દૃષ્ટિવિપ સર્પના મો
ને વિષે ન ચાલો ॥ ૧૦૪ ॥

(શાર્દૂલવિક્રીડિતટ્ટમ.)

સતાપિ વ્યસનાનિ પાપસદનાન્યેતાનિ વર્જ્યાનિ યત
સત્કર્માપિ ન શસ્યતે વ્યસનમત્યાસેવયા સ્યાદ્યથા
સ્નેહોઽર્હત્યપિ ગૌતમસ્ય ગણનાઽકાલે ચ કોશાગુણે
ગ્લાનિઃ પારદભાવિતે હિ કનકેઽરિષ્ટં ફલેઽનાર્નવં ।

પાપાવિક્રે પુંમિ મદા ભવંતિ ॥ ૧ ॥

શુભાદ્રાન્યચિનાજન નલનૃપ પ્રાપ્તોઽથવા પાંડવા

મધ્યાન દુર્ગમનૃપથ્ય રાવણપિતા પાપદિનો દૂષિત. ॥

મામાચ્છેણિકમૃપતિથ્ય નરકે ચાર્યાડિનપ્ત્યા ન કે.

વેદ્યાત્ત દુનપુણ્યકો મનવનાઽન્યક્ષીરનો રાવણ ॥ ૨ ॥

सप्तापीति । एनानि सप्तापि व्यसनानि पापसदनानि पापस्या-
नानि । अतः तानि वर्ज्यानि वर्जनीयानि । यद्यस्मात्कारणात् अ-
त्यासेवया अत्याशक्त्या सत्कर्मापि प्रधानकर्तव्यमपि न शस्यते
न वर्ज्यते । व्यसनं स्यात् व्यमनमेव कथ्यते । यथा अर्हत्यपि श्री वी-
रेऽपि गौतमस्य स्नेहः अत्याशक्त्या व्यमनमेव । च पुनः कोशागुरोः
श्री स्थूलभद्रस्य अकाले गणना स्वाध्यायः सत्कर्मापि व्यसनं दृष्टान्ता-
वाह । हि यस्मात् पारदभाविते रत्नामिश्रिते कनके स्वर्णे ग्लानिः
श्यामता स्यात् । अनार्त्तवे ऋतुं विनोत्पन्ने फले चारिष्टं स्यात् १०५

आ साते व्यसनो पापना स्यात् छे, माटे त्यजवा योग्य छे.
कारण के, अति आशक्तिथी सत्कार्य करनारो प्राणी होय तो पण
ते बखणातो नथी. ए व्यसनो अतिशय सेववाधी दुःख थाय छे. गौ-
तम गणवरनो श्रीवीरप्रभुनो उपरनो स्नेह, ए पण व्यसन छे. स्थू-
लभद्रनी अकाले गणना ए पण व्यसन छे दृष्टान्त कहे छे. पाराधी
मिश्रित एवा कनकने विपे श्यामपणुं अने ऋतु विना उत्पन्न थयेलां
फलमां अरिष्ट होय छे. ॥ १०५ ॥

हवे वे काव्यथी द्यूतद्वार कहे छे.

द्यूतेनार्थयशः कुलक्रमकलासौंदर्यतेजःसुहृत्-

साधूपासनवर्मचिंतनगुणा नश्यन्ति संतोऽपि हि ।

यद्वत्पांडुसुतेषु तच्च्युतसुदीप्त्वादित्यभावजिते,

विश्वे किं तमता स्फुटं घटपटस्तंभादि वा लक्ष्यते ? ०६

द्यूतेनेने ॥ द्यूतेन व्यमनेन अर्थयशः कुलक्रमकलासौंदर्यतेजः-

તત્તસ્માત્કારણાત્ હે દક્ષા વ્યસનવિરમણે વ્યસનપ્રસાંગે ગૌડ
ક્ષમાપવત્ કુમારપાલભૂપાલ ઇવ કિ ન યતધ્વં કિ યત્નં ન ડ
અપિ તુ કુરુધ્વમેવ । જાનંતો જ્ઞાનવંતોઽધકૂપે મા પતત । દુર્ગાપ્ત
દૃષ્ટિવિપસર્પસ્ય પથા માર્ગેણ મા ચલત મા ગચ્છત ॥ ૧૦૪ ॥

છત રમવાથી નિર્ધનપણું, માંસભજનથી નિર્વ્યગ્ન, માનવ
વિવિધ વિટંબના, વેશ્યા ભોગથી અપાવિગ્રતા, મૃગયાથી આ મન
ઓરીથી વ્યાકુલપણું અને પરસ્ત્રી સેવાથી વૈરની વૃદ્ધિ ન મન
જગત્ને વિષે કુવ્યસનના ફલ છે. ચલી પરલોકને વિષે તો તાર
પ્રાપ્તિ પણ કુવ્યસનનું ફલ છે, માટે હે દક્ષજનો ! તમે ચોક્કસ
ભૂપતિની પેટે પ વ્યગ્રનનો ત્યાગ કરવાને કેમ નથી યત્ન કરા
જાણતા છતાં અધારા કુવામાં ન પડો અને દૃષ્ટિવિપ સર્પના મ
ને વિષ ન ચાલો ॥ ૧૦૪ ॥

(શાર્દૂલચક્રીક્રિડિતઘનમ.)

મતાપિ વ્યગ્રનાનિ પાપમદનાન્યેતાનિ વર્જ્યાનિ ય
મન્કર્માપિ ન ડમ્યંતે વ્યગ્રનમન્યામિનયા મ્યાયક
મ્નેદ્રાંદ્રિશ્યપિ ગૌતમસ્ય ગણનાઽકાલે ચ કોડાગુણ
મ્તર્તિનઃ પામદમાયિતે દ્વિ કનકેઽગિષ્ટં ફલેઽનાયિ

પાપમદનાન્યેતાનિ ॥ ૧ ॥

મન્કર્માપિ ન ડમ્યંતે વ્યગ્રનમન્યામિનયા મ્યાયક

મ્નેદ્રાંદ્રિશ્યપિ ગૌતમસ્ય ગણનાઽકાલે ચ કોડાગુણ

મ્તર્તિનઃ પામદમાયિતે દ્વિ કનકેઽગિષ્ટં ફલેઽનાયિ

૧૦૪ ૧૦૫ ૧૦૬ ૧૦૭ ૧૦૮ ૧૦૯ ૧૧૦ ૧૧૧ ૧૧૨ ૧૧૩

નમ્રાપીને । જ્ઞાતાને નમ્રાપિ વ્યમનાને પાપનદનાને પાપવ્યા-
પાનિ । અતઃ તાને વર્જ્યાને વર્જનીયાને । ચતુર્માન્કારગાત્ર અ-
ન્યામેવચા અત્યાશક્ત્યા નન્કર્માપિ પ્રધાનકર્તવ્યમાપિ ન શમ્યંતે
ન વર્ણ્યંતે । વ્યમનં સ્યાત્ વ્યમનમેવ કથ્યતે । યથા પ્રત્યંગપિ શ્રી કી-
રેડપિ ગૌતમસ્ય સ્નેહઃ અન્યાશક્ત્યા વ્યમનમેવ । ચ પુનઃ કોશાગુનોઃ
શ્રી મૃદુલભદ્રસ્ય અકાલે ગણના સ્વાધ્યાયઃ નન્કર્માપિ વ્યમનં । દૃષ્ટાંતા-
વાદ । દિ ચમ્માત્ પાન્દુભાવિતે રમામિશ્રિતે કનકે સ્વર્ણે ગ્લાનિઃ
શ્યામતા સ્યાત્ । અનાર્ત્તમે ઋતું વિનોત્પન્ને ફલે ચાગિદં સ્યાત્ ॥ ૧૦૯

આ સાને વ્યસનો પાપના ન્યાન છે, માટે ત્યજવા યોગ્ય છે
કારણ કે, અતિ આશક્તિથી સન્કાર્ય કરનારો પ્રાણી હોય તો પણ
તે વલ્લભાતો નથી એ વ્યસનો અતિશય સેવવાથી દુઃખ થાય છે. ગૌ-
તમ ગણવરનો શ્રીવીરપ્રભુનો ઉપરનો સ્નેહ, એ પણ વ્યસન છે. સ્થૂ-
લભદ્રની અકાલે ગણના એ પણ વ્યસન છે. દૃષ્ટાંત કહે છે પારથી
મિશ્રિત પવા કનકને વિષે શ્યામપણુ અને ઋતુ વિના ઉત્પન્ન થયેલાં
ફલમાં અરિષ્ટ હોય છે. ॥ ૧૦૫ ॥

હવે એ કાવ્યથી ધૂતદ્વાર કહે છે.

ધૂતેનાર્યયશઃ કુલક્રમકલાસૌદર્યતેજઃસુહૃત્-

માધૂપાસનવર્માચિંતનગુણા નશ્યંતિ સંતોઽપિ હિ ।

યદ્વત્પાંડુસુતેષુ તદ્વ્યુતસુદીપ્વાદિત્યભાવર્જિતે,

વિશ્વે કિં તમસા સ્ફુટં ઘટપટસ્તંભાદિ વા લલ્યતે ॥ ૧૦૬

ધૂતેનેને ॥ ધૂતેન વ્યમનેન અર્થયશઃકુલક્રમકલાસૌદર્યતેજઃ-

પોઽપિ રાજ્યમુશ્વાન્નિરસ્તો ભ્રષ્ટઃસન્ રોરઽવ દરિદ્ર ઇવ જઃનીત.૧૦૭

હે પ્રાણીયો ! તમે ઘૂત કેમ ત્યજતા નથી ? પોતાના ઘરને શા માટે ચાલો છો ? અને પોતાના મુખમાં વકરાને શા માટે મૂતરાવો છો ? કારણ તમે જાણો છો કે, ૫ ઘૂતને લીધેજ નલરાજા તેવી પોતાની પ્રિયા દમયંતી સહિત રાજ્યથી ભ્રષ્ટ થઈ દરિદ્રીસરખો થયો.૧૦૭

હેવે વે કાવ્યથી માંસદ્વાર કહે છે.

માંસાશનાન્નરક એવ તતઃ સ દેવ—

સ્તલ્લોલુપં હરિનૃપં કૃતવાન્ સરોષઃ ॥

કિં પાકપેશલતરાશનદત્તતૃષ્ણે,

કિંપાકભોજિનિ મૃતેરપિ સંશયોઽસ્તિ ॥ ૧૦૮ ॥

માંસેતિ । માંસસ્ય અગ્નં ભક્ષણં તસ્માત્ નરક એવ સ્યાત્ ત-
તઃ સ દેવઃ સ્તલ્લોલુપં માંસલોભિનં હરિનૃપં હરિવંશકર્તારિં રાજાનં
કૃતવાન્ ચકાર । કથંભૂતઃ દેવઃ । સરોષઃ પૂર્વભવવદ્ધવૈરઃ । દૃષ્ટાંતમાહ ।
કિંપાકં વિપટ્નફલં તદ્ભક્ષિતું ઇત્યેવં શીલં યસ્યેતિ કિંપાકભોજી
તસ્મિન્ પુરુષે મૃતેરપિ મરણાદપિ કિં સંશયોઽસ્તિ અપિ તુ ન કિં-
તુ મ્રિયતે એવ । કિં રૂપે કિંપાકભોજિનિ । પાકેન પરિપક્વતયા
પેશલતરં મનોહૃતમં યદશનં ભોજનં તત્ર દત્તતૃષ્ણે કૃતલોભે । યથા
પરિપક્વફલં ભુંક્તે તથા વિપટ્નફલં યદિ ભુંક્તે તર્હિ તસ્ય પુરુષસ્ય
મરણાદપિ કિં સંશયઃ અપિ તુ ન ॥ ૧૦૮ ॥

માંસ ભક્ષણ કરનારો નરકજ મળે છે ? અને તેટલાજ માટે

मूल. टीका अने भाषांतर सहित. (१०३)

हवे वे कान्यधी मद्यहार कहे छे.

नाकृत्यकृत्यविदलं मधुपातमत्तो-

भूताभिभूत इव शून्यमनोवचोगः ॥

किं देवकीपरिणये मदपारवश्या-

न्नाश्लेषि जीवयशसाप्यतिमुक्तकर्षिः ॥११०॥

नेति । मधुपानमत्तः पुरुषो भुताभिभूतः पुरुष इव अकृत्यं
कृत्यं वा वेत्तिति ईदृगोऽलमसर्थं न ग्यादेव । किम्पः । शून्यमनो-
वचोगः शून्यानि मनोवचोगानि यस्य स तथा ॥ दृष्टान्माह । अतो
इत्याश्चर्यं देवकीपरिणये देवकीविवाहावसरे मद्यपारवश्यात् मद्य-
पानमदोन्मत्ततया जीवयशसा अतिमुक्तकर्षिः अतिमुक्तकानामा ऋ-
षिरपि किं नाश्लेषि किं नाग्निगतः । अपि तु आत्निगित एव म-
दपारवदगन्वात् ॥ ११० ॥

मद्यपानशी मत्त धरेतो पुरुष मन दप्यन अने पादाजालो छ
ना दत्ता ता जाले भूत प्रेताग्निशी परान्न परान्नो होय नी !
नर तान्न जालेन जालता नशी. दृष्टान् होय ते दे. देवकीनि वि
वाहप्रसंगे मद्यपानशी परान्न धरेतो जीवयशसे हु अतिमुक्त मु
निने आत्निगत नरोदा परदा । ११० ।

(मात्स्निकीहजम)

मधु मधुन्दन्नेभिः प्रेयसीप्रेग्निनो यः.

पिबति निजकुलोप्यं चानचिन्तां विमुच्य ॥

वररुचिवदिहापि प्रेक्षते दुर्गतिं सः,

क च तनुदृढता स्याद्भोगिभुक्ताज्यभोगैः॥११॥

मधु इति । मधुरवचोभिः मिष्टवचनैः कृत्वा प्रेयसीप्रेरितः कलत्रनोदितः मन्त्र यः पुरुषो मधु मयं पिबति आस्वादति । किं कृत्वा । निजकुलोत्थां निजकुलोत्पन्नां चारुचितां मयानविवानं विमुच्य संत्यज्य । स पुरुषो वररुचिवत् वररुचिपंडित इव इहापि इहलोकेऽपि दुर्गतिं नरकं प्रेक्षते पश्यति । अत्र दृष्टान्तमाह । भोगिभुक्ताज्यभोगैः सर्पखादितघृतभोजनैः तनुदृढता शरीरदृढता क च स्यात् अपि तु न ॥ १११ ॥

मधुर वचनोप करीने प्रियाये प्रेरिलोजे पुरुष पोताना कुलाचारान् उत्तम चिंताने त्यजी दइने मयपान करे छे ते पुरुष, वररुचिनां पेठे आ लोकमां पण दुर्गतिने जूर छे. दृष्टान्त कहेछे के, सर्प ने डेला पवा घीने खावार्थी शरीरनी दृढता क्यांथी थाय ? ॥१११॥

हवे वे काव्यथी वेश्याद्वार कहे छे.

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

वेश्या विश्वकलत्रमत्र तदहो पानीयशालाजले,
यद्वत्कांदविकाशने च शुचिता का प्रायशस्तादृशी।
तस्मात्सा कृतपुण्यवत् कृतकमुच्छोकोदया किं प्रिया
पूर्णेऽलं विशदा स्वभावकलुषा दोषापि नंदौ कुरे॥

वेद्येति । वेद्या गणिका विश्वकलत्रं नमस्तपस्वी तत्तस्मात्
कारणान् अत्र वेद्यायां प्रायगो बाहुल्येन तादृशी शुचिता पावि-
ज्यं का । अपि तु न कापि । अहो इत्याश्चर्यं पानीयशालाजले
पर्वमत्काजले यद्वत् यथा शुचिता न भवति यथा च कांदिवि-
कम्पाशने भोजने प्रायः तादृशी पवित्रता न स्यात् । तस्मात् का-
रणान् ना वेद्या पुरुषस्य किं प्रिया बल्लभा स्यात् । अपि तु प्रिया
न स्यात् । किं विशिष्टा ना वेद्या ॥ कृतकमुच्छोकोदया कृतकः
कृतो मुद्रो हर्षस्य शोकस्य च उदयो हृदिर्ययाना तथा । किंवत् ।
कृतपुण्यवत् यथा कृतपुण्यस्य वेद्या प्रिया नासीत् । बहुकालं भु-
क्ता दत्तमचुरद्रव्यापि वेद्या बल्लभा न भवतीत्यर्थः । दृष्टान्माह ।
पूर्णे पौष्टमकलानमृष्टे वा कृपे दुर्बले न्यूने इंदौ चंद्रमणि नति
दोषापि गात्रिगपि अलं अन्त्यर्थं विपदा निर्मला न भवति । अर्न-
मन्ये हेतुगर्भितविशेषणमाह । स्वभावकलुषा स्वभावेनैव महजे-
नैव कलुषा नष्टमला नमालिना । यथा गात्रिः नमृष्टेऽपि कृपेऽपि
च चंद्रमणि वर्तमाने नति विपदा नैव भवति । वितु बलुनैव भव-
ति तथैव वेद्यापि बहुकालं नैदितापि नानाविद्रव्यादिना लो-
पितापि प्रिया नैव स्यादिति ॥ ११२ ॥

वेद्या नवल दिग्गो र्गो हे तो एवम् एत नमस्तपस्वी अने
वंदोत्तमा भोजन स्मरण ए वेद्यानां प्राये एविवत् कृतकं हेतु ?
ने हेतु बहु धन शाल्या एतां हृत्कृत्य हेतुने प्रयत्न एते हेतु
पाठनार्थी शैवा एवम् वदते हेतु एते वेद्या प्रिय वेद्य हेतु ?
एते वेद्य हेतु वेद्य हेतु वेद्य हेतु वेद्य हेतु वेद्य हेतु

लावालो होय तो पण स्वभावथीज मलीन एवी रात्री शुं अत्यंत
निर्मल थाय खरी ? अर्थात् नज थाय ॥ ११२ ॥

(मालिनीवृत्तम्.)

क लघुनि गणिकानां हृदयेके गवाक्षा

दधति यदनुवेलं ता रसं नव्यनव्यम् ॥

तदजनि हृतवृत्तः कूलवालोऽपि ताभि-

र्गलति हिमगिरिर्वा भानुभाभिर्दृढाभिः ॥ ११३ ॥

केति । गणिकानां वेश्यानां लघुनि तुच्छे हृदि हृदये अनेके
गवाक्षाः छिद्राः । लोकभाषया गोखला इति । क कुतः अभूवत्
यद्यस्मात्कारणात् ता गणिका अनुवेलं वेलां अनु लक्ष्मीकृत्य न-
व्यनव्यं नवीनं नवीनं रसं गृंगारं दधति धारयति । तत्तस्माद्धेतोः
कूलवालो मुनिरपि मासक्षपणादिमहातपःकर्तापि ताभिर्गणिकाभि-
र्हृतवृत्तः चौरिताचारो भ्रष्टचारित्रोऽजनि जातः । अस्यां वार्ताया
दृष्टान्तमाह । वा दृष्टान्तदर्शने । हिमगिरिर्हिमाचलो दृढाभिस्तीव्राभिः
भानुभाभिः सूर्यकांतिभिः गलति द्रवीभवति । तथा वेश्यानां हा-
वभावैर्भोहितचित्तः पुरुषः कृत्याकृत्यं न वेत्तीत्यर्थः ॥ ११३ ॥

वेश्याओंना हलका हृदयेने विषे अनेक छिद्रो फ्यांथी थया 'का
रण के, ते दरेक वखते नवनवा रसने धारण करेछे एवी वेश्याओं
थीज मासअमणादि महातप करनारा कूलवालक मुनि व्रतभ्रष्ट
थया. दृष्टान्त कहे छे के, सूर्यनी तीक्ष्ण कांतिथी हिमाचल पर्वत
पण गले छे. अर्थात् वेश्याना हावभावथी सोह पामेलो पुरुष कृ-
त्य अने अकृत्यने जाणतो नथी ॥ ११३ ॥

हवे वे कान्यधी पार्ष्णिद्वार कहे छे.

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

व्याधो नान्यहिताय सत्यमसकृद्विश्वस्तजंतूंस्तुदन्,
न स्वस्मिन्नपि तुष्टये च्युतशरक्रोडादितोतं व्रजन् ॥
मृत्यौ दुर्गतिमाप्तवांश्च मृगया लोकद्वयात्यै ततो,
गांगेयेन स शान्तनुक्षितिपतिस्तस्या निषिद्धस्ततः ११४

व्याधरिति । व्याधः आखेटकी अन्यहिताय न स्यादिति
सखं । स्वस्मिन्नपि आत्मन्यपि तुष्टये संतोषाय न भवतीत्यर्थः ।
किं कुर्वन् । अमकृद्द्वारं वारं विश्वस्तजंतून् विश्वामपाप्तजीवान्
तुदन् मारयन् । च्युतशरक्रोडादितः लक्षभ्रष्टशूकरादिनः अंतं
पिनाशं व्रजन् गच्छन् । पुनः किं कुर्वन् । मृत्यौ मरणे नति दुर्गतिं
नरकं परलोके आप्तवांश्च प्राप्नुवंश्च । परहिताय स्वहिताय च न स्या-
दित्यर्थः । ततः कारणात् मृगया आखेटको लोकद्वये इहलोकपर-
लोकयोः अत्रै पीडायै स्यात् । ततः हेतो न प्रभिद्धः शान्तनुक्षिति
पतिः शान्तनुवृषः गांगेयेन तस्याः मृगयायाः नकाशात् निगिद्धो
निवारित इति ॥ ११४ ॥

ए सत्य छे के विश्वास पनाडेला प्राणीओने चारंवार नारी
नामतो एवो पारधी अन्यता हितने अर्थे नही पटलुंज नहि एन
याजना प्रहार यची गयेला स्त्ररादि प्राणीओधी मृत्यु पानतो न
पारधी पोते पोतानी तुष्टिने अर्थे एन धतो नही वारण के मृत्यु
धवा पोते एन दुर्गतिने पाने छे आ प्रमाणे मृगया

હવે વે કાવ્યથી ચૌર્યહાર કહે છે.

ચૌરો દુઃખમુપૈતિ નારકસમં સત્યોઽપિ તત્સંનિધેઃ,
 શુષ્કે પ્રજ્વલિતે હિ સાર્દ્રમપિ કિં નો વન્હિના વહ્યતે॥
 સંધોલુંટનસજ્જદગ્ધચરટગ્રામેઽગ્નિતપ્તપ્રજા-
 મધ્યોત્પત્તિભવે તમં સગરજૈઃ કિં કિં ન લેભે તદા? ૧૬॥

ચૌર इति । चौरस्तस्करः नारकसमं नारकीयममानं दुःखं
 यथंबंधनमारणछेदनभेदनादि कष्टमुपैति याति । सत्योऽपि अर्था-
 रोऽपि तत्संनिधेः चौरसंगगात्रि दुःखं गच्छति चौराणां चौरात्मन-
 गकर्ताऽपि च ह्यावपि दुःखं गच्छत इत्यर्थः । हि यस्मात् शुष्के
 प्रज्वलिते मांति इह जगति सार्द्रमपि नीलमपि अग्निना वद्भिना किं
 नो दहते । अपि तु ज्वाल्यत एव । तदा तस्मिन् प्रवृत्तौ अष्टापद-
 रारिवाग्नयेन सगरजैः सगरस्यप्रवृत्तिपुत्रैः किं किं दुःखं न लेभे
 अपि तु सर्वमपि दुःखं प्राप्तवेष । वयं । तमं नमस्मान् । इ प्राप्तं ।
 अग्नितप्तप्रजामप्योत्पत्तिभवे अग्नितप्तप्रजा तानां मध्योत्पत्तिरप्ये-
 जन्मनि । किं रूपे । संधोलुंठनमजैरत एव पूर्वमेव दग्धो ज्वा-
 लितः दग्धनामा ग्रानो यत्र तदा तस्मिन् ॥ १५६ ॥

સૌંદર્ય દુરગ્ધ નારકસમમ્ દુઃખમુપૈતિ સત્યોઽપિ તત્સંનિધેઃ
 શુષ્કે પ્રજ્વલિતે હિ સાર્દ્રમપિ કિં નો વન્હિના વહ્યતે ॥
 સંધોલુંટનસજ્જદગ્ધચરટગ્રામેઽગ્નિતપ્તપ્રજા-
 મધ્યોત્પત્તિભવે તમં સગરજૈઃ કિં કિં ન લેભે તદા? ૧૬॥

હવે વે કાવ્યથી પરસ્ત્રોદ્ધાર કહે છે.

પુણ્યાપુણ્યચયેન બુદ્ધિરમલા સ્યાત્ કદમલાપ્યંગિનાં,
વાતેનેવ યુગંધરી સદસતા મુક્તાફલાંગારભા ॥

લંકેશો નલકૂવરપ્રિયતમાં નામ્નોપરંભાં રતા-

મત્યાક્ષીદરતાં ચ રામવનિતાં સીતાં જહારાશુ યત્ ॥

પુણ્યેતિ । અંગિનાં પ્રાણિનાં બુદ્ધિઃ પુણ્યાપુણ્યચયેન ધર્માધર્મ
યોર્દ્વિપ્રકારેણ પુણ્યચયેન અમલા નિર્મલા અપુણ્યચયેન કમ્પલા
કલુપી સ્યાત્ । કિદશી સ્યાદિત્યાહ । યુગંધરી સદસતા શો-
ભનાશોભનેન વાતેન વાયુના મુક્તાફલાંગારભા મુક્તાફલાંગાર-
મમાનકાતિરિવ । યથા શોભનેન વાયુના યુગંધરી મુક્તાફલાભા
સ્યાત્ અસતા વિરુપકેન વાયુના યુગંધરી અંગારમદ્દશા સ્યાત્ ॥ દૃ-
ષ્ટાંતમાહ । લંકેશો રાવણો રતાં નાનુરાગાં નલકૂવરપ્રિયતમાં નલ-
કૂવરકલત્રં નાન્ના અભિધાનેન ઉપરંભાં અત્યાક્ષીત્ । તત્ર ધર્મોદયેન
રાવણસ્ય નિર્મલા બુદ્ધિ રામીત્ । ચ પુનઃ ન એવ લંકેશોરતાં
નીરાગાં યદ્યસ્માત્કારણાત્ પાપોદવાત્ રામવનિતાં શ્રીરામકલત્રં
સીતામાશુ શીઘ્રં જહાર અહરન્ ॥ ૧૧૮ ॥

પુણ્યના સંચયથી પ્રાણીની બુદ્ધિ નિર્મલ થાય છે અને પાપના
સંચયથી મલોન થાય છે જૂઓ કે. યુગધરી-જાર સ્થાના વાયુ
પરંતે મુક્તાફલ સરસી કાંતિવાલી થાય છે અને નદારા વાયુથી
અંગારાના સરસી કાંતિવાલી થાય છે દૃષ્ટાંત કહે છે કે રાવણ
પોતાને વિષે આસક્તિથી નલ કૂવરની પ્રિયતાને ધર્મના ઉદયથી ત્યજી
દે. નલ નહિ એવી સીતાને પાપના ઉદયથી નાંદા દરણ .

कषायद्वपावके विषयवात्ययादीपिते ॥

महद्गुणवनं दहत्यहह पुण्यकल्पद्रुम-

स्ततोऽस्ति यदि दैवतः शमयनायनो वर्पति? २०

सुभूमेति । अहहेति खेदे । महद्गुणवनं महतां गुणा एव वनं दहति
भस्मीभवति । क । सुभूतनामा चक्रवर्त्तो जम्बुद्विजः परशुरामः
तयोः प्रतिमाः नद्व्याः पुंद्रुमाः पुरुषवृक्षास्तेषामावर्षः मंघद्वस्त-
स्माज्जातस्तस्मिन् । कषाय एव द्वपावको दावानलस्तत्र ।
किंरूपोविषया गच्छत्परमगंधस्पर्शाः पंच न एव वात्यया वात-
ममृहस्तया उदीपिते प्रज्वालिते । ततः तस्मिन्पक्षे महद्गुणवने य-
दि दैवतो भान्यवशात् शम उपशम क्षमा न एव यनायनो मेधो व-
र्पति दृष्टि कनेति तर्हि पुण्यकल्पद्रुमोऽस्ति वर्त्तते ॥ १२० ॥

घाटना सुभूत चक्रवर्त्तो तथा परशुराम जेवा पुरुष रूप वृ-
क्षाना यन्तासथी उत्पन्न थरेला जने पंच विषय स्पी वायुष प्रदी-
न करेला एदा कषाय रूपी द्वाग्निने विषे महा गुण तर्पी वन द-
ली जाय छे ते वरते जो दैवयोगे क्षमता रूप मेव वरते तो
पुण्यन्य कल्पद्रुम त्यां रहे ॥ १२० ॥

जीवाः कषायविवक्षा न विचारयन्ति,

चाणाक्षयवत्किमपि कृत्यमकृत्यमत्र ॥

कल्पांतवातविततिलुभितस्य पूर्ण-

दैवत जलधेर्ननु को विवेकः ॥ १२१ ॥

धुरं मोदकादिकं सरममाहारं भुक्त्वा भक्षय। हृद्यं मनोज्ञं कपूरपूलावा-
सितं जलमपि पानीयमपि पिव । च पुनः तान् प्रसिद्धान् खादि-
मादि पङ्क्तान् मा खंदि । कायक्लेगं शरीरकष्टं त्यज मुंच । अंगं
शरीरं विमलय प्रक्षालय जलादिना । क्रूरकुम्भपिणोक्तः क्रूरकुम्भ-
पिणा प्रोक्तः मोक्षोपायः मोक्षगमनप्रकारः सुकरः सुखेनकर्तुं श-
क्योऽस्ति । उपायं दर्शयति । कोपं जय शिवजं मोक्षोत्पन्नं शर्म सु-
खं भज आश्रय । दृष्टान्तमाह । द्राक्षा हारहूरा । इक्षुः प्रसिद्धः ।
क्षीरं पयः । खंडः शर्करा प्रभृतिरमवलात् प्रमुखरमसामर्थ्यात्
अदुष्टं यथा स्यात् तथा ननिपातोऽमलो भवति ॥ १२२ ॥

हे साधु ! मनोहर एवा मिष्टाननुं भोजन कर, जलपान कर.
छ प्रकारना रसनो अनुभव ले कॉलेन्डेशनो त्याग कर, अंग नि- ट
मेल कर. परंतु क्रूरकुम्भ मुनिए मोक्षनो सहेलो उपाय बताव्यो छे
ते ए जाणजे के. फक्त क्रोधनो पराजय कर एटले मोक्षसुख प्राप्त
थयुं. दृष्टान्त कहे छे के द्राक्ष शेरडीनो रस. दुध अने साकर ए
सर्व रसगलने लोधे एरुठु थाय तो पण खराब थतुं नथी. १२२

(मालिनीवृत्तम्.)

यदि शिवगतिरिष्टा सार्यमेतार्यवत्त-

जय रूपसुपसर्गेऽपीप्सिता दुर्गतिश्चेत् ॥

करडकुररुवत्तन्नोवसुत्रैर्विवेहि.

सुरतरुकनकह्वोर्यो मतस्तं भजस्व ॥ १२३ ॥

यदीति । यदि ना प्रसिद्धा शिवगतिः मोक्षगतिः इष्टा बल-

धुरं मोदकादिकं सरसमाहारं भुक्त्व भक्षय। हृद्यं मनोज्ञं कपूरएलावा-
सितं जलमपि पानीयमपि पिव । च पुनः तान् प्रमिद्वान् खादि-
मादि पइसान् मा खंदि । कायक्लेशं शरीरकष्टं त्यज मुंच । अंगं
शरीरं विमलय प्रमालय जलादिना । क्रूरकुंभपिणोक्तः क्रूरकुंभ-
पिणा प्रोक्तः मोक्षोपायः मोक्षगमनप्रकारः सुकरः सुखेनकर्तुं श-
क्योऽस्ति । उपायं दर्शयति । कोपं जय शिवजं मोक्षोत्पन्नं गर्भं सु-
खं भज आश्रय । दृष्टान्तमाह । द्राक्षा हारहूरा । इक्षुः प्रसिद्धः ।
क्षीरं पयः । खंडः शर्करा प्रभृतिसमवलात् प्रमुखरनसामर्थ्यात्
अदुष्टं यथा स्यात् तथा ननिपातोऽमलो भवति ॥ १२२ ॥

हे साधु ! मनोहर एवा मिष्टान्तुं भोजन कर, जलपान कर.
छ प्रकारना रसनो अनुभव ले काल्पलेशनो त्याग कर, अंग नि-
र्मल कर परंतु क्रूरकुंभ मुनिय मोक्षनो सहेलो उपाय बताव्यो छे
ते ए जागजे के फल मोक्षनो पराजय कर पटले मोक्षसुख प्राप्त
थयुं दृष्टान्त कहे छे के द्राख शेरडोनो रस, दुध अने साकर ए
सर्व रसजले लीधे पकटुं थाय तो पण खराब धतुं नथी. १२२

(मालिनीवृत्तम्.)

यदि शिवगतिरिष्टा सार्यमेतार्यवत्त-

जय रूपमुपमर्गोऽपीप्सिता दुर्गतिश्चेत् ॥

करडकुरमवत्तक्रोवमुच्चैर्विदेहि.

सुरतस्कनकद्वोर्यो मतस्तं भजस्व ॥ १२३ ॥

१२३। यदि ना प्रमिद्धा शिवगतिः भोजगतिः इष्टा

मूल, टीका अने भाषांतर साहित. (११७)

तारकनामा दैत्यः शंभुशिशुना कार्तिकेयेन हृतसर्वगर्वः हृतोऽपहृतः
सर्वः समस्तो गर्वोऽहंकारो यस्य स तथा ईदृशः किं नाकारि अपि
तु कृत एव ॥ १२४ ॥

जेम वेद्याये करेला उपहासने लीधे नंदिपेण मुनि तप श्रुता-
दिकथी भ्रष्ट थया तेम अभिमानी माणस तप, श्रुत, शम, व्रत अ-
ने धर्म रहित थाय छे दृष्टांत कहे छे के, ब्रह्माना वरदानथी दुर्जय
एवा तारकासुरने शुं शंभुपुत्र कार्तिकस्वामीये गर्वरहित नथी कख्यो ?

स्वस्यापरस्य च वलान्यविचिंत्यमानः,

शक्राभ्यमित्रचमरेंद्रवदापदे स्यात् ॥

शुक्रः कदाचिदिह चेत्तनुते प्रकाश-

लेशं ततः स्थगयतीदुमहो महत्किम् ॥ १२५ ॥

स्वस्येति । स्वस्य आत्मीयस्य अपरस्य च वलानि अविचि-
त्यमानः अनवधारयमानः सन् आपदे कष्टाय स्यात् । किंवत् । श-
क्राभ्यमित्रचमरेन्द्रवत् । शक्र इन्द्रस्तं प्रति प्रस्रियतशत्रुचमरेन्द्रवत् ।
दृष्टांतमाह । चेद्वादि शुक्रो दैत्यगुरुरिह जगति कदाचित् प्रकाश-
लेशं कांतिलवं तनुते विस्तारयति ततस्तर्हि महत् गरिष्ठमिदुमहः
चंद्रकातिः किं स्थगयति किं आच्छादयति अपितु न स्थगयति १२५

पोताना अने परना चलनो विचार नहि करनारो माणस श-
क्रेंद्रनी सामा शुद्ध करवा गयेला शत्रु चमरेंद्रनी पेटे दुःखी थाय
छे दृष्टांत कहे छे के, शुक्रनो तारो आ लोकमां कंड प्रकाश करे,
तो तेथी ते शुं चंद्रना म्होटा तेजने ढांकी शकें खरो ? ॥ १२५ ॥

(चन्द्रराट्टतम.)

सर्वेऽप्येते कपायाः शब्दसंबलभृतः किं तु तीत्रैव माया,
जित्वा याऽऽशादभूतिं नटमिव नटयामास गौरीव रुद्रम् ॥
स्त्रीत्वं स्त्रीलिंगभावादहि नृपु न द्वौ महिमुख्येषु या किं.
सत्यं दुर्दान्तदैत्यं कपटनुरमणीरूपविष्णुर्जघान ॥१२७॥

सर्वे इति । एते सर्वेऽपि चन्द्रागेऽपि कपायाः सदृशं समानं
दत्तं नामधेयं विश्रुतीति सदृशबलभृतः समानदलधारिणः सन्ति ।
किं तु पुनर्माया तीत्रैव उक्त्वैवान्ति । या माया आपादभूतिना-
मानं मुनि जित्वा स्ववदमानाया नटमिव नटयामास विशदयामास ।
वेद । गोपी पार्वती रत्नमिव । यथा पार्वती ईश्वरं नर्तयति । इह जगति
या माया महिमुख्येषु महिनाथतीर्थवगादिषु नृपु मनुष्येषु स्त्रीलि-
ङ्गभावात् स्त्रीदेवमद्रायात् स्त्रीत्वं वि न द्वौ अपि तु स्त्रीदेवमद्रात् ।
उदात्तमाह । एतदुक्तं सत्यमेव । कपटनुरमणीरूपविष्णुः विम-
लमृगदमीरूपनागरपः दुर्दान्तदैत्यं प्रोक्तोक्तं दैत्यं जघान हन्वान्

॥ सर्वे कपायाः समानं दत्तमात्रं हे एतद्देवं मया न
देवी भगवन् हे दत्ता हे देव एतदेव देवो जगत्पते
मया ते मयादेव । आपादभूतिं शोभने नृपु हे नृपु
नौ हे मयादेव एते सर्वेऽपि देवताः एव तीर्थनाथ महिमुख्य
नृपु हे एतद्देवं सर्वं जगत् । तं सत्यं हे हे दत्तादेव नृ-
पु सर्वं नृपु सर्वं जगत् विष्णुर्जगत्पते एव दैत्यं जघान हे

(सुगन्धराट्टजम्.)

सर्वेऽप्येते कथायाः शब्दसैवल्यभूतः किं तु तीव्रैव माया,
जित्वा याऽऽयादभूतिं नटमिव नटयामास गौरीव रुद्रम् ॥
स्त्रीत्वं स्त्रीलिंगभावादिह नृपु न ददौ महिमुख्येषु या किं,
सत्यं दुर्द्वैतदैत्यं कपटसुरमणीरूपविष्णुर्जघान ॥१२७॥

मर्व इति । एते सर्वेऽपि चत्वारोऽपि कपायाः नद्यो नमानं
दलं नामर्थ्यं विभ्रतीति नद्यवल्भृतः नमानदलशाणिः संति ।
किं तु पुनर्माया नीचैव उक्ता देवाग्निः । या माया आपादभूतिना-
मानं मुनिं जित्वा स्ववदमानीय नद्यमिव नद्यमागतं विदं दत्तमानं ।
केव । गौरी पार्वती मद्रमिव । यथा पार्वती ईश्वरं नर्तयति । तज्जगति
या माया महिमुग्धेषु महिनाथतीर्थकरादिषु नृषु मनुष्येषु स्त्रीलि-
ङ्गभावात् स्त्रीविदग्धभावात् स्त्रीत्वं किं न दद्यात् अपि तु स्त्रीविदग्धभावात् ।
एष्टानमाह । एतत्प्रबोक्तं मन्त्रेण । वपश्चुम्बणीस्पदिष्णुः जित्-
वद्गुणस्त्रीस्पन्नागवपः दुर्गतैर्दत्तं गोस्तोस्तैर्दत्तं जगत्तत्तत्तत्तत्

[illegible]

पूजं थाय छे ? अथवा तो कोटोयेंच लाकडां नाखवायो पण
ज्वालायो विकराल एवो अग्नि शुं शांत थाय छे ? ॥ १२८ ॥

(त्वग्गटत्तम्.)

चित्तावन्यां जर्जनां कपिलसमधियां वित्तलेशाप्तिमूलः,
प्रत्याशावारिसिक्तो धनिविविधधनप्रार्थनाभोगवल्लुः ॥
भूषेन्द्रत्वादिसंपन्नमतिकुसुमततिभोगचिंताफलद्धि-
लौभो धृत्याश्रवंत्या व्रजतु कलितरुर्वसुरप्यतिहेतुः ॥ १२९ ॥

चित्तेति । लोभन्तृणा न एव कलितम् । हेमवृक्षः व्रजतु ग-
त्तु नागं यावन्वीत्यर्थः । कया नागं यातु । धृति नतोपः नैवाश्र-
वंती नदी तथा । किं रूपः । कपिकृन्नात्मणस्य नमा नदृशा धीर्बु-
द्धिर्बेषानेकपिलसमधियः तेषां जनानां चित्त एवावनिः पृथ्वी तस्यां
वित्तलेनैव द्रव्यांशस्य आप्तिः प्राप्तिरेव मूलं यस्य न तथा । पुनः
किं भुतः । प्रत्याशावारिसिक्तः प्रत्यानयैव वारिणा जलेन सिक्तः
सिक्तवतः । पुनः किं विधः । धनानां लक्ष्मीवतां विविधधनप्रार्थना
युविधप्रार्थनाया तद्रूपे सो भोगोवन्तागन्तेन वल्लुः प्रधानः । पुनः
किं विधः । भूषणं नृपतरं । इन्द्रं देवाधीश्वरं । इत्यादि संपन्नति-
रेव कुसुमततिः पुष्पश्रेष्ठिर्ब्रज न तथा । पुनः किं विधः । भोग-
विना विषयविषयान् एव पणद्धिः पणसंपत्तिर्ब्रज न । पुनः किं
विधः । लुः लुहर्गरे अतिहेतुः पीडावाग्पामिति ॥ १२९ ॥

एते एते एते एते एते एते एते एते एते एते

पूर्ण धाय छे ? अथवा तो कोटीबंध लाकडां नाखवाथी पण
ज्वालाथी विकराल एवो अग्नि शुं शांत धाय छे ? ॥ १२८ ॥

(स्रग्धरावृत्तम्.)

चित्तावन्यां जर्जनां कपिलसमधियां चित्तलेशाप्तिमूलः,
प्रत्याशावारिसिक्तो धनिविविधधनप्रार्थनाभोगवल्लगुः॥
भूपेंद्रत्वादिसंपन्नमतिकुसुमततिभोगचिंताफलर्द्धि-
लोभो वृत्याश्रवंत्या व्रजतु कलितस्त्वभुरप्यतिहेतुः॥१२९॥

चित्तेति । लोभस्तृष्णा न एव कलितकः क्लेशवृक्षः व्रजतु ग-
च्छतु नाग यात्वीत्यर्थः । कया नागं यातु । धृति मंतोषः मैवाश्र-
यनी नदी तथा । किं रूपः । कपिलद्राघ्नणम्य ममा महेशा धीर्दु-
द्धियेषाने कपिलसमधियः तेषां जनानां चित्त एवावनिः पृथ्वी तस्यां
चित्तलेशमय द्रव्यांशमय आग्निः प्राप्तिरेव मूलं यस्य न तथा । पुनः
किं भुतः । प्रत्याशावारिसिक्तः प्रत्यामयैव वारिणा जलेन सिक्तः
सिंघतः । पुनः किं विधः । धनिनां लक्ष्मीवतां विविधधनप्रार्थना
कुर्याद्विधमयाया तद्रूपो यो भोगोविन्तागन्तेन वल्लगुः प्रधानः । पुनः
किं विधः । भूपत्वं नृपत्वं । इन्द्रवं देवाधीशत्वं । इत्यादि संपन्नमति-
रेव कुसुमततिः पुष्पश्लेषवत् न तथा । पुनः किं विधः । भोग-
विना विषयविचार एव कलितः कलमंसंजिह्ववत् न । पुनः किं
विधः । वस्तुः चतुर्गणे अतिहेतुः पीडाकारणमिति ॥ १२९ ॥

एते चत्वारो हेतवस्तुनाः संपन्नमतेन हृदयरस वृत्तये चिदेव

हवे ये काव्ययी लोभछार कहे छे.

(गार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

लोभी तृप्यति नो घनैरपि धनैरिच्छन्नं न वा-
दप्याद्यः पितृकल्पितानुजपदं किं वार्षजिर्नाच्छिन्न
अश्रांतं सरितां शतैरपि भृतः किं वावुधिः पूर्यते,
किं वा शाम्यति काष्ठकोटिभिरपि ज्वालाकरालोऽन

लोभीति । लोभी लोभवान् पुरुषः घनैरपि धनैर्वहुभिरपि द्रव्यं
कृत्वा न तृप्यति न संतोषं याति । किं कुर्वन् । नवान्नं न वा
इच्छन् वाञ्छन् । आद्यः प्रथमः वार्षभिः वृषभस्यापत्यं श्रीजा
दिनाथस्य पुत्रोः भरतः पितृकल्पितानुजपदं पित्रा श्रीआदिनाथे
कल्पितं दत्तं अनुजानां लघुभ्रातृणां बाहुबल्यादीनां पदं राज्यं किं
न आच्छिदत् किं न जग्राह । अपि तु आच्छिददेव । लौकिकदृष्टे
तद्वयमाह । अवुधिः समुद्रः अश्रांतं निरंतरं सरितां शतैः नदीनां
शतसंख्याभिः भृतः पूरितः सन् किं पूर्यते अपि तु न पूर्यते
वा पुनः ज्वालाभिः करालो रौद्रोऽनलोऽग्निः काष्ठकोटिभिर्वा
किं शाम्यति उपशमं गच्छति अपि तु न शाम्यति ॥ १२८ ॥

नवा नवा द्रव्यनी इच्छा करतो एवो लोभी पुरुष बहु द्रव्य
थी पण तृप्ति पामतो नथी पिताए आपेला न्हानाभाइ बाहुबलि
विगेरेना राज्यने शुं भरत चक्रवतीए नथी छिनावी लीधां? दृष्टांत
कहे छे के, निरंतर शंकडो नदीयोथी पूरातो एवो पण समुद्र शु

पूर्ण थाय छे ? अथवा तो कोटीबंध लाकडां नाखवाथी पण
ज्वालाथी विकराल एवो अग्नि शुं शांत थाय छे ? ॥ १२८ ॥

(सङ्घराट्टम्.)

चित्तावन्यां जर्ननां कपिलसमधियां वित्तलेशासिमूलः,
प्रत्याशावारिसिक्तो धनिविविधधनप्रार्थनाभोगवल्गुः ॥
भूषेन्द्रत्वादिसंपन्मतिकुसुमततिभोगचिंताफलद्वि-
ल्लोभो धृत्याश्रवंत्या व्रजतु कलितरुर्वतुरप्यतिहेतुः ॥ १२९ ॥

चित्तेति । लोभमृष्ट्या न एव कलितरुः क्लेशवृक्षः व्रजतु ग-
च्छतु नाशं यान्वीत्यर्थः । कया नाशं यातु । धृति मंतोषः मैत्राश्र-
वंती नदी तथा । किं रूपः । कपिलद्राक्षणम्य ममा महेशा धीर्बु-
द्धियेषाने कपिलसमधियः तेषां जनानां चित्त एवावनिः पृथ्वी तस्यां
वित्तलेशम्य द्रव्याशम्य आसिः प्राप्तिरेव मूलं यस्य न तथा । पुनः
किं भुनः । प्रत्याशावारिसिक्तः प्रत्यामयैव वारिणा जलेन सिक्तः
निनितः । पुनः किं विधः । धनिनां लक्ष्मीवतां विविधधनप्रार्थना
क्षीरश्रद्धाश्रया तद्रूपो यो भोगोविम्वान्मेन वल्गुः प्रधानः । पुनः
किं विधः । भूषणं नृपणं । इन्द्रवं देवाधीश्वरं । इत्यादि संपन्मति-
रेव कुसुमततिः सुषश्चेत्यर्थः न तथा । पुनः किं विधः । भोग-
विना निपराविस्तार एव फलद्विः फलसंपन्निर्यत्र न । पुनः किं
विधः । यतः वर्तुणो अतिहेतुः पीडावान्प्रमिति ॥ १२९ ॥

एतत् सन्ना दुरिषाणां नज्जोगेणं इदमस्य दृष्टेति दिने द्र-

1

2

જે સ્વર્ગથી આવેને માતાના ગર્ભને વિષે વૃદ્ધિ પામેલ છે. જે-મને દેવતાઓ મેરુપર્વત ઉપર અભિષેક કરેલો છે જેમનાં તેજથી ત્રણ લોક વ્યાપ્ત થઈ રહ્યાં છે: જે પિતાને ઘેર નિરંતર વૃદ્ધિ પામ્યા છે જેમણે પોતાના ચરણની પાસે નમન કરતા ત્રણ લોકનાં પ્રાણી-ના સમૂહને માટે ડંચી ફળ સમૃદ્ધિ મેલવી છે તે શ્રી વીરપ્રમુરૂપ નવીન કલ્પવૃક્ષ અમને ઇચ્છાથી અધિક વર આપનારા થાવો. ૧૩૦

સ્યુદ્વાત્રિંશત્સહસ્રા ભરતજનપદાઃ સાર્દ્ધપંચાગ્રવિંગ-
ત્યાર્યેષ્વર્હત્પ્રવોધઃ સુગુરુભિરધુના પંચપેષ્વસ્તિ ધર્મઃ ॥
સત્ક્ષેત્રં તત્ર ચાલ્પં લવણભુવિ યથા પલ્વલે ગ્રીષ્મતુચ્છે,
પદ્મં હંસસ્ય તુષ્ટયૈ તદિદ્ વહુગુણે સત્તતુર્માસિકં નઃ ૧૩૧

સ્યુરિતિ । ભરતસ્ય ભરતક્ષેત્રસ્ય જનપદા દેશા દ્વાત્રિંશત્સહસ્રાઃ
નાંતિ । તેષુ નાર્ધપંચાગ્રવિંગત્યાર્યદેશેષુ અર્દ્ધપ્રવોધો જિનપ્રતિવો-
ધોઽસ્તિ । અધુના નામ્રતં તેષાં સાર્દ્ધપંચવિંગતિદેશાનાં મધ્યે પંચ-
પેષુ પંચપદ્કેષુ પ્રમાણેષુ દેશેષુ સુગુરુભિઃ સુવિદિતાચાર્યેઃ કૃત્વા
ધર્મોઽસ્તિ ધર્મો વિદ્યતે । તત્ર પંચ પદ્કેષુ દેશેષુ સત્ક્ષેત્રં પ્રધાનગ્રા-
મનગરાદિકં અલ્પં સ્ત્રોકં વર્તતે । વસ્મિન્નિવ કિ । લવણભુવિ લવ-
ણભૂમિકાયાં ગ્રીષ્મતુચ્છે ઉષ્ણકાલેન સ્ત્રોકીભૂતજલે પલ્વલે ન-
રોચેરે પદ્મં કમલં યથા । તત્તસ્માદિદ્ વહુગુણે નાનાધર્મોદિગુણો-
ત્પાદકે ક્ષેત્રે સત્તતુર્માસિકં નોઽન્માકં હંસમ્પ જીવમ્પ હંસગજમ્પ
તુષ્ટયૈ નંતોપાયન્તુ । નગને પદ્મં યથા હંસમ્પ તુષ્ટયૈ ભવતિ નથા ૧૩૧

જા ભરતક્ષેત્રના સર્વે મહીં યદ્રીશ હજાર દેશો છે તેનાં સા-

મૂલ. ટીકા અને ભાષાંતર સહિત.

(૧૨૫)

ફલ વાવડું વિગેરે કરવાથી વહુકાલે મલે છે અને વર્દકો રત્નના
ધાન્યનું ફલ તુરત મલે છે. ॥ ૧૩૨ ॥

કૃતકર્મ કર્મમર્મચ્છિદે ભવેદ્ભાવતોઽન્યથા શ્રાંત્યૈ ॥

પુણ્યાધિકાનિઃપુણ્યકૃતકામદમંત્રસાધનવત્ ૧૩૩

કૃતકર્મગતિ । કૃતકર્મ વંદનકં ભાવત એવ ગુરુણાં પાદે દત્તં-
સત્ કર્મમર્મચ્છિદે અષ્ટાવિધકર્મમર્મચ્છેદનાય ભવેત્ । અન્યથા ભાવં
વિના વંદનકં દત્તં નત્ શ્રાંત્યૈ શ્રમાય ભવાનિ । કિંવત્ । પુણ્યાધિ-
કાનિઃપુણ્યકૃતકામદમંત્રસાધનવત્ । પુણ્યાધિકશ્ચ નિઃપુણ્યકશ્ચ
પુણ્યાધિકાનિઃપુણ્યકો નામ્યાં કૃતં કામદમંત્ર સાધનં તદ્વત્ । યથા
પુણ્યાધિકૈન પુરુષેણ કૃતં કામદસ્ય મનોભીષ્ટદાયકસ્ય મંત્રસ્ય સાધનં
ભાવતો દારિદ્રવિધ્વંસાયાભવત્ । યથા ચ નિઃપુણ્યકૈન ભાવં વિનૈવ
કૃતં મંત્રસાધનં તસ્યૈવ શ્રમાયાભવત્ દારિદ્રં ન ગતં શ્રમ એવ જાતઃ

જેન પુણ્યવંત પુરુષે ભાવથી કરેલું ઇચ્છાપુરુષ મંત્રનું સાધન
દાહિનો નારા કરનારં થાય છે અને અપુણ્યવંત પુરુષે ભાવ વિના
કરેલું ઇચ્છાપુરુષ મંત્રનું સાધન શ્રમને માટે થાય છે તેન ભાવથી
કરેલું વંદનાદિક કર્મ ખાટ પ્રદાતના વર્નના નર્નને છેદનારં થાય છે
અને ભાવ વિના કરેલું વંદનાદિક કર્મ વેદલ શ્રમને માટે થાય છે. ૧૩૩

(એવે દે વાનુશ્ચી બાપાદચરુમાનિજાત વહે છે.)

(મોદનવિદ્રીકિતદ્યમ્.)

રાજા વિશ્વહિતો જિનો નયપરા વ્યાપારિણઃ શ્રાવકાઃ.
સ્થાને ત િજ્વલેઽગ્નિનિઃ કૌંડુંવિકાસ્તે વયમ્ ॥

जैनाज्ञागुणपत्रदत्तविधिना वर्षासु तेन स्थिता,
ज्ञानक्षेत्रमुपास्महे बहुमिथः स्याद्येन पुण्यं धनम् ॥ १३३ ॥

राजेति । अत्र सर्वगुणोज्ज्वले ममस्तगुणानिर्मले स्थाने क्षेत्रे
विश्वाहितो विश्ववात्मल्यकारी जिनो राजा । नयपरा न्यायिकनिष्ठा
श्रावका व्यापारिणो मंत्रीश्वरादयः । शमिन उपशमवंतो महात्मनो
कौटंभिका मुनिरूपाः कर्पकलोकास्ते वयं राजपुरुषाश्च । तेन
कारणेन जैनाज्ञागुण एव पत्रं विष्टं तत्र दत्तविधिना कृत्वा वर्षा
वर्षाकाले स्थिताः संतःज्ञानमेव क्षेत्रं उपास्महे सेवामहे । येन ज्ञान
क्षेत्रेण मिथः परस्परं अस्माकं लोकानां च पुण्यं पवित्रं वा पुण्यं
मेव धनं द्रव्यं बहु प्रचुरं स्यात् ॥ १३४ ॥

आ सर्व गुणथो उज्ज्वल एवा क्षेत्रने विषे विश्वने हितकारि
एवा जिनेश्वररूप राजा, न्यायमां तत्पर एवा श्रावकोरूप मंत्री विगो
अने उपशम धारी एवा अमे खंडुत लोको (राजपुरुषो) छी
एज कारणथी जिनाज्ञा गुणरूप पत्रमां कहेली आधाररूप विधि
करी वर्षाकालने विषे अमे परस्पर ज्ञानरूप खेतरने खेडीये छी
के, जेथी पुण्यरूप पुष्कल द्रव्य प्राप्त थाय ॥ १३४ ॥

फुल्लक्रोधविषद्रुमं बहुरजो मानप्रचंडानिलं,
मायोद्यन्मृगतृष्णिकं परिलसल्लोभाब्धिमापन्निधिम्
भिंदन्मोहनिदाघकालमभितः सद्ब्रह्मानवृष्ट्या भव-
भ्रांतिश्रांतिभिदेऽस्तु वो नवधनश्रीमच्चतुर्मासकम् ।
फुल्लेति ॥ नवधनो नवीनमेव एव श्रीमच्चतुर्मासिकं आपाद

तुर्मासकं सद्ययानमेव दृष्टिर्वर्षणं तथा वो युष्माकं भवे संमारे भ्रां-
तिर्भ्रमणं तथा श्रान्तिः श्रमस्तस्य भिदे छेदनायास्तु भवतु । अ-
न्योऽपि मेवो दृष्ट्या तापश्रान्तिच्छेदको भवति । किं कुर्वन् । अभि-
तः नामस्तेन मोह एव निदायकाल उष्णकालस्तं भिदन् छिदन् ।
कीदृशं मोहनिदायकालं । फुल्लन् पुष्पन् क्रोध एव विपद्रुमो धत्तू-
रको यत्र तं । अत्र तु मोहे नाति क्रोधो वर्तते निदाये च धत्तूरकः ।
पुनः कीदृशं मोहनिदायकालं । बहुरजः पापपृथुलिश्च यत्र न तं ।
मानो गर्वः न एव प्रचंडो महान् अनिलो यत्र तं । मोहे बहु पापं
मानश्च भवति । निदाये च मदावृत्तिमोहिनोऽसंतवायुः स्फुरति ।
पुनः कीदृशं । मायैवोद्यती सृगवृष्णिका मस्मरीचिका यत्र न तं ।
पुनः किंभूतं । परिलनल्लोभ एव अश्विः समुद्रो यत्र न तं । पुनः
कीदृशं । आपदां संतापादीनां निधिः स्यात् । निदाये मस्मरीचि-
काज्ञानं स्यात् वायुना च रज उद्दीयते समुद्रश्च वर्द्धते । मोहे तु
कपायाश्चत्वारोऽपि वर्द्धते ॥ १३५ ॥

प्रफुल्लित ध्यां छे क्रोधरूपी धंतुराणां ज्ञाडो जेनां बहु पाप-
रूप उडता छे धूल जेनां. मानरूप प्रचंड पवनवाला मादारूप प्र-
गट यह छे सृगवृष्णा जेनां. उच्छली रहो छ लोनरूप समुद्र जेनां
सते आपत्तिभोगा भडार एवा मोहरूप उताकाना स्मरणे उत्तम
ध्यानरूप वृष्टिधो भेदो नास्तुं एहुं नवान नेवन्त आशट दोनासुं.
तनाय संसारनां व्रतन करवारूप धनने दूर करो । १३५ ।

हवे वे कान्दयो पापकद्वार बहे छे.

(नागिनीदृष्टन.)

प्रतिनिमपिदानं पुण्यतंपत्रिदानं.

વર્ષાસ્વસ્ય પુનર્વિશેષમહિમા યદ્વન્મયૂરધ્વનેઃ ॥
 તદ્ભવ્યા ઇહ કુત્રિકાપણનિભે પૂજ્યપ્રસાદોદયાત્,
 દાનાદ્યં ગણિમાદિવસ્તુવદલં ગૃહ્ણંતુ પુણ્યર્દ્યયે ॥૧૩૮॥

વ્યાખ્યાનેતિ । હિ નિશ્ચિતં વ્યાખ્યાનશ્રવણં સદૈવ મુદે-
 ર્પાય મવતિ । પીયુષં અમૃતં તસ્ય પાનં યથા સદૈવ ક્રિયમાણં
 ર્પાય સ્યાત્ । વર્ષાસુ વર્ષાકાલેષુ અસ્ય વ્યાખ્યાનશ્રવણસ્ય પુન-
 ર્વિશેષેણ મહિમા ભવતિ । કસ્યેવ । મયૂરધ્વનેર્યદ્વત્ વર્દિશબ્દસ્યેવ ।
 યથા વર્ષાકાલે મયૂરશબ્દસ્ય વિશેષપ્રભાવો માધુર્યં ચ સ્યાત્ ।
 ટુક્તં । સમય એવ કરોતિ વલાવલં, પ્રાણિગદંતં ઇતીવ શરીરિણા ॥
 શરાદિ હંસસલા પરુષીકૃતસ્વરમયૂરમયૂરમણીયતાં ॥ ૧ ॥ ત-
 સ્માત્ કારણાત્ હે ભવ્યાઃ । કુત્રિકાપણનિભે ક્રયાણકદૃશ્મદ્ભે
 ઇહ વ્યાખ્યાનશ્રવણે પૂજ્યપ્રસાદોદયાત્ દેવગુર્વાદિપ્રસાદોદય-
 પુણ્યર્દ્યયે ધર્મસમૃદ્ધયે દાનાદ્યં દાનશીલતપોભાવરૂપં । ગણિમાદિ-
 વસ્તુવત્ પૂર્ણફલાદિદ્રવ્યવત્ અલમસર્થં ગૃહ્ણંતુ અંગીકુર્વંતુ ભવંત-
 રિતિ શેષઃ ॥ ૧૩૮ ॥

જેવી રીતે અમૃતનું પાન હર્ષને માટે છે તેવી રીતે નિરંતર વ્યા-
 ખ્યાનનું સાંભળવું પણ નિશ્ચે હર્ષને માટે છે. વળી જેવી રીતે વર્ષા
 ઋતુમાં મયૂરનો શબ્દ વિશેષે આનંદ આપનારો છે તેવી રીતે વર્ષા
 ઋતુમાં વ્યાખ્યાનનું સાંભળવું પણ વિશેષ પ્રભાવવાળું છે. માટે હે
 ભવ્યજનો! તમે ક્રય વિક્રય કરવાના હાટ સમાન તે વ્યાખ્યાનને
 સાંભળવામાં દેવગુરુની પ્રસન્નતાથી ધર્મરૂપ સમૃદ્ધિને માટે ઘા-
 યને ભાવનાને સોપારીપ્રમુદ્ધ વસ્તુની પેટે સ્વીકારો ॥

वर्षांतर्वहुवर्द्धिनो नवरसैर्जाड्यक्रुधौर्वच्छिदः,

अश्वच्छ्रीजिनसन्निधेरभिनवाद्यारुख्यानरत्नाकरात् ॥

मादृग्वाग्लहरीस्फुटं शमसुधासम्यक्तवर्चितामणि—

श्रेयःस्वस्तरुमुख्यरत्ननिवहं गृह्णन्वनायामतः ॥३९॥

वर्षांतर्गति ॥ हे भव्याः । व्याख्यानरत्नाकरात् व्याख्यान
मेव रत्नाकरः समुद्रस्तस्मात् । शमः क्षमा न एव नृभ्यान् । सम्यक्त
मेव चितामणिरत्नं । श्रेयो मोक्षस्तदेव स्वस्तरुः वापद्रुप्तमुख्य
रत्ननिवहं तत्प्रभृतिरत्नसमूहः अनायासतो मथनादिप्रयास
नैव गृह्णन्तु अंगीकुर्वन्तु भवेत् शीत रोषः । किं रूपं रत्नसमूहं । मा-
दृग्वाग्लहरीस्फुटं मादृशो जनस्य वाग्लहणी नैव लहरी तथा
स्फुटं प्रकटीभूतं अन्तरापि समुद्रस्य रत्नं लहरी स्फुटीभतीति ।
शिक्षयादृशं सान्त्वनाकरात् । अभिनवात् नवीनात् । अमराभिन-
वत्त्वमात् । किं रूपात् । वर्षातः वर्षातिरसमे बहुवर्द्धिनः बहुवर्द्धि-
शीलात् । कः नवरसैः रत्नाकराद्विररसैः रसेः पानोपेक्ष ।
पुनः किं रूपात् । शास्त्रं सौम्यं गतः दोषस्तान्मेवैव चरुत्वात्
हिततीति ज्ञात्वा भेदं निश्चिन्नात् । एतः किं रूपम् । अम-
राभिनवं श्रीजिनः श्रीजिनस्य भोगेभ्यः समीपे रस्य न रत्नात् ।
अमरः समुद्रः वर्षावारे जलैर्बहुवर्द्धिते वायुना वा विचरन्ति समुद्र-
वर्षावारेण हीयते । तथा अ. जिते रत्नरत्नाकरात् रत्नं न
भवति । शिव वर्षावारे अ. जिते रत्ने शिवः अतः न रत्नं ।
अतोऽयं वर्षावारेण रत्नं न भवति ॥

वर्षास्वस्य पुनर्विशेषमहिमा यद्वन्मयूरध्वनेः ॥
तद्भव्या इह कुत्रिकापणनिभे पूज्यप्रसादोदयात्.
दानाद्यं गणिमादिवस्तुवदलं गृहंतु पुण्यर्द्धये ॥१३७॥

व्याख्यानेति । हि निश्चितं व्याख्यानश्रवणं सदैव मुदे-
र्पाय भवति । पीयुषं अमृतं तस्य पानं यथा सदैव क्रियमाणं
र्पाय स्यात् । वर्षासु वर्षाकालेषु अस्य व्याख्यानश्रवणस्य पुन-
र्विशेषेण महिमा भवति । कस्येव । मयूरध्वनेर्यद्वत् बहिःशब्दस्य ।
यथा वर्षाकाले मयूरशब्दस्य विशेषप्रभावो माधुर्यं च स्यात् ।
दुक्तं । समय एव करोति बलावलं, प्रणिगडंत इतीव शरीरिणा ॥
शरादि हंससखा परुषीकृतस्वरमयूरमयूरमणीयतां ॥ १ ॥ त-
स्मात् कारणात् हे भव्याः । कुत्रिकापणनिभे क्रयाणकहृद्म-
इह व्याख्यानश्रवणे पूज्यप्रसादोदयात् देवगुर्वादिप्रसादोदय-
पुण्यर्द्धये धर्मममृद्धये दानाद्यं दानशीलतपोभावरूपं । गणिमादि-
वस्तुवत् पूगीफलादिद्रव्यवत् अलमसर्थं गृहंतु अंगीकुर्वतु भवन्ति
रिति शेषः ॥ १३८ ॥

जेवी रीते अमृतनुं पान हर्पने माटे छे तेवी रीते निरंतर व्या-
ख्याननुं सांभलबुं पण निश्चे हर्पने माटे छे. वली जेवी रीते वर्षा
ऋतुमां मयूरनो शब्द विशेषे आनंद आपनारो छे तेवी रीते वर्षा
ऋतुमां व्याख्याननुं सांभलबुं पण विशेष प्रभाववालुं छे माटे हे
भव्यजनो ! तमे क्रय विक्रय करवाना हाट समान ते व्याख्यान-
सांभलवामां देवगुरनी प्रसन्नताथी धर्मरूप समृद्धिने माटे दा-
तप अने भावनाने सोपारोप्रमुख वस्तुनी पेढे खरीद करो ॥१३८॥

मूल, टीका अने भाषांतर सहित.

(१३१)

वर्षातर्वहुवर्द्धिनो नवरसैर्जाड्यक्रुधौर्वच्छिदः,
शश्वच्छ्रीजिनसन्निधेरभिनवाद्यारुख्यानरत्नाकरात् ॥

मादृग्वाग्लहरीस्फुटं शमसुधासम्यक्तवर्चितामणि-
श्रेयःस्वस्तरुमुख्यरत्ननिवहं गृह्णंत्वनायामतः ॥३१॥

वर्षांतराति ॥ हे भव्याः । व्याख्यानरत्नाकरात् व्याख्यान
विरत्नाकरः समुद्रमन्मात । शमः क्षमा न एव मुखात् । सम्यक्त
मेव चिन्तामणिगन्तं । श्रेयो मोक्षस्तदेव स्वस्तरुः कापट्टमन्मुख्य
रत्ननिवहं तन्मभूतिरत्नसमृद्ध अनामामतो मथनादिप्रयाम । मा-
नैव गृह्णंतु अंगीकुर्वंतु भवंत इति नेपः । किं रूपं रत्नसमृद्धं । मा-
दृग्वाग्लहरीस्फुटं मादृशो जनस्य वाग्वाणी भैव लहरी तथा
स्फुटं प्रकटीभूतं अन्यथापि समुद्रस्य रत्नं लहरी स्फुटीभूति ।
किं रत्नाद्रव्याख्यानरत्नाकरात् । अभिनवात् नवीनात् । अम्याभिन
वत्त्वमाह । किं रत्नात् । वर्षातः वर्षात्तस्यैव वृद्धिर्जनः वृद्धिर्जन
शील्यात् । कैः नवरसैः शृण्वाग्लहरीरसस्यैः रसैः पानीपेश ।
पुनः किं रत्नात् । जाड्यक्रुधौर्वच्छिदः । पुनः किं रत्नात् । शश्व-
च्छिन्नतीति जाड्यक्रुधौर्वच्छिन्निरत्नात् । पुनः किं रत्नात् । शश्व-
च्छिन्नं श्रीजिनः श्रीजीवरत्नः संनिधः समीपे रस्य स रत्नात् ।
अनरः समुद्रः वर्षाविते लहरी रत्ने वृद्धिर्जनः च निवर्तते प्रत्युत
रत्नाजनेन क्षीयते । मया श्री जिने नृसीनामरत्नं समुद्रे न
भवतः किं वर्षाविते श्री जिने समुद्रे निवर्तते अने तु सर्वदेव ।
असौ श्री वर्षाविते समुद्रे ॥

હે ભવ્યજનો ! વર્ષાકાલને વિષે શૃંગારાદિ નવ રસોથી વૃદ્ધિ પામતા, મૂર્ખાઈ અને ક્રોધ રૂપ વડવાનલને છેદન કરતા તે મજ જેની પાસે નિરંતર શ્રી જિનરાજ નિવાસ કરે છે એવા મહાન વ્યાખ્યાન રૂપ સમુદ્રથી મહારા સરસ્વા પુરુષોની વાળીવડે પ્રગટ થયેલાં (ઉપશમરૂપ અમૃત, સમાર્કિત રૂપ ચિંતામણિ અને મોક્ષરૂપ કલ્પવૃક્ષ વિગેરે) રત્નના સમૂહોને તમે મથન કરવાના પ્રયામ નિ નાજ ગૃહ્ણ કરો. આ કાવ્યને વિષે સમુદ્રને અભિનવ વિશેષ આપ્યું છે, તેનું કારણ એ કે, જે ઘીજો સમુદ્ર છે તે વર્ષા ઋતુમાં વહુ વૃદ્ધિ પામતો નથી અને વડવાનલને છેદે છે તેમજ પોતે વડવાનલથી શોષાય છે અને વ્યાખ્યાનરૂપ સમુદ્ર વર્ષા ઋતુમાં વૃદ્ધિ પામે છે, તથા ક્રોધ અને મૂર્ખાઈરૂપ વડવાનલને વૃદ્ધિનો નાશ છે. વળી આ ઘીજા સમુદ્ર પાસે લક્ષ્મીનારાયણ રૂપ જિનેશ્વર પણ વર્ષાઋતુમાં રહે છે અને વ્યાખ્યાનરૂપ સમુદ્ર પાસે નિરંતર વસે છે એજ હેતુ છે ॥ ૧૩૦ ॥

હવે બે કાવ્યથી પુણ્યતિર્થોદ્ધાર કહે છે.

(અનુષ્ટુપવૃત્તઃ.)

સાષ્ટમી વ્યભિચારાય, શ્રેયઃકર્મણિ કિં યયા ॥

તુલ્યઃ પક્ષદ્વયેઽપિંદુર્વૃતઃ પક્ષાંતરસ્થયા ॥ ૧૪૦ ॥

મેતિ । સા ષષ્ટમી તિથી શ્રેયઃકર્મણિ પુણ્યકર્મણ્યે કિં વ્યભિચારાય વિનાશદંત્રે સ્યાત આપિ તુ મોક્ષકાર્યોયંય ભવતિ । પક્ષાંતરસ્થયા પક્ષયોરંતરં પક્ષાંતરં તસ્મિન્ તિથિત્વે ન્યા । પક્ષદ્વયમવ્યવર્તમાનયા ॥ ૧૪૦ ॥

મૂલ, ટીકા અને भाषांतर सहित. (૧૩૩)

શુદ્ધ અને ક્ષણ એવા એ પદના મધ્ય ભાગને વિષે રહેલી એવી
જે બાદમે ચંદ્રને સરસી રીતે ધારણ કર્યો છે તે બાદમ શું પુ-
ણ્યનાં કાર્યનો નાશ કરવાનું કારણ થાય છે? અર્થાન્ નથી થતો.

एकैकापि हि पुण्याय. भूतेष्टापि तदंतिके ॥

योगे किं त्वद्वિवेलायां, गंगायमुनयोरिव ॥૧૪૧॥

एकैकेति । भूतेष्टा चतुर्दशी हि निश्चितं एकैकापि पुण्याय
न्यात् । किं तु तदंतिकेऽपि पूर्णिमामावास्येऽपि पुण्याय भवनः ।
एतदेव दृष्टान्तेन दृढयन्नाह । गंगायमुनयोर्योगे अद्विवेलायामिव ।
यथा गंगायमुनयोर्योगे समुद्रस्य वेलायां तीर्थत्वं भवति तथा ॥૧૪૧॥

ગંગા અને જનુના એ એ નદીયોજ તીર્થ છે પરંતુજ નહિ પણ
તે એ નદીયોના યોગથી જેમ સમુદ્રનો છેલા તીર્થપણું પામે છે
તેમ પણ એક ચાંદ્રરાજ પુણ્યને અર્થે નથી પરંતુ તેનો પાસે રહેલી
પૂનમ અને અમાસ તે પણ પુણ્યને અર્થેજ છે ॥ ૧૪૧.

एवै एक. धाव्यधी रक्षाद्वार बहे छे

(સ્તવગદ્યનમ.)

अर्हश्चिंतामणित्वं कनककुसुमतां पंच यद्भूषणानि.

यस्यां मत्कंकणत्वं दर्शति च सततं पंच यद्भूषणानि॥

धर्मः निश्चार्यतार्यः सगुणपदगजो योगकस्तद्भૂषणाली.

ધાર્યા , સગુણ પદગજો યોગકસ્તદ્ભૂષણાલી.

सम्यक्त्वं शममार्दवार्जवनिरीहत्वं शिवायास्तु वः १४३

કલ્પેતિ । પર્યુષણામહઃ પર્યુષણાપર્વોત્તમવસ્તુદેવ મિતિપ-
તિઃ નૃપો વો ગુપ્માકં શિવાય મંગલાય મોક્ષાય વાસ્તુ ભવતુ । કિં
કુર્વન્ । જને લોકેઽતિવિષમં દુષ્ટં મિથ્યાત્વકોપાદિકં આદિશ્ચ-
વ્દાત્ માનમાયાલોભરૂપં પંચકુલં કૃષ્ટા નિઃકાચ્ય નવં નવીનં ભ-
વ્યં પ્રધાનં પંચકુલં સ્થાપયન્ સ્થાપનાં કુર્વન્ । કિં તત્ ભવ્યં પંચ-
કુલં । ૧. સમ્યક્ત્વં. ૨. શમઃ ક્ષમા. ૩. માર્દવં મૃદુત્વં. ૪. આર્જવં
સરલત્વં, ૫. નિરીહત્વં નિર્લોભત્વં. । કિં રૂપઃ મિતિપતિઃ । કલ્પા-
ધ્યાનકૈઃ કલ્પમિદ્ધાંતવ્યાધ્યાનૈરેવ પંચદિવ્યૈર્હસ્તાદિભિર્નિદેનઃ
રાજ્યે સ્થાપિતઃ । પુનઃ કિરૂપઃ । ભવ્યૈર્ભવિકલોકૈઃ કૃત્તઃ કૃતોઽ
ભિપેકોત્તમવઃ પદ્માભિપેકો ચમ્ય સ તથા ॥ ૧૪૩ ॥

हे भव्यजने ! कल्पमुद्रना व्याख्यानरूप पंचादिव्य-हस्ति वि-
नेत्येव राज्य उपर स्थापन करेलो अने भविकजनेय कव्यो हे प-
द्माभिपेक जेने एवो पर्युषणपर्वोत्तम रूप राजा लोकने दिने अति
विरम एदा मिथ्यात्व प्रोद्ध. मान माया अने रोनरूप पंचकुलने
दूर करो सम्यक्त्व, क्षमा, बौमलपणु सरलपणु अने निर्लोभपणु
ए रूप उत्तम नदीन पंचकुलनु स्थापन करेलो एवो तमारा कल्या-
णने धर्म धावो ॥ १४३ ॥

(सङ्गग्रहणम्)

चेतःस्थालं विशालं कलमकणगणः श्रावकाणां गुणाली,
सम्यक्त्वं नहुकूलत्रितपमनुपमं नालिकेरं विवेकः ।

5-11

1947

स्याच्चेद्वैहिकमेव किंचन ततो यद्वा सवित्रा यथा ॥
तद्वत्किं शशिदीपतारमणिभिर्विश्वप्रकाशो भवे-
देवं मंगलदीपकोच्चशिखयाद्याष्टादिका शंसति ॥

सौर्यामिति । अथाद्याष्टादिका मंगलदीपकस्योच्चशिखया
कृत्वैवं शंसति कथयति । एवमिति किं । हे भव्याः । एकोऽर्द्धदी-
पो जित एव हि निश्चितं शाश्वतं नित्यं सौर्यं कुर्यात् ।
एक शब्दोऽन्यवच्छेदकः । तु पुनः सौर्यैः सूर्यैः कृत्वा सुखं
स्याच्चेत्तर्हि किंचन अल्पं ऐहिकमेव सुखं भवेत् । वायवा ।
यद्यन्मादृतोः यथा सवित्रा सूर्येण कृत्वा विश्वप्रकाशो भवेत् त-
द्वत् तथा शशिदीपतारमणिभिः चंद्रदीपकनक्षत्रग्नैः कृत्वा किं
विश्वप्रकाशो भवेत् अपि तु न स्यात् । मंगलदीपक एको दीपको
भवति तन्निपादेव वदति ॥ १४७ ॥

पौलो धडाड. मंगल दीपकानां उचो शिखया एव दहे छे वे.
शाश्वत सुख तो एका एका जितगज्ज आने शबे छे अने वदति
दीपक देवता जो आरे तो ते एका आ लोकना अतर सुख अने
ते उद्यांत शबे छे वे सूर्य जेवो दिशते प्रकाश दने छे तेने प्र-
काश एव दीपक. ताग अथवा तो मणिजोथां एव सुं शब दने?
आर्षात् नह आर । ॥ १४७ ॥

गगते रजितोऽर्द्धोऽग्निपुगलं पाणिद्वयेनार्चयन्.
ताम्रभाद्वयमेनाब्दं परमेव स्वर्गापदनां भजेत् ॥

स्वच्छत्रत्रयसंपदे दिशति वो येनैष रत्नत्रयं,

त्रिःपुष्पांजलिसंज्ञया ज्ञपयतीत्यष्टाहिका द्युत्तरा ॥

त्रैलोक्यमिति । द्युत्तरा तृतीयाष्टाहिका त्रिः त्रिवारं पुष्पांजलिसंज्ञया कृत्वा इत्थेवं ज्ञपयति । इतीति किं । यस्य देवस्य त्रयाणां पादानां समाहारस्त्रिपदी (उपमेवा विगमेवा ध्रुवेवा) इति लक्षणा तनुः शरीरं यस्या सा त्रिपदीतनुः त्रिपदीशरीररूपा त्रिपथगा गंगानदी अन्वहमहर्निशं त्रैलोक्यं स्वर्गमृत्युपानाललक्षणं प्रीणानि पवित्रयति मनोपयति वा । तं त्रिकालविदुरं अतीतानागतवर्त्तमानकालत्रयवर्त्तमानवस्तुज्ञानारं देवं त्रिषु कालेषु प्रभात मध्यान्हमध्यालक्षणेषु त्रिशुद्ध्या मनोवाकायनैर्मल्येन स्वच्छत्रत्रयसंपदे निजच्छत्रत्रिकलक्ष्मीनिमीत्ताय मह पृजय । हे भव्य इति शेषः । येन कारणेन एषो वीतरागो देवः स्वच्छत्रत्रयसंपदे स्वकीयच्छत्रत्रयलक्ष्मीनिमीताय रत्नत्रयं ज्ञानदर्शनचान्त्रिरूपं दिशति ददाति । इति त्रिः कुसुमांजलिसंज्ञामिषात् कथयति ॥ १४७ ॥

श्रीजी अष्टाह. त्रय पुष्पांजलिनी संज्ञायी एन समजावे छे के. हे भव्यजन ! जेनी 'उपमेवा. विगमेवा. ध्रुवेवा नप त्रयपदना शरीरवाली गंगा त्रयलोवने निरंतर पवित्र करे छे एवा त्रिकालना जाण धी अहिंत देवने प्रनात. मध्यान्ह अने सायंवाल्ने विदे मन. वचन अने वायानी शुद्धिये करीने पूजन कर के. जेयो करीने ते देव. पोटाना छत्रत्रयनप संपत्तिने अर्थ रत्नत्रय (ज्ञान दर्शन अने) देन बापे छे ॥ १४७ ॥

મૂલ. ટીકા અને ભાષાંતર સહિત. (૧૪૩)

મૃત્યુ ન્યજી દદ નથા મોટા, નાંગવા. કદવા. કોત્તેલા. કાટા અને
ગ્યામ પમ હુ પ્રકારના રમ્મને પળ મનના દદપનાર્થે ન્યજી દદ પુ
ધ્યાં. જલ ધ્વનિ. વાયુ. વનસ્પતિ અને ધ્રુવ ઝીંધોને રક્ષણ કરવા
થી હુ ધનરના અને હુ પાપના પમ વાર મેઢવાનુંત્ય ધનના ૧૧૭

મતાપિ વ્યગ્નનાનિ મતનસ્વહ્વાગણ્યદો મતમ્ભી-

હેતૃનિ ત્યજતાશુ પુણ્યનૃપતેઃ ક્ષત્રાણિ ગજ્યાંગવત્ ।

મતાપ્યાપ્નુત મતમ્ભૃમિવગૃહે તત્ત્વે વસંતુ સ્વયં.

મત્સતત્ત્વગ્ગીતયૈતત્ત્વમુવાચાણાદિકા મતમ્ભી । ૧૫૧ ।

ल फल, चंद्रम दांघो, नैवेद्य ए विगेरेथी वाठ प्रकारी पूजाचे करीने ते देवता पूजा करणे के. जे देव ते पूजाथी प्रसन्न थई त-
मने तेथु पद आपणें के जे पदथी दुष्ट वाठ फलमंस्प आपत्तिये करीने पण संसारमां पदयापणुं नहि थाय. ॥ १५२ ॥

नैतेऽप्येत इवोपमानविगमादष्टाहिका वासरा,
एकैकोच्चकला इतीदुसदृशाः किंचित्त्वभूवन्निमे ॥

श्राद्धस्वांतपयोधिनेत्रकुमुदश्रेणीचकोरेक्षणो-

ल्लासाय स्मरतापमोहतिमिरोच्छित्यै यतोऽहर्निशम् ॥

नैत इति । एतेऽपि पूर्वोक्ता अष्टाहिका वासरा एते इव अष्टा-
हिका दिना इव न विद्यन्ते । कुतः । उपमानविगमात् अन्योन्योप-
मानराहित्यात् । इमे अष्टाहिका वासरा एकस्मादेकस्मादुच्चाऽधिका
कला मोहिमा येषु ते एकैकोच्चकलाः तथा एवं विधाः संति । इति
हेनोरिमा अष्टाहिका वासराः किंचित् स्तोत्रं इंदुसदृशाश्चंद्रसमाना
अभूवन् भवन्तिस्म । चंद्रा अपि एकस्मादेकस्मादधिककलाः स्युः ।
यतो यस्मात् कारणात् अहर्निशं निरंतरं श्राद्धस्वातं श्रावकचित्त-
मेव पयोधिः समुद्रः तस्योल्लानाय इमे स्युः । पुनः श्राद्धनेत्राण्येव
कुमुदश्रेणी कुवल्यावली तस्या उल्लासाय स्युः । पुनः श्राद्ध
एव चकोरास्तेषामिक्षणानि नेत्राणि तानामप्युल्लासाय स्युः । पुनः
स्मरस्य नापः स्मरतापः मोह एव तिमिरं मोहतिमिरं स्मरतापश्च
मोहतिमिरं च स्मरतापमोहतिमिरे तयोस्च्छित्यै विनाशाय स्युः
॥ १५३ ॥

ए पूर्वे कहेला अद्भुता दिवसो उपमारहित होवायी ते पंक्ते
न होय तेवा देखाय छे. वली तेओ एऊ एकथी अधिक महिमा-
वाला होवाने लीधे कांश्चि चंद्रसमान छे ते कारणमाटे ते दिवसो
श्रावकनां चित्तरूप समुद्रमा उल्लासने माटे, श्रावकनां नेत्र रूप
मुदनां पंक्तिना हर्षने माटे अने श्रावक रूप चकोरनां नेत्रना आनं
दने माटे हो घली कामदेवना तापना नाशने अर्थे अने मोह रूप
अंधकारना क्षयने माटे पण हो. ॥ १५३ ॥

हवे ये काव्यथी दीपोत्सवद्वार कहे छे.

(वसंततिलकावृत्तम्.)

कल्याणकं भगवतां धुरि यत्र चाभूत्,

श्रेष्ठः स एव दिवसः पुनरागतोऽद्य ॥

श्रीवीरमोक्षदिवसोद्भवदीपपर्व,

यद्वत्ततः सुकृतिनोऽत्र महोऽनुवर्षम् ॥ १५४ ॥

कल्याणकामिति । यत्र यस्मिन् दिवसे भगवतां तीर्थकराणां
धुरि मुख्यं कल्याणकं अभूत् । स एव श्रेष्ठः दिवसोऽद्य पुनरा-
गतः प्राप्तः । श्रीवीरमोक्षदिवसोद्भवदीपपर्व यद्वत् श्रीवीरप्रभुनिर्वा-
णदिवसोद्भूतदीपोत्सवपर्व यथा । ततः तस्मात्कारणत्वं सुकृतिनः
पुण्यवंतः पुरुषा अनुवर्षं वर्षं वर्षं अनु इति अनुवर्षं प्रतिवर्षं अत्र
दिवसे महः उत्सवं कुर्वतु इति शेषः ॥ १५४ ॥

जे दिवसे श्री वीરપ્રભુના નિવાર્ણ કલ્યાણથી ઉત્પન્ન થયેલા

मूल. टीका अने भाषांतर सहित. (१४७)

दीवालीना पर्वती पेठे श्री तीर्थकरोलुं धुरंधर कल्याणक हे ते
सति उत्तम एवो दिवस बलो भाजे प्राप्त थयो. नाटे पुण्यवंत मा-
णसोय दरेक वर्षमां वा कल्याणकना दिवसने विदे उत्सव करवो.

(शार्दूलविक्रीडितहचम्.)

तद्व्यानोज्ज्वलदीपकः प्रविलसत्स्वाध्यायमेरात्रिकः,
कल्पाचारस्तुभोजनः सुगुणवाक्तांबुलशोभाशुभः ॥
अश्रीनिर्गमलक्ष्म्युपागमजयज्येष्ठावनामोत्तरः,
शीलालंकृतिभाग् मुदे भवतु वोऽर्द्धद्वर्मदीपोत्सवः १५५

नद्व्यानोति । अर्द्धद्वर्म एव दीपोत्सवो दीपालिकापर्व वो तु-
प्पाकं मुदे हर्षाय भवतु । किं भूतो दीपोत्सवः । नद्व्यानानि प्रधा-
नानान्येव उज्ज्वला दीपका यत्र न तथा । पुनः किं रूपः । प्र-
विलसंतो देदीप्यमानाः स्वाध्याया एव मेरात्रिकाणि यत्र न तथा
पुनः किं रूपः । कल्पाचारस्तुभोजनं प्रगल्भभोजनं यत्र न ।
पुनः किं रूपः । सुगुणानां प्रगल्भगुणानां वाणि वाग्येव तांबूलशोभा
तनाशुभो मनोहरः । पुनः किं रूपः । अश्रीनिर्गमनेन अश्रीनिर्ग-
मनेन लक्ष्म्युपागमनेन लक्ष्मीन्मागमनेन जनेन विजयेन ज्येष्ठान-
मेन सुवर्णिप्रपातेन च उत्तरः उत्तरः । पुनः किं रूपः । शीलालं-
कृतिभागं भजतीति न तथा ॥ १५५ ॥

उत्तम श्याम रूप शालाचक्रान्त रजिष्वाते देदीप्यमान नर
श्याम न्याते कल्याणक एव उत्तम भोजन हे ते विदे

त्वं वर्द्धयानि अज्ञानं चापाकरोति । दुग्धमपि शरीरं वर्द्धयानि तापं
च निराकरोतीति श्राव्यं ॥ १५६ ॥

हे भव्यजनो ! उपशम रूप दहो अने मोक्ष रूप घांनो वृद्धि
करनाए पशुं जे सिद्धांत रूप दुग्ध तेना सनान सारभूत एवा व्या
स्यानते बहु आदरथो नांनलीने तूम धया छता तेने (व्याख्यानरूप
दुग्धने) न्यजी देशो नहि कारण ते व्याख्यान रूप दुग्धनी हयणां
पण पाचना कराय छे अने तेथीज सम्यक्त्व रूप शरीरनी वृद्धि
करनाए तथा अज्ञान रूप तापने भेदो नाग्ननाहं ते व्याख्यान रूप
दुग्ध अवगरे तनारा सरसा भव्यजनाए बहु तृपार्थी पान एग्या
सोम्य छे ॥ १५६ ॥

सिद्धांतांबुधिसंभवेऽथ विरते व्याख्यायने मद्रसै-

दृष्टांतैः सकपायतापजनहृद्रूमिं शमित्वाभितः ॥

तप्तक्षेत्रधरासु वित्तवपनं कुर्वंतु वः पुण्यतो-

निःसप्तत्यस्तनेतिभीति विचित्रं शस्यं यथा स्याज्जनाः॥

निद्रावेति । हे राजनाः । तप्तक्षेत्रधरासु तप्तक्षेत्राणि जित-
भुवनादीनि तान्येव धराः शृङ्खलानाम् वित्तवपनं कुर्वंतु । नि सति
वित्तवपनं कुर्वंतु । व्याख्यानने व्याख्यानमेवेऽथ जिते सति । वि
कृता । मद्रसैः प्रशान्तमेष्टांतैः यथा । वपनवपनेन सप्त वपने
ये ते तथा विज्ञा जनान्येषा हृद हृदय क्षेत्रे भूमि कुर्वन्तः
शमित्वा भित्तः । नि रूपे व्याख्यानने । सिद्धांतबुधिसंभवे सि-
द्धांतसंभवे । सप्तः । व्याख्यानं सप्तत्यस्तनेति । सप्तत्यस्तने
धन्य सप्त । कीर्त्यं शस्यं । निर्गन्तव्यसंस्तव्यं सप्त-संस्तव्यं

भीतिर्यत्र । अन्यस्मिनापि मेघे जलैर्भूमि सिक्त्वा विरते सति लोकाः
क्षेत्रेषु धान्यं वर्पति तर्हि धान्यं अतिदृष्ट्यादिङ्गितिसप्तकभयरहितं
सत् विविधं स्यात् ॥ १५७ ॥

हे सज्जन पुरुषो ! सिद्धांत रूप समुद्राधी उत्पन्न थयेलो व्या
ख्याण रूप मेघ, दृष्टांत रूप उत्तमजले करीने कपायना तापवाला
जगोनां हृदय रूप पृथ्वीने सिंचन करीने विराम पामे छते तमे
सातक्षेत्र रूप पृथ्वीने विषे वित्तुं वाचबुं करो के, जेथी पुण्यने
कौंधे सात व्यसन रूप सात इतीना भय रहित एवुं बहु प्रकारुं
धान्य तमने प्राप्त थाय. ॥ १५७ ॥

हवे एक काव्यधी कार्तिक चातुर्मासद्वार कहे छे.

व्याख्यानांबुधरोपदेशसलिलैः सुश्रावचेतः सरः-

पूर्तिः कीर्तिनदीततिर्मलरजश्छित्तिश्च यत्राभवत् ॥

वालश्रावकभेककेकिपठनस्वाध्यायकोलाहलं,

सत्कृत्यान्नफलाय वो भवतु तद्वर्षाचतुर्मासकम् ॥ १५८

व्याख्यानेति । यत्र वर्षाचतुर्मासके व्याख्यानमेव अंबुधरो मेघ-
स्तस्योपदेशैरव सलिलैर्जलैः कृत्वा सुश्रावचेतस एव सरसः स-
रोवरस्य पूर्तिः पोषणमभवत् । यत्र च तैः कीर्तिरेव नदी तस्याः
ततिः श्रेणिः प्रवाहोऽभवत् । मलरजश्छित्तिश्च पापरजःस्फेदन-
मभवत् । तद्वर्षाचतुर्मासकं कार्तिकचतुर्मासकं वो युष्माकं सत्कृत्य-

न्न धान्यं तस्य फलाय भवतु । अत्र तु प्रधानकरणीयं फलति ।

मासे तु धान्यं फलतीति । कि रूपं तच्चतुर्मासकं । वाल-

મૂલ. ટીકા અને ધાપાંતર સહિત. (૧૬૧)

શ્રાવકા एव भेका दुर्दुराः केकिनो मथूरास्तैषां पठनं स्वाध्यायश्च
तयोः कोलात्त्यो यत्र तत्तथा ॥ १५८ ॥

જે કાર્તિક ચોમાસાને દિવે વ્યાખ્યાન ન્પ મેઘના રપદેશનપ
જલચહે મુદ્રાવકના ચિત્ત ન્પ તલાવો મરપૂર થાય છે કીર્તિનપ
નર્દાનો પ્રવાહ વહે છે અને પાપ ન્પ રજનો નાશ થાય છે તે જા
તશ્રાવક ન્પ દેહકા ધને મોરના અમ્વાનનો છે શબ્દ જેને વિષે
પ્રયુ કાર્તિક ચોમાસુ તમારા સત્કૃત્ય ન્પ ધ્યાનનાં ફાલને અર્થે થાયો

એવે એક કાવ્યર્થી વિતારદ્ધાર વહે છે.

(સ્વશ્વરાદ્યત્તમ.)

यस्य शीतोष्णवाले प्रथमवयसि तत्परमं बुद्धिं दिशन्.
येनांते स्यात्सुखीतोदयसपि तदोऽदेत्य बुद्धिं दिशन्
नानार्त्तिर्ययात्रा श्रुतधरत्तमं संगयातः श्रुतायः.
मुक्तालोपयवातिः प्रवचनसहिता मृद्वोपायतो यत् ॥

भीतिर्यत्र । अन्यस्मिनापि मेघे जलैर्भूमि सिक्त्या निरस्ते सति लोकाः
 क्षेत्रेषु धान्यं वपन्ति तर्हि धान्यं अतिदृष्ट्यादिइतिसप्तकभयराहितं
 सत् विविधं स्यात् ॥ १५७ ॥

हे मज्जन पुरुषो ! सिद्धांत रूप समुद्रार्थी उत्पन्न थयेला व्या
 र्ण्याण रूप मेघ, दृष्टांत रूप उत्तमजले करीने कषायना तापयला
 जपोनां हृदय रूप पृथ्वीने सिंचन करीने निगम पामे छेते तमे
 सातश्रेय रूप पृथ्वीने विषे वित्तनुं वाचशु करे के, जेथी पुण्यां
 लीधे सात व्यगन रूप सात इतीना भय रहित णु पदु प्रसागु
 धान्य तमने प्राप्त थाय. ॥ १५७ ॥

हने एक कान्यथी कार्तिक चानुर्मागछार कहे छे.

व्याख्यानांबुधरोपदेशरालिलैः सुश्रावचेतः मरः-

पुनैः कीर्तिनदीततिर्मलग्जच्छित्तिश्च यत्राभवत् ॥

वान्धश्रावकभेकेकेकिपठनस्वाध्यायकालाहलं,

गन्धन्यान्नकन्याय वो भवतु तद्वरीचनुर्मागकम् ॥ १५८ ॥

व्याख्यानांत । यत्र वपन्तिनुर्मागिकं व्याख्यानमेव अंतुर्मागं भव
 स्तन्मरोपदेशस्य गन्धर्वजलैः कन्या सुश्रावचेतस्य एव मरः म
 रोदस्य पुनैः पोषणभवत् । यत्र च नैः कीर्तिनोप नदी कर्मा
 दनैः श्रौतः प्रयत्नोदभवत् । यत्र च नैः श्रौतश्च पापराजः श्रौत
 भवत् । तदर्थं तदुपमाकं कार्तिकचनुर्मागिकं यो मरः कं र
 र्मागं तन्मं दस्य कन्याय भवत् । यत्र नृ प्रसादस्यार्थाय कार्ति
 कं तदुपमाकं तदुपमाकं तदुपमाकं । तदुपमाकं तदुपमाकं । तदुपमाकं

શ્રાવકા એવ મેકા ઘડુરાઃ કેકિનો મયૂરાસ્તેપાં પઠનં સ્વાધ્યાયશ્ચ
તયોઃ કોળાહલો યત્ર તત્તથા ॥ ૧૬૮ ॥

જે કાર્તિક ચોમાસાને વિષે વ્યાખ્યાન નપ મેથના ઉપદેશનપ
જન્મકે સુશ્રાવકના ચિત્ત નપ તલાવો મરપૂર થાય છે. કોર્તિનપ
સર્ગનો પ્રવાહ વહે છે અને પાપ નપ રજનો નાશ થાય છે ને જા
નશ્રાયરુ નપ ટેડકા અને મોરના અભ્યાસનો છે શબ્દ જેને વિષે
પણ કાર્તિક ચોમાસું તમારા સત્કૃત્ય નપ ધ્યાન્યનાં ફળને અર્થે ધાઓ.

એવે એક વાચ્યથી વિહારદ્વાર કહે છે.

(ત્વન્ધગટત્તમ.)

ધનૈ રીતોજ્જકાલે પ્રથમવયનિ તત્કર્મ કુર્વીત વિહાર.
યેનાંતે સ્થાતુરુચીનો વપસપિ તદ્દહોડેત્ય કુર્નો વિહારમ્
નાનાર્તિનીર્યયાત્રા શ્રુતધરનમનં તંજાયાંતઃ શ્રુતાયઃ.
શુદ્ધાત્રોપવ્યવાતિઃ પ્રવચનમહિમા મૂઢોદોદાપતો યત્ ॥

સદ્ સતિ । સદે તિદે રીતોજ્જકાલે રીતિવતે સ્થાતુરુચી
ચ મયમ્વરાતિ યૌજનાનગરા તત્કર્મ કર્મ વિહાર સંદેનઃ કુર્વીત
વિગધીત' । એન કર્મણા કર્મણેન એને મારી કર્મણે કુર્વીત
યાં ચ વિગદ સુતી મરતિ । સ્તોક્કાલ સ્થાતુરુચી સ્થાતુરુચી
તત્કર્મ પ્રવેચ નાના વપસપિ વિહારં કુર્નો વિહારે । સદ્મત
સામ્પાદ્યતે વિહારગજાગળાંતે વિહાર મરતિ । શુદ્ધાત્રો
તિદા . સુધીરિત્તમ સ્થાતુરુચી મરતિ । એવે

मंशयांतः मंदेहापोढः स्यात् । अत एव न श्वनायः सिद्धांतजायः
 पदं निर्दिष्टं भवं आधारः उपनिषत्प्रकरणं तयोर्गतातिः प्राप्तिः
 स्यात् । मूढतोमान् मर्त्यस्य प्रतिगोमान् प्रवचनमहिमा प्रवचनम्
 जिनशासनस्य जिनभिद्धानस्य सा महिमाऽतिशयः स्यात् । एते
 विद्वान्कर्मनो जायन्ते यतो विद्वान्ममः ॥ १५९ ॥

विद्वान् माणसे शिवसे, शिवाग्रामां, उनालामां अने युनायल
 मां तेन कार्ये कर्णु जोडण के, जेथी रात्रीमां, बर्षाकालमां अने
 तुल्लासथामा सुणी श्वनाय. एज कारणथी अमे पण ते कार्यने जा
 णी विद्वान् करीए छोर के, जंथी नाना प्रकारना अर्हंतना तीर्थना
 यात्रा, विद्वान्ना जाण पण मुर्खादिने नमस्कार, शास्त्रना सशय
 नो नाश, शुद्ध एवा आधार अने उपाधेनो लाभ तेमज मूर्खजने
 प्रतिगोव कर्णथी जिनशासननो उन्नति प सघलु थाय छे. आत्रां
 कारणथी अमे विद्वान् करीए छोर. ॥ १५९ ॥

हवे एक काव्यथी कार्तिकपारणरु कहे छे.

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्.)

चातुर्मासिकमेकपारणदिनं नूनं फलं प्राप्नुयात्,
 भर्तुर्वार्षिकमप्यवाप न कथं श्रेयांस एकाह्यपि ॥
 स्थानस्थाननिखातकोटिविभवः कोटीश्वरः किं भवेत्,
 कोटिमूल्यमहामणिं करतले किं खेलयन्नापरः ॥ १६० ॥

चातुर्मासिकमिति । नूनं निश्चितं एकमेव पारणदिनं चतु-
 र्मासेषु भवं चातुर्मासिकं तपःफलं प्राप्नुयात् लभते । अत्रार्थे जैन

दृष्टान्माह । श्रेयांनः श्रेयांनकुमारः एकाह्वयपि एकस्मिन् दिव-
सेऽपि धर्तुः श्रीआदिनाथस्य वार्षिकं पारणकं कारयन्निति शेषः
वार्षिकं वर्षोत्पन्नं तपःफलं कथं किं नावाप । अपि तु श्रेयांस
एकादिनेऽपि वार्षिकमपिफलं प्रापैव । अमुमेवार्थं लोकदृष्टान्ते न दृ-
ष्ट्यान् ॥ स्थाने स्थाने निम्वातो भूमौ खनित्वा म्थापितः कोटिर्न-
ग्या विभवो द्रव्यं येन न तथा एवंविधः पुष्पः किं कोटीश्वरो
भवेत् । नयरोऽन्यः करतले हस्तमध्ये कोटिमूल्यमगामाणि खन्यन्
किं कोटीश्वरो न भवेत् अपि तु द्रावपि कोटीश्वरो भवतः ॥१६०॥

एक पणिजाना दिवसप्रत्ये ओमास्तानु फल प्राप्त प्राप्त ये ज
हो वे. श्रेयांसकुमारं एकज दिवसे श्री आदिनाथने पाण्णु धराते
शु धर्तु फल नभी मेत्तनु ? दृष्टान्त वारे से वे स्थान स्थान दो
औपगमायादु अन्य भूमिमां जादी गगनागे मागत श धर्तुश्च
संवेद ? अने दोसे कोटीश्वरना स्थाने हास्तो धर्तुश्च
कोटीश्वर न धर्तुश्च धर्तुश्च कोटीश्वर धर्तुश्च ॥ १६० ॥

हरे दे वास्तवी स्वर्गादेतत्त वारे वे

नीतिर्द्वैतधर्मपौरुषस्वरागतवराहृति.

नीतिं यन् वगति भूतिस्तुलां स्वीकृतिनृतिरिति

तमिः नृतिगतिरिति यत्तु इति नृति नृतिरिति

वैः वै नृति पुनः पतिरिति पतिरिति नृति नृति

नीतिर्द्वैतधर्मपौरुषस्वरागतवराहृति नृति नृति
नृति नृति नृति नृति नृति नृति नृति नृति

પુસ્તકાગારપ્રેક્ષણાન્વયમં અનુક્રમં અતિ નીતં । મત્ત દાનં શ્રી જા-
 લિભટ્ટાદિત્વ શ્રીજાલિભટ્ટાદિપુસ્તકેભ્ય ઇતિ અનુક્રમં નિઃસમાપ્તમ્
 કર્મી રચયતિ । તત્ત દાન કલ્પો કલિકાલમયે નિઃસમાપ્તિગમ્યયા
 નિષ્કાર્ણલોકનિગતકર્ણમં તથા લઘુ મત્તદાનં તથા ઉદ્ધાનિતં પ્ર-
 કટિતં । હે મત્ત પુણ્યદય ! તે તત્ત દાનં કૈઃ કૈઃ ફલૈઃ પુનઃ
 ફલિષ્યતિ । ચત્તદોગ્ધ મંત્રાન્ । યદિ વેતિ તત્તર્થિ જિન પુ-
 ત્ત દાનં તત્તૈર્વૈતિ ॥ ૧૭૧ ॥

મત્તને વિષે અને ત્રણ પ્રકારના ધર્મને વિષે અનુક્રમાદાન મુખ્ય
 છે. ૫ કારણથી ૫ અનુક્રમાદાનને તીર્થક્ષેત્રે વન ધર્મના પોષણને
 વિષે અગ્રેસર કરવાથી મ્હોટી ઉદ્ધાતિને પમાડયું છે તે દાન શાલો
 મદને આપી તેમ વીજાઓને પણ વધુ લક્ષ્મી આપનારું થાય છે હે
 પુણ્યવંત જીવ ! તે તેવા દાનને આ કલિયુગને વિષે દરિદ્રી લોકોને
 કાઢી મૂકવાથી લઘુપણા રૂપ પ્રકટ કર્યું, તો તે દાન તને કેવાં કેવાં
 ફલોથી ફલદામૃત થશે તે જો જાણી શકે તો તત્ત્વથી જિનેશ્વરજ
 જાણી શકે તેમ છે, પણ વીજાથી જાણી શકાય તેવું નથી ॥ ૧૬૧ ॥

માન્યસ્તીર્થપતેઃ પરિગ્રહ ઇવ ક્ષમાપસ્ય સંઘો ધ્રુવં,
 ધન્યો यस્ય ગૃહાંગણં સ ચરણાંભોજૈઃ પુનીતેતરામ્ ॥
 કિં વ્રૂમઃ ફલમસ્ય તદ્વરતવદ્યોર્ચત્યમું સંમદાત્,
 શ્રીરવ્યસ્ય યદ્દે સ્થિરાઃ પ્રતિભુવઃ શ્રીજૈનપાદા ઇમે૧૬૧

માન્યરિતિ । ક્ષમાપસ્ય રાજઃ પરિગ્રહઃ પરિકર ઇવ તીર્થપતેઃ
 તીર્થેકરસ્ય ધ્રુવં નિશ્ચિતં સંઘો માન્યઃ । યથા રાજઃ પરિવારો મં-

ગ્યાદિર્માન્યો ભવતિ તથા । સ સંઘઃ સ્વચરણાંભોજૈઃ નિજપદકમલૈ-
યેસ્ય પુરુષસ્ય ગૃહાંગણં પુનીતેતરાં અતિશયેન પવિત્રયતિ સ પુરુષો
ધન્યઃ કૃતપુણ્યઃ । અસ્ય સંઘાર્ચકસ્ય પુરુષસ્ય કિં ફલં વ્રૂમઃ ।
તત્તસ્માત્ કારણાત્ યઃ પુરુષોઽમું સંઘં અર્ચતિ પૂજયતિ । કિંવત્ ।
ભરતવત્ । યથા ભરતચક્રવર્તી સંઘં પૂજયામાસ । કસ્માત્ । સંમ-
દાત્ હર્ષાત્ । અસ્ય સંઘાર્ચકસ્ય ગૃહે મંદિરે શ્રીરાપિ લક્ષ્મીરાપિ
સ્થિરા નિલા ભવતિ । તત્ર લક્ષ્મ્યા નિશ્ચલનાયાં ઇમે પ્રત્યક્ષા શ્રી-
જૈનપાદાઃ પ્રતિભુવઃ સાશ્વિનઃ પટ ઇતિ લોકોક્ત્યા ॥ ૧૬૨ ॥

જેવી રીતે રાજાને પોતાનો મંત્રી વિગેરે પરિવાર માન્યકારી
રોય છે તેવીરિતે શ્રીતીર્થકરને નિશ્ચે સંઘ માન્યકારી છે. માટે તે
સંઘ પોતાના ચરણકમલે કરીને જે પુરુષના ઘરને પવિત્ર કરે છે,
તે પુરુષને ધન્ય જાણવો. એ સંઘનું પૂજન કરનારને ફલ તો શું
ફહોયે ? પરંતુ જે પુરુષ ભરતરાજાના પેટે અતિ હર્ષથી એ સંઘનું
પૂજન કરેછે તેના ઘરને વિષે લક્ષ્મી નિશ્ચલપણે નિવાસ કરે છે તે-
માં આ પ્રત્યક્ષ જિનેશ્વરના ચરણોજ સાક્ષિરૂપ છે ॥ ૧૬૨ ॥

एक काव्यथी फाल्गुन चातुर्मासद्वार कहे छे.

મીત્વા ક્ષેત્રે પવિત્રે ઘનસમયમમી સંયતા રાજહંસા-
સ્તત્તત્સ્થાને વિજદુઃસુકૃતિભિરનિર્ઝં જાડચડીતં ચ ભિન્નમ્
શીલક્ષોમૈસ્તપોગ્નિવ્રતનિયમગૃહેર્ભવિનાગંવતૈલૈ-
યત્રાચાર્યર્કિગોભિર્હિમસમયચતુર્માસકં તુન્મુદે સ્તાત્ ॥

ની અમી સંયતાઃ સાધવસ્તે એવ રાજહંસાઃ પવિત્રક્ષેત્રે

મનમમયં વર્ષાકાલં મીતાતિતાત તતન્મથાને તસ્મિન્ તસ્મિન્ ઝે
 વિજદુર્ધિદારંનકઃ । મત દિમમમયનતુર્માસિકે સુઋગિભિઃ પુણ્યવદિઃ
 આનંશ નિમં । જાડ્યમેવ શીતં મિત્રં । કેઃ । તત દિમમમયનતુર્મા-
 સિકે શીલમેવ શીમાનિ પદ્મકુલ્યાનિ વૈર્જાડ્યશીતં મિત્રં । વ્રતાનિવ
 નિયમાન્ન એવ મૃદાણિ તૈઃ કૃત્વા જાડ્યશીતં મિત્રં । માતા એ
 મંવર્તલં તેન કૃત્વા જાડ્યશીતં મિત્રં । આચાર્યા ગુરવ એવ અર્કગો-
 ભિઃ સૂર્યકાંતિભિઃ કૃત્વા ન જાડ્યશીતં મિત્રં । યથા દિમમમયે ક્ષો-
 મૈરાશિના મૃદ્રેણ સુમંવદ્રવ્યભિશ્રિતતેલૈશ્ચ સૂર્યકાંતિભિશ્ચ કૃત્વા શીતં
 દિયતે તથા ફાલ્ગુનચતુર્માસિકે શીલેન તપોભિશ્ચ વ્રતૈચ નિયમૈશ્ચ
 ભાવનાભિશ્ચાચાર્યવાણીભિશ્ચ જાડ્યં સૂર્વત્વમપદિયત ઇતિ ભાવઃ ।
 તદ્દિમમમયચતુર્માસિકં મુદે દર્પાય સ્નાત ભવતુ ॥ ૧૬૩ ॥

આ સાધુરૂપ રાજહસો પવિત્ર ક્ષેત્રને વિષે વર્ષાકાલને નિવૃત્ત
 કરી તે તે દેશમાં વિતાર કરે છે કે, જે દેશમાં શિયાલાના ચાર
 માસને વિષે પુણ્યવત માણસો શીલરૂપ વસ્ત્ર, તપરૂપ અગ્નિ, વ્રત
 અને નિયમરૂપ ઘર, ભાવનારૂપ સુગંધી તેલ અને આચાર્યરૂપ સૂર્ય
 નો તાપ ઇત્યાદિવડે સૂર્યપણારૂપ તાઢને દૂર કરે છે, તે ફાલ્ગુન
 ચોમાસું હર્ષને અર્થે થાઓ ॥ ૧૬૩ ॥

एक काव्यथी रज.पर्व कहे छे.

चातुर्मासिकपर्वसंभवतपोवह्निस्तदादश्यक-

अश्वत्कर्मदलोच्छ्रितस्थगणकस्तोमेऽत्र भस्मीकृते ॥

૧૬૩. મુખાંશુકવિધિત્યાજાદિકીર્ણેઽભિતઃ,

धन्योऽर्हद्गुणफाल्गुनोऽमलरजाः स्यादागमांभःष्वैः १६४

चातुर्मासिकेति । धन्योऽर्हद्गुणा एव फाल्गुनो मास आ-
गमांभःष्वैः सिद्धांतजलस्नानैरमलरजा निःपापः स्यात् । किं स-
ति । चातुर्मानिकपर्वमंभवं तप एव बहिरग्निरत्राग्नौ तदावश्यकेन
चातुर्मानपर्वप्रतिक्रमणेन भ्रश्यंति पतंति कर्मणां दलानि खंडानि
तान्येवोद्धृतानि स्थगणकानि गोमयानि तेषां स्तोमे समूहे भस्मी-
कृते सति । किं भूते ! प्रातर्वंदनके मुखांगुकात्रिधेर्मुखवस्त्रिकाकर्त-
व्यस्य व्याजाद कपटाद । अभितः सर्वासु दिक्षु विकीर्णं विभिप्ते सति ।

चातुर्मास पर्वधी उत्पन्न ध्येला तपरूप अग्निमां चातुर्मास प-
र्वना प्रतिक्रमणवडे पडतां एवां कर्मना दलरूप दच्छलतां छाणा-
नो समूह भस्म ध्ये छते अने ते भस्म प्रातःकालना वंदनने विधे
मुखवस्त्रिकाना मीपयी चारे तरफ उडी गये छते अरिहंतना गु-
णरूप धन्य एवो फाल्गुन मास आगमरूप जलना स्नानधी पाप-
रहित थाय छे ॥ १६४ ॥

वे काव्यधी इंद्र महोत्सव द्वार कहे छे.

स्पर्द्धा महत्सु नरवाक् शुकवत् क्लमाय,

सत्यं पुनः पदमुपैति जनः समर्थः ॥

मर्त्या हि पंचमगुणस्थितिमुक्तियोग्याः.

श्राद्धेषु तज्जिनमहेऽनुचितेद्रताऽपि ॥१६५॥

ચતુર્માસ્યં વર્ષાઋત્યં નીન્નાવિરાત્યં વત્સસ્થાને તસ્મિન્ તસ્મિન્ દેસે
 વિજહુર્વિદાનંચક્રઃ । ચતુર્દશમમયચતુર્માસિકે શુક્લતોષિઃ પુણ્યગૃહે
 અનિગ્નિર્ગ્ન્યં જાતમેવ ઝીતં મિત્રં । કેઃ । ચતુર્દશમમયચતુર્મા-
 સિકે ઝીલમેવ શૌમાનિ પદ્મકુટાનિ વૈર્જાઝીતં મિત્રં । વ્રતાનિ
 નિયમાન્ન પુત્ર ગૃહાણિતેઃ કૃત્વા જાઝીતં મિત્રં । માસના પુ-
 રંચતેતલં તેન કૃત્વા જાઝીતં મિત્રં । આચાર્યા ગુપ્ત પવ અર્કો-
 ભિઃ સૂર્યકાંતિભિઃ કૃત્વા ચ જાઝીતં મિત્રં । યથા દિવસમયે ઝી-
 મૈરાગ્નિના ગૃહેણ સુગંદ્રવ્યભિશ્રિતતંત્રેશ સૂર્યકાંતિભિશ્ચ કૃત્વા ઝીતં
 દિવ્યેન તથા ફાલ્ગુનચતુર્માસિકે ઝીલેન તપોભિશ્ચ વ્રતૈચ નિયમૈશ્ચ
 ભાવનાભિશ્ચાચાર્યશાળીભિશ્ચ જાઝ્યં મૂર્ચ્ચમપદ્મિયત ઇતિ ભાવઃ ।
 તદ્દિવસમયચતુર્માસિકં મુદે દર્શાય સ્તાત ભવતુ ॥ ૧૬૩ ॥

આ સાધુરૂપ રાજહસો પવિત્ર ક્ષેત્રને વિષે વર્ષાકાલને નિવૃત્ત
 કરી તે તે દેશમાં વિતાર કરે છે કે, જે દેશમાં શિયાલાના ચાર
 માસને વિષે પુણ્યચત માણસો શીલરૂપ ઘર, તપરૂપ અગ્નિ, વ્રત
 અને નિયમરૂપ ઘર, ભાવનારૂપ સુગંધી તેલ અને આચાર્યરૂપ સૂ-
 ર્ય નો તાપ इत्यादિવડે મૂર્ચ્ચપણરૂપ તાઢને દૂર કરે છે. તે ફાલ્ગુન
 ચોમાસું હર્યને અર્થે થાઓ ॥ ૧૬૩ ॥

एक कान्तिथी रज.पर्व कहे छे.

चातुर्मासिकपर्वसंभवतपोवह्निस्तदादृश्यक-

भ्रश्यत्कर्मदलोद्धितस्थगणकस्तोमेऽत्र भस्मीकृते ॥
 प्रातर्वदनके सुखांशुकविधिव्याजाद्विकीर्णेऽभितः,

धन्योऽर्हद्गुणफाल्गुनोऽमलरजाः स्यादागमांभःप्लवैः१६४

चातुर्मानिकेति । धन्योऽर्हद्गुणा एव फाल्गुनो मास आ-
गमांभःप्लवैः सिद्धांतजलस्नानैरमलरजा निःपापः स्यात् । किं स-
ति । चातुर्मानिकपर्वसंभवं तप एव वह्निरग्निरत्राग्नौ तडावश्यकेन
चातुर्मानपर्वप्रतिक्रमणेन भ्रश्यंति पतंति कर्मणां दलानि खंडानि
गान्धर्वोद्धितानि स्थगणकानि गोमयानि तेषां स्तोमे समूहे भस्मी-
कृतानि । किं भूते ! प्रातर्वंदनके मुखान्गुकाविधेर्मुखवस्त्रिकाकर्त-
व्यस्यव्याजात्कपटात् । अभितः सर्वानुदिक्षु विकीर्णं विभिन्ने सति ।

चातुर्मास पर्वधी उत्पन्न ध्येला तपस्व अग्निमां चातुर्मास प-
र्वना प्रतिक्रमणवडे पडतां एवां कर्मना दलरूप उच्छलतां छाणा-
नो समूह भस्म ध्ये छते अने ते भस्म प्रातःकालना वंदनने विधे
मुखवस्त्रिकाना मीपधी चारे तरफ उडी गये छते अरिहंतना गु-
ह्य धन्य एवो फाल्गुन मास आगमरूप जलना स्नानधी पाप-
रहित धाय छे ॥ १६४ ॥

वे काव्यधी इंद्र महोत्सव द्वार वहे छे.

स्पर्द्धा महत्सु नरवाक् शुकवत् हृमाय,
सत्यं पुनः पदमुपैति जनः समर्थः ॥
मर्त्या हि पंचमगुणास्थितिमुक्तियोग्याः.

तज्जिममेऽनुचितेद्रताऽपि ॥१६५॥

स्येदंति । महन्नु मातृपुत्रोऽपि स्यद्वा अहंकारः कृमाय श्रमाय
 स्यात् । यथा नगाणां मनुष्याणां चारु नग्वाहं शुक्लवत् शुक्लविव
 इति मतमेव । ममर्थो जनः पुनः पदं स्थानमुपैति प्राप्तोति ॥ ६
 यस्मात्कारणात् मर्त्याः पञ्चगुणस्थितिमुक्तियोग्या वर्तते । तत्र
 स्माद्धेतोर्जनमहे तीर्थकरकल्याणके श्राद्धेषु श्रावकेषु इन्द्रादि
 अयोग्या । देवैर्द्रव्य चतुर्थगुणस्थानस्थायित्वात् ॥ १३५ ॥

जेषो रीते माणसनी भाषा पोषटने श्रम माटे थाय छे तेन
 म्होटा पुरुषने विषे स्पर्धा करवी ए पण श्रमने माटेज थाय छे.
 ए सत्य छे. माणसो पांचमी गुणस्थिति अने मुक्तिने योग्य छे.
 तो जिनेश्वरना कल्याणकने विषे श्रावकोने इन्द्रपणुं पण अयोग्य छे.
 कारण के, इन्द्रने पण चौथी गुणस्थितिये रहेवापणुं छे. ॥ १३५ ॥

देवैर्जिनस्य यदि जन्ममहादि चक्रे,

न श्रावकैरनुकृतिः क्रियतां तदेयाम् ॥

स्वः शक्रदंतिमदतुंवरुगानरंभा-

नृत्यादि चेद्भुवि न कोऽपि ततः करोतु ॥ १३६ ॥

देवैरति । यदि जिनस्य रागद्वेषादिजेतुर्जन्ममहादि जन्म-
 होत्सवादि चक्रेऽअकारि । कैः । देवैः । तत्तर्हि श्रावकैरेषां जिन-
 जन्ममहोत्सवादिनां अनुकृतिरनुकारो न क्रियतामपि तु क्रियता-
 मेव ॥ दृष्टान्तमाह ॥ यदि स्वः स्वर्गे शक्रदंतिमदश्च तुंवरुगानं च रंभ-
 ॥ १३६ ॥ दे इन्द्रगजमददेवगंधर्वगीतरंभानृत्तादि अस्ति चेत्

મૂલ, ટીકા અને ભાષાંતર સાહેત. (૧૫૯)

તર્હિ ભુવિ પૃથિવ્યાં મદં ગાનં નૃત્યાદિકં ચ કોઽપિ કશ્ચિન્ન
કરોતુ । અપિ તુ મદગાનનૃત્યાદીનિ કરોતુ તદનુકારમાત્રમેવ. ૧૬૬

જો દેવતાય જિનરાજના જન્મ મહોત્સવાદિ કર્યી છે, તો શ્રા-
વકોષ તે પ્રમાણે શું ન કરવું જોઈય ? અર્થાત્ કરવું જોઈય. દૃષ્ટાં-
ને કહે છે કે. જો સ્વર્ગમાં પેરાવત હાથાનો મદ, તુંબુર નામના
ગંધર્વનું ગાન અને રંભા અપ્સરાનું નૃત્ય इत्यादि છે તો પછી પૃથ્વી-
ને વિષે મદ, ગાન અને નૃત્યાદિ કોઈ શું ન કરે? અર્થાત્ કરે. ૧૬૬

હવે વે કાવ્યથી મહાપૂજાદ્વાર કહે છે.

જૈનાર્ચ્યાપિ નવભિઃ કુતુમૈરશોક

उन्नोन्नसंपदभवन्नवसेवधीशः ॥

लक्षार्चनेन तु फलं जिन एव वेत्ति,

सद्रूपकालधनसिक्तसुवीजवत्तत् ॥ ૧૬૭ ॥

જૈનેનિ । અગોદાઃ અગોકનામા માલિકો નવભિઃ કુતુમૈરવ-
સંગ્યૈઃ પુષ્પૈરપિ લુન્વા જૈનાર્ચ્યા ધીનગગપૂજયા તેતુમૃતયા ઉન્નો-
પાધિકાધિરત્નપર્ગો લક્ષ્મીર્દમ્ય મ હદ્યાઃ મદ નવસેવધીશઃ નવસે-
વદાના નેવધીના નિરાજા જિનઃ સ્વામી અમદવ । તુ પુતઃ લ-
ક્ષાર્ચનેન તદ્રૂપ્યેન જિનપૂજયા વત્તત્તે મદત્ત તત્ત્વે જિન તદવેતિ
જાનાતિ વેદત્તત્તત્તત્તત્ત । જિવ્ત્ । તત્ત્વે મદત્તત્તત્તત્તત્ત
વર્ષાકાલમેરેન નિર્ગત મદત્તત્તત્તત્તત્ત ॥ ૧૬૭ ॥

—જો નવો નવ પુષ્પોવડે વરેલી સિત્તલની પુજા-

स्पर्द्धेति । महत्सु महापुरुषेषु स्पर्द्धा अहंकारः लुमाय श्रमाय
 स्यात् । यथा नराणां मनुष्याणां वाक् नरवाक् शुक्रवत् शुकेष्विव ॥
 इति सत्यमेव । समर्थो जनः पुनः पदं स्थानमुपैति प्राप्नोति ॥ हि
 यस्मात्कारणात् मर्त्याः पचमगुणस्थितिमुक्तियोग्या वर्तते । तत्त-
 स्माद्धेतोर्जिनमहे तीर्थंकरकल्याणके श्राद्धेषु श्रानकेषु इंद्रतापि
 अयोग्या । देवेंद्रस्य चतुर्थगुणस्थानस्थायित्वात् ॥ १६५ ॥

जेवी रीते माणसनी भाषा पोपटने श्रम माटे थाय छे तेम
 म्होटा पुरुषने विषे स्पर्द्धा करवी ए पण श्रमने माटेज थाय छे.
 ए सत्य छे. माणसो पांचमी गुणस्थिति अने मुक्तिने योग्य छे.
 तो जिनेश्वरना कल्याणकने विषे श्रावकोने इंद्रपणुं पण अयोग्य छे.
 कारण के, इंद्रने पण चौथी गुणस्थितिये रहेवापणुं छे. ॥ १६५ ॥

देवैर्जिनस्य यदि जन्ममहादि चक्रे,

न श्रावकैरनुकृतिः क्रियतां तदेवाम् ॥

स्वः शक्रदंतिमदतुंवरुगानरंभा-

नृत्यादि चेद्भुवि न कोऽपि ततः करोतु ॥ १६६ ॥

देवैरिति । यदि जिनस्य रागद्वेषादिजेतुर्जन्ममहादि जन्म-
 होत्सवादि चक्रेऽअकारि । कैः । देवैः । तत्तर्हि श्रावकैरेषां जिन-
 जन्ममहोत्सवादिनां अनुकृतिरनुकारो न क्रियतामपि तु क्रियता-
 मेव ॥ दृष्टान्तमाह ॥ यदि स्वः स्वर्गे शक्रदंतिमदश्च तुंवरुगानं च रंभ-
 तदादि इंद्रगजमददेवगंधर्वगीतरंभानृत्यादि अस्ति चेत्त-

થી અધિક સંપત્તિવાલો થઈ નવનિધાનનો અધિપતિ થયો. તો પછી લક્ષ દ્રવ્ય खरचीने કરેલી જિનરાજની પૂજાનું ફલ તો ઉત્તમ ભૂમિમાં રહેલાં અને વર્ષાકાલના મેઘથી સિંચન થયેલાં શ્રેષ્ઠ વાંઝની પેઠે કેવલી ઇવા જિનરાજ પોતેજ જાણે છે. ॥ ૧૬૭ ॥

આશ્ચર્યકારિ ફલમપ્યતુલં પ્રદાસ્ય

ત્યાશ્ચર્યભંગિભિરિયં વિહિતા જિનાર્ચા ॥

કાર્યં હિ કારણગુણેન ભવેતુ ચિત્રં,

પુષ્પૈરિમૈલ્લિદશવૃક્ષફલપ્રસૂતિઃ ॥૧૬૮॥

આશ્ચર્યેતિ । આશ્ચર્યભંગિભિર્વિસ્મયકારિણીભિર્વિચ્છિન્ન-
ભિર્વિહતા કૃતા ઇયં પ્રત્યક્ષા જિનાર્ચા જિનપૂજા આશ્ચર્યકારિ અ-
શ્ચર્યકારકં અતુલં નિઃસમાન ફલમપિ સમૃદ્ધ્યાદિકમપિ પ્રદાસ્યતિ
એવં કથં જ્ઞાયતે । હિયસ્માત્ કારણગુણેન કાર્યં ભવેત્ સમવાયકા-
રણભૂતૈસ્તંદ્વિભિઃ પટકાર્યં સ્યાત્ । અત્ર તુ ચિત્રતત્ત્વેન્ને ઇમેઃ પાર્થિવૈઃ
પુષ્પૈલ્લિદશવૃક્ષફલપ્રસૂતિજાતેત્યાશ્ચર્યમ્ ॥ ૧૬૮ ॥

આશ્ચર્યકારક રચનાવડે કરેલી જિનરાજની પૂજા નિશ્ચે આ-
શ્ચર્યકારી વહુ સમૃદ્ધિ વિગેરે ને પૂજાનું ફલ આપે છે. કારણ કે,
કારણના ગુણથી પટ્ટે પકટા થયેલા કારણરૂપ તંતૂ (તાગડા) થી
પટ (વસ્ત્ર) રૂપ કાર્ય થાય છે અહિં આશ્ચર્ય પણ છે કે, આ પૂ-
જા થયેલા પુષ્પથી કલ્પવૃક્ષ જે ફલ આપે છે ને ફલ મળે છે

भक्त्या सुलभ्यदलपुष्पफलोपहारैः ॥ १७० ॥

अद्योति ॥ हे भक्त्याः । अद्य भवतां युष्माकं मुदिनो मनोहर-
दिवस उदियाय उदयं प्राप । वा पुनः कला विज्ञानं उदियाय
जज्ञे । यद्यस्मादल्पवस्तुना स्तोकद्रव्येणापि हि निश्चितं भृगुलाभः
प्रचुरलाभोऽजज्ञे बभूव । स च कथं ज्ञायते भवद्भिः । सुलभ्यैः सुखेन ल-
भ्यैर्दलानां पत्राणां पुष्पाणां कुसुमानां फलानां चोपहारैः उपद्रो-
कनैः कृत्वा चैत्यावलीषु जिनप्रासादश्रेणीषु पूजया यत्पुण्यं भ-
क्त्या मनोहर्षेण उपार्जि तत्पुण्यं शिवाय मोक्षायाभूत् । इति हे-
तोः स्तोकद्रव्येण बहुलाभोऽभूदिति भावः ॥ १७० ॥

आज ते तमारो मनोहर दिवस उग्यो अथवा तो तमारं उत्तम
विज्ञान उदय पाम्युं. कारण के, तमने थोडा धनथी म्होटो लाभ
मल्यो. ते लाभ एके, सुखे मेलवी शकाय एवां पत्र, पुष्प अने फलो
अर्पण करवारूप जिनमंदिरोमां करेली भाक्तिपूर्वक पूजाथी तमे जे
पुण्य मेलव्युं ते पुण्य मोक्षने माटे थयुं. आज कारणथी तमने
थोडा धनचडे म्होटो लाभ थयो ॥ १७० ॥

हवे त्रण काव्यथी उद्यापन द्वार कहे छे

(इंद्रवज्रावृत्तम्.)

शुद्धं तपः केवलमप्युदारं,
सोद्यापनस्यास्य पुनः स्तुमः किम् ॥
हृद्यं पयो धेनुगुणेन तत्तु,
प्राक्षासिताक्षोदयुतं सुधैव ॥ १७१ ॥

शुद्धमिति । हे भव्याः । केवलं उद्यापनादिना विनापि शुद्धं निर्दोषं तपः उदारं बहुलफलदायि स्यात् । पुनरस्य तपसः मो-
द्यापनस्य उद्यापनमहितस्य सतः किं फलं स्तुमो वर्णयामः । अ-
त्रार्ये दृष्टान्तमाह । पयो दुग्धं धेनुगुणेन हृद्यं पुष्टिकारकं मधुरं च
भवति । पुनस्तत् दुग्धं द्राक्षाभिनाशोदयुतं गोस्तनीशर्कराचूर्ण
मद्विवं सत् सुधैव पीयूषमायमेव भवति ॥ १७१ ॥

उद्यापनादि विना पण करेलुं शुद्ध तप बहु फल आपनाद
थाय छे तो पछी उद्यापन सहित पक्षां ते तपनुं तो शुं वर्णन
करिये ? दृष्टान्त कहे छे के दुध ए गायना गुणधीज पुष्टि फारव
छे तो पछी द्राक्ष अमे साकर सहित एवं ते दुध खरेपर लम्ह
तज थाय छे ॥ १७१ ॥

सिंहस्तपःप्रक्रम एव तावत्.

दुःकर्मदंतावलमंडलीनाम् ॥

तदद्य तस्मिन् प्रखरानिवेशो.

यद्वद्युद्यापनविस्तरोऽयम् ॥ १७२ ॥

नितोति । दुःकर्मदंतावलमंडलीनां दुष्टाष्टकर्मन्निश्रेणीनां
तावत्तपःप्रक्रम एव नितोऽस्ति । तत्तस्मान्प्रखरानिवेशो तस्मिन् तपः
प्रक्रम एव नितः प्रखरानिवेशो उक्तदृष्टान्तवत् यद्वद्युद्यापनविस्तरोऽयम् ॥ १७२ ॥

તપક્રમ સિંહ છે. તે કારણથી આજે તે તપક્રમને ત્રિપેજ જેમ સિંહ ઉત્કટ નિવેશરૂપ છે તેમો આ પ્રત્યક્ષ ઉદ્યાપનનો વિસ્તાર છે. ॥ ૧૭૨ ॥

વૃક્ષો યથા દોહદપૂરણેન,
કાયો યથા સદ્રસભોજનેન ॥

વિશેષશોભાં લભતે યથોક્તે-

નોદ્યાપનેનૈવ તથા તપોઽપિ ॥ ૧૭૩ ॥

ટીકેતિ ॥ યથા વૃક્ષો દોહદપૂરણેન વાંઝ્છાપૂરણેન વિશેષશોભાં લભતે । યથા ચ કાયઃ શરીરં સદ્રસમોજનેન કૃત્વા વિશેષશોભાં લભતે । તથા તપોઽપિ યથોક્તેન સિદ્ધાંતપરુપિતેન ઉદ્યાપનેન કૃત્વા વિશેષશોભાં લભતે ॥ ૧૭૩ ॥

જેમ હાડ ઇચ્છા પૂરક ફલ આપવાથી વધારે શોભા પામે એવે જેમ શરીર ઉત્તમ ભોજન કરવાથી વધારે શોભા પામે તેમ તપ પણ શાસ્ત્રમાં કહેલી વિધિ પ્રમાણે ઉદ્યાપન કરવાથી વધારે શોભા પામે છે. ॥ ૧૭૩ ॥

एक काव्यथी ध्वजारोप कहे છે.

भूपच्छत्रगुरुदरावृत्तिरथाद्येषूपयोगान्मया,

वंशत्वे कटसुंडकादिषु जनाश्वाराधिता भूरिशः ॥

नैतर्कापि महत्त्वमापि विलसत्केत्वग्रहस्तो रणत-

रिते ध्वजस्त्वरयते वो देवताराधने ॥

भूमेति ॥ हे लोकाः । वंगमयो ध्वजः केतुर्जिनेदेवताराधने
स्पर्च्छङ्गायमानघंटावाग्भिः कृत्वा इति पूर्वोक्तप्रकारेण वो यु-
ष्मान् त्वरयते । किं रूपो ध्वजः । विलसच्चालयत् केतुरेव पता
केवाग्रहस्तो यस्य स तथा । अन्योऽपि हस्तं चालयन् कार्ये जनं त्वरय-
ते । घंटाशब्देन यत्कथयति तदेवाह । हे लोकाः ! एतदीदृशं
महत्त्वं क्वापि स्थाने न प्रापि न लेभे । मयावंशत्वे भूपच्छत्र
शुद्धराष्ट्रनिरयाद्येषु कट्युडकादिषु च भूरिशो जना उपयोगादा-
राधिताः परमेतदिदृशं महत्त्वं क्वापि स्थाने न प्रापि न लेभे ॥ १७४ ॥

हे लोको ! जिनेश्वरना प्राप्ताद उपर रहेलो चांस्तरूप ध्वज उडता
लुगडा रूप हाथने लांधो करीने वागति एवी घुघरीपोना शब्दधी
पम वहे छे के, मैं राजावोना छत्रमां, रथनी धजामां, बाडीमां ते-
नज सादरी अने सुंदलादिवमां उपयोगदी बहु माणसोने सेव्या
छे, तो पण बाहुं स्तोत्राएणुं पान्थो नधी ॥ १७४ ॥

एवे एका वाक्यधी अष्टविध पूजा फरे छे

नैवेद्यैः तज्जलैः शिवाध्वसुखदं स्पष्टं नमं शंवलं,

धूपेनोर्ध्वगतिः सुगंधितदिशावासेन शुभ्रं पशः ॥

तृत्वर्गादिफलं फलैश्च कलमैर्जिनाटदार्वाग्निनः,

पुष्पैर्लोकेश्विरःस्थितिः शिष्यतनुर्गोपैर्जिनार्वाफलन

नैवेद्यगतिः । तज्जलैः पानीपानीतैर्नैवेद्यैः तृत्वा शिवाध्वसु-
खदं मोक्षं । धूपेनोर्ध्वगतिः । सुगंधितं सुगंधं । दिशावासेन ।
शुभ्रं मोक्षं । पशः । तृत्वर्गादिफलं । फलैश्च । कलमैर्जिनाटदार्वाग्निनः ।

તપક્રમ સિંહ છે. તે કારણથી આજે તે તપક્રમને વિષેજ જેમ સિંહ ઉત્કટ નિવેશરૂપ છે તેમો આ પ્રત્યક્ષ ઉદ્યાપનનો વિસ્તાર છે. ॥ ૧૭૨ ॥

વૃક્ષો યથા દોહદપૂરણેન,
કાયો યથા સદ્રસભોજનેન ॥

વિશેષશોભાં લભતે યથોક્તે-

નોદ્યાપનેનૈવ તથા તપોઽપિ ॥ ૧૭૩ ॥

દૃક્ષેતિ ॥ યથા વૃક્ષો દોહદપૂરણેન વાંઝ્છાપૂરણેન વિશેષશોભાં લભતે । યથા ચ કાયઃ શરીરં સદ્રસભોજનેન કૃત્વા વિશેષશોભાં લભતે । તથા તપોઽપિ યથોક્તેન સિદ્ધાંતપ્રરૂપિતેન ઉદ્યાપનેન કૃત્વા વિશેષશોભાં લભતે ॥ ૧૭૩ ॥

જેમ જ્ઞાન ઇચ્છા પૂરક ફલ આપવાથી વધારે શોભા પામે એ જોમ શરીર ઉત્તમ ભોજન કરવાથી વધારે શોભા પામે તેમ તપ પણ શાસ્ત્રમાં કહેલી વિધિ પ્રમાણે ઉદ્યાપન કરવાથી વધારે શોભા પામે છે. ॥ ૧૭૩ ॥

એક કાવ્યથી ધ્વજારોપ કહે છે.

ભૂપચ્છત્રગુરુદરાવૃતિરથાદ્યેષૂપયોગાન્મયા,
વંશત્વે કટસુંડકાદિષુ જનાશ્વારાધિતા ભૂરિશઃ ॥
નૈત્તંકાપિ મહત્વમાપિ ચિલસત્કેત્વગ્રહસ્તો રણત્-
રિતિ ધ્વજસ્ત્વરયતે વો દેવતારાધને ॥

भूपेति ॥ हे लोकाः । वंशमयो ध्वजः केतुर्जिनेदेवताराधने
 गच्छद्वायमानयंदावाग्भिः कृत्वा इति पूर्वोक्तप्रकारेण वो यु-
 प्नात् त्वरयते । किं चो ध्वजः । विलम्बचालयत् केतुरेव पता
 केवाग्रवस्तो यस्य न तथा । अन्योऽपि हस्तं चालयन् कार्ये जनं त्वरय-
 ते । यंदागद्धेन यत्कथयति तदेवाह । हे लोकाः ! एतदीदृशं
 महत्त्वं क्वापि स्थाने न प्रापि न लेभे । मयावंशत्वे भूपच्छत्र
 शुभदराद्येतरयाद्येषु कटमुंडकादिषु च भूरिगो जना उपयोगादा-
 गधिनाः परमेतदिदृशं महत्त्वं क्वापि स्थाने न प्रापि न लेभे ॥ १.७४ ॥

हे લોકો ! જિનેશ્વરના પ્રાસાદ ઉપર રહેલો ધ્વજરૂપ ધ્વજ ઉડતા
 લુગટા રૂપ હાથને લાંબો કરીને ધાગતિ ધ્વજી ધુધરીયોના શબ્દથી
 પન કહે છે કે, મેં રાજાઓના છત્રનાં, રથની ધ્વજાનાં, ઘાડીનાં તે-
 નજ સાદરી અને મુંડલાદિકનાં ઉપયોગથી વધુ નાણસોને સેવ્યા
 છે, તો પણ કાંઈ મોટાદશણું પામ્યો નથી ॥ ૧.૭૪ ॥

एवे एत वाग्यधी अष्टविध पूजा परे छे

नैवेद्यैः नजलैः शिवायस्सुखदं स्पष्टं नमं शंवलं,

धूपेनोर्ध्वगतिः सुगंधितदिशावानेन शुभ्रं यशः ॥

नृत्स्वगायिकलं फलैश्च कलमैर्જનાટકાવાગ્મિનઃ,

પુષ્પેલોંકાગિરઃસ્થિતિઃ શિવતનુદીપૈર્જિનાર્ચકલન

નૈવેદ્યગિરિઃ । નજલૈઃ । પનીપરિહૃતિનૈવેદ્યૈઃ । શુભ્રા વિશ્વવસ્તુ-
 ત્વં મેઃ । નૃત્તવં મૃદુ મૃદુ નમં મૃદુ શંકરેશ્વર પ્રકાશ ।

धूपेन धूपपूजया उर्द्धगतिर्भवति । सुगन्तिदिशावामेन शुग्भीष्टं
दशादिशावामेन एवमिधेन चंदनकर्पूगादिलक्षणेन वामेन शुभ्रं
भवत् यशो भवति । फलेः फलपूजया नृत्तार्गादि मनुष्यम्वर्गयो-
कमंत्रंभि फलं स्यात् । कलमैरक्षतपूजया आत्मनः स्वस्य जैना-
दकार्त्ता स्यात् भक्षनत्वं भवतीत्यर्थः । पुष्पैः पुष्पपूजया लोकशिशु-
स्थितिः लोकाशेरोवस्थानं भवति । दीपदीपपूजया शिवतनुमोक्ष-
शरीरं भवतीति पुरोक्तकृताया जिनार्चाया जिनपूजायाः फ-
लम् । यादृशीर्जिनोऽर्च्यन्ते तादृशी लभ्यन्ते फलम् । कारणानुरूपत्वात्
कार्यं स्यात् ॥ १७५ ॥

जल सहित नैवेद्यवडे जिनराजनी पूजा करवाथी मोक्षमार्गने
विषे सुग आपनाहं प्रगट भायुं मले छे. धूपवडे पूजा करवाथी
उंची गति, सुगन्धि दिशा करवाथी उज्ज्वल यश, फलवडे पूजा क-
रवाथी मनुष्य सने देवादि फल अने चोखावडे पूजा करवाथी
अक्षतपणुं (नहिं क्षय थवापणुं) प्राप्त धाय छे वली पुष्पवडे जि-
नराजनी पूजा करवाथी सर्व लोक उपर निवास अने दीपवडे पू-
जा करवाथी मोक्षशरीर आवी मले छे, माटे जेवी रीते पूजा क-
रीए तेवुं फल प्राप्त धाय छे ॥ १७५ ॥

हवे एक काव्यथी अष्टमगल कहे छे.

आदर्शोदितकेवलर्द्धिरसमैश्वर्यश्च भद्रासना-

ब्रह्मांडस्य शरावसंपुटतनोर्यः कामकुंभः पुरः ॥

स्फुटश्च तनुते नित्योत्सवः स्वस्तिका-

નંદાવર્તવદ્ભુતાકૃતિકૃતાનંદઃસવોઽવ્યાજ્જિનઃ ॥

આદર્શોતિ ! સ જિનો વો યુષ્માનવ્યાવ રક્ષતાવ । કિંમૂતઃ ।
આદર્શવદ્ભુતિના કેવલાર્દ્ધ કેવલજ્ઞાનલભ્મીર્યસ્ય સ તથા । મદ્રાસ-
નાદ્રમમૈશ્વર્યે ચસ્ય સ તથા । શરાવસંપુટનનોર્ત્રિહ્માંડસ્ય પુરો-
ઽગ્રે ચો જિનઃ કામકુંભઃ પૂર્ણકલશઃ । સ્વસ્તિકાવ શ્રીવત્સાંગ
મિત્ર સ્ફુટો પ્રત્યક્ષો નિત્યં સર્વદા ઉત્સવો ચસ્ય સ તથા । નંદા-
વર્તગ્ન અદ્રુતયા આશ્ચર્યકારિણ્યા આકૃત્યા આકારેણ કૃત આ-
નંદો યેન સ તથા ॥ ૧૭૬ ॥

જેમને દર્પણની પેઠે કેવલ પ્રાપ્ત થયું છે. મદ્રાસનથી જેમને
જોઈને લૈશ્વર્ય પ્રાપ્ત થયું છે. પાત્રના સંપુટ સમાન શરીરવાળા બ્ર-
હ્માંડનો આગલ જે પૂર્ણકલશ રૂપ છે. સ્વસ્તિકથી જેમને શ્રીવત્સાં-
ગનો પેઠે પ્રત્યક્ષ હમેશાં ઉત્સવ છે નંદાવર્તની પેઠે જેમને અદ્રુત આ-
કૃતિથી જ્ઞાનંદ ઉપજાવ્યો છે એવા તે જિનરાજ તમારું રક્ષણ કરો.

હવે વે કાવ્યથી મુક્તિદ્વાર કહે છે.

મુક્તેઃમૌલ્યપ્રમાણંભવતુસુરગિરિઃસોઽસ્તિ વાયોજનાનાં
લક્ષંવાર્ધિઃસ્વયંભૂરમણ ઇતિ પુનઃસોઽસ્તિ રજ્જુપ્રમાણઃ ।
લોકાતીતં તદેતજ્જિનપતિરપિ વા નોપમાતું પ્રગલ્ભો,
ભૂમૃદ્ગોગાનુભૂતિંસ્વજનમનુવદન્ત્યદ્વદ્વજઃપુલિંદઃ । ૧૭૭ ।

૧. સુરગિરિર્મધ્યર્વતો મુક્તેર્નોક્ત્ય મૌલ્યપ્રમાણં

ધૂપેન ધૂપપૂજયા ઝર્દ્વગતિર્ભવતિ । સુગંધિતદિશાવાસેન મુરમીકૃત
 દશાદિશાવાસેન એવંવિધેન ચંદનકર્પૂરાદિલક્ષણેન વાસેન શુભ્રં
 ધવલ યશો ભવતિ । ફલૈઃ ફલપૂજયા નૃસ્વર્ગાદિ મનુષ્યસ્વર્ગલો-
 કસંવંધિ ફલં સ્યાત્ । કલમૈરક્ષતપૂજયા આત્મનઃ સ્વસ્ય જૈના-
 ટકાર્ચા સ્યાત્ અક્ષતત્ત્વં ભવતીત્યર્થઃ । પુષ્પૈઃ પુષ્પપૂજયા લોકશિરઃ-
 સ્થિતિઃ લોકાશિરોવસ્થાનં ભવતિ । દીપૈર્દીપપૂજયા શિવતનુર્મોક્ષ-
 શરીરં ભવતીતિ પૂર્વોક્તકૃતાયા જિનાર્ચયા જિનપૂજાયાઃ ફ-
 લમ્ । યાદૃશૈર્જિનોઽર્ચ્યતે તાદૃશં લભ્યતે ફલમ્ । કારણાનુરૂપત્વાદ
 કાર્યં સ્યાત્ ॥ ૧૭૫ ॥

જલ સહિત નૈવેદ્યવડે જિનરાજની પૂજા કરવાથી મોક્ષમાર્ગને
 વિષે સુખ આપનાર પ્રગટ થાયું મળે છે. ધૂપવડે પૂજા કરવાથી
 ઊંચી ગતિ, સુગંધિ દિશા કરવાથી ઊજ્વલ યશ, ફલવડે પૂજા ક
 રવાથી મનુષ્ય અને દેવાદિ ફલ અને ચોસાવડે પૂજા કરવાથી
 અક્ષતપણું (નહિં ક્ષય થવાપણું) પ્રાપ્ત થાય છે વળી પુષ્પવડે જિ
 નરાજની પૂજા કરવાથી સર્વ લોક ઉપર નિવાસ અને દીપવડે પૂ
 જા કરવાથી મોક્ષશર્ગીર આવી મળે છે, માટે જેવી રીતે પૂજા ક
 રીએ તેવું ફલ પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૧૭૫ ॥

હવે એક કાવ્યથી અષ્ટમગલ કહે છે.

આદર્શોદિતકેવલઈરસમૈશ્વર્યશ્ચ ભદ્રાસના-

દ્રહ્માંડસ્ય શરાવસંપુટતનોર્યઃ કામકુંભઃ પુરઃ ॥

।। ૪ સ્ફુટશ્ચ તનુતે નિત્યોત્સવઃસ્વસ્તિકા-

મૂળ. ટીકા અને ભાષાંતર સહિત. (૧૯૭)

નંદાવર્તવદ્દ્રુતાકૃતિકૃતાનંદઃ સવોઽવ્યાજ્જિનઃ ॥

પ્રાદર્શયેતિ ! મ જિનો વો ચુખ્માનવ્યાવ રક્ષનાવ । કિંમૂતઃ ।
 નાદર્શવદ્દ્રુદેના કેવલાર્દિ કેવલજ્ઞાનલક્ષ્મીર્યસ્ય મ તથા । મદ્રાન-
 નાદર્શમૈશ્વર્યે યસ્ય મ તથા । શરાવમંપુટતનોર્ત્રિહ્વાંડસ્ય પુરો-
 ંયે યો જિનઃ કામકુંભઃ પૂર્ણકલશઃ । સ્વસ્તિકાવ શ્રીવત્માંગ
 મિવ મ્પુટો પ્રલમ્બો નિત્યં મર્ચદા ઉત્પલ્લવો યસ્ય મ તથા । નંદા-
 વર્તવન્ અદ્રુતયા આશ્ચર્યકારિણ્યા આકૃતગ આકારેણ કૃત આ-
 નંદો યેન મ તથા ॥ ૧.૭૬ ॥

જેમને દર્પણની પેટે કેયલ પ્રાપ્ત થયું છે. મદ્રાસનથી જેમને
 ગોટું સૈશ્વર્ય પ્રાપ્ત થયું છે પાદ્રના રંપુટ સમાન શરીરવાળા દ્ર
 હાંદની સાગલ જે પૂર્ણકલશ રુપ છે સ્વસ્તિકાથી જેમને ધર્મવિન્તાં
 ગની પેટે પ્રલમ્બ હમેશાં ઉત્પલ્લવ છે નંદાવર્તની પેટે જેમને અદ્રુત આ
 ર્શથી જાનદ ઉપજાવ્યો છે એવા તે શિવગજ તમાર રક્ષક હશે

હવે તે વાવ્વથી સુલેહાર કરે તે

મુક્તોઃ સૌખ્યપ્રમાણં ભવતુ સુગિરિઃ સ્ત્રીઽસ્તિ વા યોજનાતાં
 લક્ષં વાર્ષિઃ સ્વયંભૂરમણ ઇતિ પુનઃ સ્ત્રીઽસ્તિ સ્વહુપ્રમાણઃ ।
 ભેદાતીતં તદેતલ્લિનપતિરપિ વા નોપમાતું પ્રવત્તમે,
 મુદ્દાગાતુમ્ભુતિં સ્વજનમ્નુદત્ત પદ્મજઃ પુતિંદઃ ॥ ૭૭

સૌખ્યપ્રમાણરૂપો ભવતુ । પરં સ મેરુર્યોજનાનાં લક્ષમસ્તિ । અથવા
 સ્વયંભૂરમણો વાર્દ્ધિઃ સમુદ્રઃ સમુદ્રઃ સમુદ્રઃ સમુદ્રઃ સમુદ્રઃ સમુદ્રઃ સમુદ્રઃ
 રમણઃ સમુદ્રઃ રજ્જુપ્રમાણોઽસ્તિ । એતયોઃ પ્રમાણં જ્ઞાયતે લોક
 મધ્યત્વાત્ । તન્મુક્તેઃ સૌખ્યપ્રમાણં લોકાતીતમસ્તિ । અતો જ્ઞે-
 યમેતત્સૌખ્યં જિનૈર્જ્ઞાયતે પરં જિનૈરાપિ ઉપમાનેન દૃઢીકર્તું ન શક્ય
 તે હત્યેવાહ ॥ જિનપતિરપિ એતન્મુક્તેઃ સૌખ્યપ્રમાણમુપમાતુમુપ-
 માને સદશીકર્તું ન પ્રગલ્ભો ન ચતુરો ન બુદ્ધિમાનિતિ યાવત્ । દ-
 ણાંતમાહ । પુલિદ્રો ભિલ્લપતિર્ભૂમ્દ્રોગાનુભૂતિં રાજેન્દ્રભોગલક્ષ્મ્યા
 અનુભવં જાનન્નાપિ સ્વજનં પ્રતિ વદન્મન્ યદ્વદજ્ઞો યથામૂર્ખો જાતઃ

મોક્ષસુખનું પ્રમાણ મેરુપર્વત જેટલું મ્હોટું કહીયે તો તે ઘટ
 તું નથી. 'કારણ કે, મેરુપર્વત લાચ યોજમનો છે અને મુક્તિસુખ
 વડુ મ્હોટું છે. વલી મોક્ષસુખનું પ્રમાણ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર જેટલું
 કહીયે તો તે પણ ઘટતું નથી, કારણ તે પણ રજ્જુપ્રમાણ પટલે રો
 રડીવતી માપી શકાય તેટલો છે. અર્થાત્ મેરુપર્વત અને સ્વયંભૂર
 મણસમુદ્ર એ બન્ને લોકમાં છે માટે તેમનું પ્રમાણ જાણી શકાય છે
 અને મોક્ષસુખનું પ્રમાણ જાણી શકાતું નથી. તે મોક્ષસુખ તો લો-
 કની વહાર છે, માટે તે સુખ જિનેશ્વરો જાણી શકતા હશે, પરંતુ
 જિનેશ્વરો પણ રાજાની ભોગલક્ષ્મીના અનુભવને જાણતા હતા પણ
 પોતાના કુટુંબીને કહેવા સમર્થ નહિ થયેલા મીલ્હની પેટે તે મોક્ષ
 સુખને ઉપમાથી દૃઢ કરવાને સમર્થ થતા નથી. ॥ ૧૭૭ ॥

યત્પાદાંબુજભૃંગતામવિરતં મેજુસ્ત્રિલોકીજના,

માપિ વ દી રુદ્ધ િ સં ૧૨ ૧૧ ॥

